

DESET OBJAŠNJENJA

UZ

Konvenciju o zaštiti i promicanju
**RAZNOLIKOSTI
KULTURNIH IZRIČAJA**

Konvenciju o zaštiti i promoviranju
**RAZLIČITOSTI
KULTURNIH IZRAZA**

Конвенцију о заштити и промовисању
**РАЗЛИЧИТОСТИ
КУЛТУРНИХ ИЗРАЗА**

United Nations
Educational, Scientific and
Cultural Organization

Ovaj dokument se distribuira samo u informativne svrhe i nije mu namjera ni tumačiti niti dopunjavati Konvenciju o zaštiti i promicanju raznolikosti kulturnih izričaja (2005.).

DESET OBJAŠNENJA

UZ

Konvenciju o
zaštiti i promicanju

Raznolikosti kulturnih izričaja

Usvojenu na 33. Zasjedanju Generalne konferencije UNESCO-a, 2005. godine

1. ZAŠTO KONVENCIJA?	2
Da ostane vjerna mandatu UNESCO-a Da pridonese razvijanju koncepta kulture Da učinkovito dopuni UNESCO-ve aktivnosti postavljanja standarda u oblasti kulture	
2. KOJA JE NAMJENA KONVENCIJE?	4
3. KOJI SU POSEBNI CILJEVI KONVENCIJE?	5
4. KOJA SU VODEĆA NAČELA KONVENCIJE?	5
5. KOJA SU PRAVA I OBEZE STRANAKA POTPISNICA KONVENCIJE?	6
Prava Obveze Uzajamna potpora, komplementarnost i nepodređenost	
6. KADA KONVENCIJA STUPA NA SNAGU?	8
Ratifikacija Stupanje na snagu	
7. KAKO KONVENCIJA DJELUJE?	8
Mehanizmi za praćenje Sredstva Rješavanje sporova	
8. KO SU GLAVNI ČUVARI KONVENCIJE?	9
9. KO SU KORISNICI KONVENCIJE?	9
10. KOJE SU SUŠTINSKE PORUKE KONVENCIJE?	10
PRILOG	
ODABRANI UNESCO DOKUMENTI VEZANI ZA KULTURNU RAZNOLIKOST	
Dokumenti o kulturnoj raznolikosti Dokumenti vezani za Konvenciju	

1 Zašto Konvencija?

DA OSTANE VJERNA MANDATU UNESCO-a

Kako je izraženo u ustavu UNESCO-a (1946.), jedine agencije Ujedinjenih naroda koja je odgovorna za kulturu, njoj je povjeren dvostruki mandat promicanja “bogatstva raznolikosti kultura” i “slobodan protok ideja putem riječi i slika”.

Ovi temeljni principi raznolikosti i slobode radi unapređivanja uzajamnog razumijevanja stalno se pojavljuju zajedno u ciljevima Organizacije da bi se osigurala “usklađenost posebnih kultura, ne kao jedinstvenost nego kao jedinstvo različitosti, tako da se ljudi ne zatvore u svoje posebne kulture već da pridonose bogatstvu jedinstvene obogaćene svjetske kulture” (Izveštaj glavnog direktora, 1947.).

UNESCO je ostvarivanje ovog cilja – koji se temelji ne samo na priznavanju raznolikosti, već i na prilikama za širi dijalog koji ona nudi – postavio u samo srce svoje misije, i stalno obnavlja svoje pristupe i aktivnosti. On proizlazi iz priznavanja jednakog dostojanstva svih kultura, zaštite kulturne imovine, promicanja interkulturalnog dijaloga, poštivanja kulturnih prava, formuliranja kulturnih politika koje promiču raznolikost, promicanja konstruktivnog pluralizma, očuvanja kulturne baštine, itd.

Iako kultura ostaje suštinska platforma UNESCO-a za izgradnju mira u glavama muškaraca i žena, postepena transformacija međunarodne arene dovela je do promjena u konceptualnim pristupima, programima i vidovima djelovanja Organizacije.

DA PRIDONESE RAZVIJANJU KONCEPTA KULTURE

Dugo promatrana samo iz kuta likovne umjetnosti i književnosti, kultura danas obuhvata mnogo više oblasti: “kultura se treba posmatrati kao zbir osebnih duhovnih, materijalnih, intelektualnih i emocionalnih obilježja društva ili neke društvene skupine, i obuhvatati, osim umjetnosti i književnosti, stil života, načine zajedničkog življenja, sustave vrijednosti, tradicije i vjerovanja” (Preambula UNESCO-ve Univerzalne Deklaracije o kulturnoj raznolikosti, 2001.). Ako se osvrnemo unatrag, možemo raspoznati četiri glavne faze u transformiranju značenja i funkcija koje se pripisuju kulturi. Očito je da ove faze nisu jasno odvojive i da su se aktivnosti koje su se provodile u svakoj od njih nastavljale i u narednim fazama:

- (i) proširenje koncepta kulture kao proizvođenja umjetnosti uključivanjem pojma kulturalnog identiteta (1950.-te i 1960-te godine). Tokom ovog perioda, UNESCO je nastojao štititi kulture reagirajući na određene situacije, kao što su one nastale dekolonizacijom, priznavajući jednako dostojanstvo kultura;
- (ii) građenje svijesti o vitalnoj povezanosti između kulture i razvoja kao temelja međunarodne suradnje i solidarnosti sa zemljama u razvoju (1970.-te i 1980-te godine). Tokom ovog razdoblja, UNESCO je, iako nastavivši provođenje ranije započetih aktivnosti, počeo stavljati naglasak na uzajamno posuđivanje među zemljama i društvima da bi utirao put partnerstvima uspostavljenim na ravnopravnoj osnovi;
- (iii) priznavanje kulturnih težnji i temelja u izgradnji demokracije (1980.-te i 1990.-te). Tokom ovog razdoblja, Organizacija je pokazala da je svjesna različitih oblika diskriminacije i isključivanja koje su iskusili

pripadnici manjinskih i autohtonih naroda kao i pripadnici imigrantskih skupina;

- (iv) jačanje dijaloga među kulturama i civilizacijama u svom njihovom bogatstvu, koje se smatra zajedničkom baštinom čovječanstva po UNESCO-voj Univerzalnoj deklaraciji o kulturnoj raznolikosti (1990.-te i 2000.-te). U skladu sa širom definicijom koncepta kulture, Deklaracija ističe dvojni izazov kulturne raznolikosti: s jedne strane, osiguravajući harmonične interakcije između ljudi i skupina sa pluralnim, raznolikim i dinamičnim kulturnim identitetima kao i želje da žive zajedno; a s druge strane, braneći kreativnu raznolikost, odnosno, najrazličitije oblike na koje kulture ispoljavaju svoje izričaje vezane za baštinu i suvremeno vrijeme i prostor. Tokom ovog perioda, UNESCO je pokušavao zadovoljiti potrebe društava čiji se pluralni karakter povećavao ubrzanjem globalizacijskih kretanja.

Kao jedan kontinuiran, fleksibilan i promjenjiv proces, kultura remodelira materijalnu i nematerijalnu kulturnu baštinu pronalaženjem novih oblika izražavanja, pri čemu otkriva svoju nepresušnu raznolikost. U promjenjivom međunarodnom okruženju, UNESCO je uvijek nastojao odgovoriti praktičnim rješenjima na određene izazove koje svako doba nameće stalno evoluirajućem konceptu kulture. Kulturna raznolikost, svojom sposobnošću da promovira dijalog i kreativnost, predstavlja suštinski preduvjet za mir i održivi razvoj.

DA UČINKOVITO DOPUNI UNESCO-ve AKTIVNOSTI POSTAVLJANJA STANDARDA U OBLASTI KULTURE

Ponavljanje izazova koje postavlja kultura još od osnivanja UNESCO-a, navelo je Organizaciju da djeluje svim raspoloživim sredstvima: kao laboratorija ideja u predviđanju i identificiranju odgovarajućih kulturnih strategija i politika; kao prihvatno mjesto za prikupljanje, prenošenje, širenje i razmjenu informacija, znanja i najboljih praksi; kao graditelj ljudskih i institucionalnih kapaciteta država članica; i kao postavljač standarda koji poziva zemlje članice da prihvate zajednička pravila izrađena da ojačaju istinsku međunarodnu suradnju.

Kako postavljač standarda, UNESCO je proizveo nekoliko obvezujućih međunarodnih pravnih instrumenata u četiri temeljne oblasti stvaralačke raznolikosti; t.j. u kulturnoj i prirodnoj baštini, pokretnoj kulturnoj imovini, nematerijalnoj kulturnoj baštini i suvremenom stvaralaštvu. Ukupno je sastavljeno sedam konvencija:

- Univerzalna konvencija o autorskim pravima (1952., dopunjena 1971.);
- Konvencija o zaštiti kulturnih dobara u slučaju oružanog sukoba (1954.) (prvi protokol 1954., drugi protokol 1999.);
- Konvencija o mjerama za zabranu i sprječavanje nedopuštenog uvoza, izvoza i prijenosa vlasništva kulturnih dobara (1970.);
- Konvencija o zaštiti svjetske kulturne i prirodne baštine (1972.);
- Konvencija o zaštiti podvodne kulturne baštine (2001.);
- Konvencija o zaštiti nematerijalne kulturne baštine (2003.);
- Konvencija o zaštiti i promicanju raznolikosti kulturnih izričaja (2005.).

Konvencija o zaštiti i promicanju raznolikosti kulturnih izričaja ističe se nad drugim konvencijama koje se bave baštinom po tome što je prvenstveno

orijentirana na raznolikost kulturnih izričaja, onako kako se odvijaju i dijele kroz kulturne aktivnosti, dobra i usluge, najsvremenije prenosioce kulture.

Na taj način, ona učinkovito dopunjuje set pravnih instrumenata koje je izradio UNESCO da bi promicao stvaralačku raznolikost i njegovao takvo ozračje u svijetu u kojem je kreativnost pojedinaca zaštićena u svojoj bogatoj raznolikosti.

2 Koja je namjena Konvencije?

Konvencija o zaštiti i promicanju raznolikosti kulturnih izričaja ne obuhvata sve aspekte kulturne različitosti naglašene u UNESCO-voj Univerzalnoj deklaraciji o kulturnoj raznolikosti. Ona se bavi određenim tematskim oblastima Deklaracije, kao što su one navedene u člancima 8 - 11: s jedne strane, potreba priznavanja da kulturna dobra i usluge prenose identitet, vrijednosti i značenje, te se ne mogu smatrati običnim robama ili potrošačkim robama kao neke druge; s druge strane, potreba da države poduzmu sve neophodne mjere da zaštite i promiču raznolikost kulturnih izričaja istovremeno osiguravajući slobodan protok ideja i djela; i, konačno, potreba da se redefinira međunarodna suradnja, glavni princip Konvencije, jer svaki oblik stvaralaštva nosi klicu kontinuiranog dijaloga.

Konvencija se bavi mnogim oblicima kulturnih izričaja koji rezultiraju iz kreativnosti pojedinaca, grupa i društava i koji prenose kulturni sadržaj simboličkog značenja, kao i umjetničke i kulturne vrijednosti koje proističu iz ili izražavaju kulturni identitet. Kulturni izričaji – bez obzira koji medij ili tehnologiju koriste – prenose se kulturnim aktivnostima, dobrima i uslugama koje, kako priznaje Konvencija, imaju dvostruku (ekonomsku i kulturnu) prirodu. Upravo je to razlog zašto ne mogu biti samo puki predmeti trgovinskih pregovora.

Prvenstveni cilj Konvencije je ojačati pet nerazdvojivih karika istog lanca; odnosno, stvaranja, proizvodnje, distribucije/širenja, pristupa i uživanja kulturnih izraza koji se prenose kulturnim aktivnostima, dobrima i uslugama – osobito u zemljama u razvoju.

Fokusirajući se na zaštitu i promicanje raznolikosti kulturnih izričaja, Konvencija priznaje da, u sve povezanijem svijetu, svaki pojedinac može imati slobodniji i neposredniji pristup bogatoj raznolikosti kulturnih izričaja ili iz svoje ili iz drugih zemalja; međutim, taj potencijal se još ne ostvaruje u potpunosti u postojećem globalnom kontekstu.

Mora se naglasiti da se, po UNESCO-voj terminologiji, pojam “zaštita” odnosi na usvajanje mjera koje za cilj imaju očuvanje, zaštitu i jačanje. Pojam se u tom smislu upotrebljava u raznim instrumentima kao što je Konvencija o zaštiti svjetske kulturne i prirodne baštine (1972.), Konvencija o zaštiti podvodne kulturne baštine (2001.) i Konvencija o zaštiti nematerijalne kulturne baštine (2003.). Pojam “zaštita” u ovom kontekstu ne sadrži nikakve konotacije koje bi mogle ukazivati na komercijalni domen. Kada se koristi uz pojam “promicanje”, on ukazuje na potrebu da se očuvaju u životu kulturni izrazi ugroženi ubrzanom tijekom globalizacije. “Promicanje” priziva stalnu regeneraciju kulturnih izričaja da bi se osiguralo da se ne zatvore u muzeje, “folkloriziraju” ili opredmete. Osim toga, ovi pojmovi korišteni u paru “promicanje i zaštita” su neodvojivi. Član 7 Konvencije fokusira se na promicanje a član 8 na zaštitu; ovaj drugi, koji pojačava onaj prvi pojam, striktno navodi da sve mjere u tom

cilju treba poduzeti "na način dosljedan odredbama Konvencije", odnosno, uz poštivanje ljudskih prava, temeljnih sloboda i postojećih međunarodnih sporazuma.

3 Koji su posebni ciljevi Konvencije?

Kroz svoj glavni cilj – zaštitu i promicanje raznolikosti kulturnih izričaja, Konvencija nastoji stvoriti poticajno ozračje u kojem se raznolikost kulturnih izričaja može afirmirati i obnovljati u korist svih društava. Ona istovremeno reafirmira veze koje spajaju kulturu, razvoj i dijalog i uspostavlja jednu inovativnu platformu za međunarodnu kulturnu suradnju. U tom smjeru, Konvencija ima za cilj:

- stvoriti uvjete za cvjetanje kultura i njihovu međusobnu interakciju na uzajamno koristan način;
- prepoznati distinktivnu prirodu kulturnih aktivnosti, dobara i usluga kao nosilaca identiteta, vrijednosti i značenja;
- identificirati nove načine međunarodne suradnje, što je glavni princip Konvencije;
- reafirmirati suverena prava država u smislu očuvanja, usvajanja i provođenja politika i mjera koje one smatraju potrebnim u cilju zaštite i promicanja raznolikosti kulturnih izričaja na svojoj teritoriji, pri tome osiguravajući slobodan protok ideja i djela.

Zahvaljujući ovom posljednjem cilju, koji definira i djelokrug primjene Konvencije, zaštita raznolikosti kulturnih izričaja može se smatrati dijelom multidimenzionalnih, a ne samo ekonomskih procesa globalizacije.

Na taj način je kultura, po prvi put u historiji međunarodnog prava, pronašla svoje pravedno mjesto na političkom dnevnom redu, iz potrebe da se globalizacija humanizira. U ovakvom, proaktivnom kontekstu, kultura je postala istinska platforma za dijalog i razvoj, otvarajući tako nove oblasti solidarnosti.

4 Koja su vodeća načela Konvencije?

Niz načela podsjeća i garantira da nijedna mjera ili politika donesena da zaštititi i promiče raznolikost kulturnih izričaja ne smije prekršiti ljudska prava i temeljne slobode, kao što su sloboda izražavanja, informiranja i komuniciranja, kao ni mogućnost pojedinaca da izaberu kulturni izričaj.

Pored toga, načelo otvorenosti i ravnoteže osigurava da, kada države usvoje mjere za potporu raznolikosti kulturnih izričaja, one trebaju nastojati i da na odgovarajući način promiču otvorenost prema drugim svjetskim kulturama.

Između ostalih načela su i komplementarnost ekonomskih i kulturnih aspekata razvoja, kao što je, na primjer, održivi razvoj, koji zauzima važno mjesto u Konvenciji.

I konačno, načelo ravnopravnog pristupa, koje je dvostruko: pristup bogatom i raznolikom nizu kulturnih izričaja, i pristup svih kultura odgovarajućim sredstvima za izražavanje i širenje.

5 Koja su prava i obveze stranaka potpisnica Konvencije?

Jedan od temeljnih ciljeva Konvencije je “da reafirmira suverena prava država u smislu očuvanja, usvajanja i provođenja politika i mjera koje one smatraju potrebnim u cilju zaštite i promicanja raznolikosti kulturnih izričaja na svojoj teritoriji”. Namjera reafirmiranja ovog prava nije da se uspostavi državni monopol već prije da u praksi zaživi kulturna vladavina, t.j., interakcija između individualnih i institucionalnih interesnih strana u podjeli odgovornosti za različitost kulturnih izraza.

Konvencija sadrži čitav niz prava i obveza stranaka, kojima je cilj da zaštite i promiču raznolikosti kulturnih izričaja u duhu uzajamnog jačanja i komplementarnosti sa drugim međunarodnim sporazumima, i koje se rukovode zajedničkim međunarodnim djelovanjem i suradnjom.

PRAVA

Poštivanje ljudskih prava i temeljnih sloboda pojedinca predstavlja okvir Konvencije. U skladu s UNESCO-ovom Univerzalnom deklaracijom o kulturnoj raznolikosti, Konvencija prepoznaje vezu između kulturne raznolikosti i punog ostvarivanja ljudskih prava i temeljnih sloboda; jedno bez drugog ne može postojati. U vezi s tim, “niko se ne može pozivati na odredbe ove Konvencije da bi prekršio ljudska prava i temeljne slobode utjelovljene Univerzalnom deklaracijom o ljudskim pravima, ili ih ograničiti na tom temelju”. Na taj način je rizik od kulturnog relativizma, koji bi u ime raznolikosti priznao kulturne prakse kojima se krše temeljni principi ljudskih prava, otklonjen.

Konvencija omogućava strankama da utvrde postojanje posebnih situacija kada su kulturni izričaji na njihovoj teritoriji u riziku od izumiranja, u ozbiljnoj opasnosti, ili im je na drugi način potrebna hitna zaštita. Ona im omogućava i da poduzmu sve odgovarajuće mjere u cilju zaštite i očuvanja kulturnih izričaja u takvim situacijama.

Osim toga, Konvencija priznaje suvereno pravo stranaka da formuliraju i provode svoje kulturne politike i usvoje mjere koje će, *inter alia*:

- pružiti prilike da domaće kulturne aktivnosti, dobra i usluge nađu svoje mjesto u čitavom nizu raspoloživih aktivnosti, dobara i usluga;
- omogućiti domaćim neovisnim kulturnim gospodarskim granama i djelatnostima u neformalnom sektoru djelotvoran pristup sredstvima za proizvodnju, širenje i distribuciju kulturnih aktivnosti, dobara i usluga;
- poticati neprofitne organizacije kao i javne i privatne institucije, umjetnike i druge kulturne djelatnike da razvijaju i promiču slobodnu razmjenu i protok ideja, kulturnih izričaja i kulturnih aktivnosti, dobara i usluga;
- promovirati raznolikost medija, uključujući javne emitere;

- pružati javnu financijsku pomoć, uspostaviti i poduprijeti javne institucije na odgovarajući način.

OBVEZE

Pored ovih prava, Konvencija, nameće i niz obveza koje su Strane dužne poštivati, a odnose se na:

- nastojanje da na svojoj teritoriji promiču stvaranje takvog ozračja koje će poticati pojedince i društvene skupine da kreiraju, proizvode, šire, distribuiraju i imaju pristup svojim kulturnim izričajima, obraćajući pažnju na posebne okolnosti i potrebe žena i socijalnih skupina, uključujući pripadnike manjinskih i autohtonih naroda s jedne strane, te, s druge strane, da imaju pristup raznolikosti kulturnih izričaja na svojoj teritoriji ali iz drugih zemalja svijeta;
- osiguravanje razmjene informacija i transparentnosti tako što će, u svojim izvješćima za UNESCO svake četiri godine, davati odgovarajuće podatke o mjerama poduzetim da se zaštiti i promiče raznolikost kulturnih izričaja;
- jačanje javne svijesti o značaju raznolikosti kulturnih izričaja kroz obrazovne programe i programe podizanja javne svijesti;
- priznavanje temeljne uloge civilnog društva u zaštiti i promicanju raznolikosti kulturnih izričaja poticanjem aktivnog učešća civilnog društva u nastojanjima stranke da ostvari ciljeve Konvencije;
- uključivanje kulture u održivi razvoj, i jačanje međunarodne suradnje u potpori zemljama u razvoju na nekoliko načina, na primjer, jačanjem kulturnih gospodarskih grana, izgradnjom njihovih kapaciteta za razvijanje i provođenje kulturnih politika, transfer tehnologija, financijsku podršku i preferencijalni tretman njihovih umjetnika, kulturnih djelatnika, te kulturnih dobara i usluga.

UZAJAMNA POTPORA, KOMPLEMENTARNOST I NEPODREĐENOST

Stranke potpisnice ove Konvencije će ostvarivati svoja prava i ispunjavati dužnosti u duhu uzajamne podrške, komplementarnosti i nepodređenosti drugim međunarodnim instrumentima. Provođenje odredbi Konvencije može u prvi plan dovesti interakciju prava i dužnosti stranke sadržanih u ovom novom sporazumu s jedne strane, i prava i obveze koji proističu iz drugih međunarodnih obveza, s druge strane. Zahvaljujući sve većem broju međunarodnih sporazuma, postaje neophodno ubaciti odredbe o odnosu prema ostalim sporazumima da bi se pronašao način na koji će se pravila raznih instrumenata povezati jedna s drugima i pojasniti pravni status konvencije prema drugim sporazumima.

Prema tome, funkcija odredbe o odnosu između međunarodnih sporazuma je da precizira vezu između tih sporazuma u slučaju da se prava i obveze iz različitih izvora preklapaju. U tom smislu, Konvencija naglašava da će stranke u dobroj vjeri ispunjavati svoje obveze iz ove Konvencije i svih drugih sporazuma čije su potpisnice, bez podređivanja ove Konvencije bilo kojem drugom sporazumu. Sukladno, stranke će gajiti uzajamno održavanje ove Konvencije i drugih sporazuma čije su potpisnice, i uzeti u obzir relevantne odredbe ove Konvencije kod tumačenja i primjene drugih sporazuma čije su stranke, ili kod pristupanja drugim međunarodnim obvezama. U svim ovim slučajevima, Konvencija detaljno navodi da se ništa u ovoj Konvenciji neće tumačiti u smislu izmjene prava i obveza stranaka u sklopu bilo kojih sporazuma kojih su potpisnice.

6 Kada Konvencija stupa na snagu?

RATIFIKACIJA

Da bi postale članice Konvencije, države članice UNESCO-a moraju kod glavnog direktora UNESCO-a položiti instrument ratifikacije, prihvatanja, odobravanja ili pristupanja. Države koje nisu članice UNESCO-a ali su članice Ujedinjenih naroda, ili bilo koje specijalizirane agencije Ujedinjenih naroda, mogu pristupiti Konvenciji ako ih Generalna konferencija UNESCO-a pozove da to učine. Kako je definirano Konvencijom, i regionalne organizacije ekonomskih integracija također mogu pristupiti Konvenciji.

STUPANJE NA SNAGU

Ova Konvencija stupa na snagu tri mjeseca nakon dana polaganja tridesetog instrumenta za ratifikaciju, prihvatanje, odobrenje ili pristupanje kod glavnog direktora UNESCO-a.

7 Kako Konvencija djeluje?

MEHANIZMI ZA PRAĆENJE

Kada Konvencija stupi na snagu, bit će uspostavljena dva tijela:

- Konferencija stranaka, koja će biti plenarno i vrhovno tijelo Konvencije;
- Međuvladin odbor, koji će biti odgovoran za promicanje ciljeva Konvencije i poticanje i praćenje njezinog provođenja u duhu transparentnosti i budnosti.

Prvi sastanak Konferencije stranaka će odigrati ključnu ulogu, ne samo u sastavljanju njezinog Poslovnika, već i u uspostavljanju smjernica za provođenje Konvencije. Tajništvo UNESCO-a će pomagati i Konferenciji stranaka i Međuvladinom odboru. Tajništvo će pripremati dokumentaciju za njihove sastanke, pomagati u provođenju njihovih odluka i izvješćivati o njima.

SREDSTVA

Pored odredaba koje se odnose na prava i obveze, po Konvenciji će materijalna sredstva dostupna strankama osiguravati prije svega Međunarodni fond za kulturnu raznolikost, čija sredstva se sastoje od dobrovoljnih priloga stranaka, fondova koje Generalna konferencija UNESCO-a namijeni za te svrhe, raznih doprinosa, darova i zavještanja.

U okviru provođenja Konvencije, UNESCO će također omogućiti prikupljanje, analizu i širenje svih informacija, statističkih podataka i najboljih praksi vezanih za raznolikost kulturnih izričaja. Organizacija će, osim toga, uspostaviti i ažurirati banku podataka o različitim sektorima

i vladinim privatnim i neprofitnim organizacijama angažiranim u oblasti kulturnih izričaja.

RJEŠAVANJE SPOROVA

Jedna odredba je posvećena mehanizmu za rješavanje sporova koji će se baviti svim eventualnim nesporazumima u tumačenju ili primjeni određenih pravila ili principa vezanih za Konvenciju iz striktno kulturne perspektive.

Ovaj mehanizam obvezuje stranke da prvo pokušaju riješiti spor pregovorima, zatim im omogućava da pribjegnu medijaciji ili dobronamjernim uslugama. Ako se rješenje ne može postići na jedan od ovih načina, pokreće se postupak mirenja. Međutim, stranke mogu odlučiti da ne prihvate ovaj postupak davanjem takve izjave u vrijeme ratifikacije, prihvatanja, odobrenja ili pristupanja.

8 Ko su glavni čuvari Konvencije?

Za neometano funkcioniranje Konvencije neophodno je sudjelovanje svih kulturnih aktera:

- javnih aktera (države i njenih institucija) čiji suverenitet Konvencija priznaje;
- civilnih aktera, čiju temeljnu ulogu u zaštiti i promicanju raznolikosti kulturnih izričaja stranke Konvencije moraju prepoznati. U isto vrijeme, Konvencija potiče civilno društvo da aktivno sudjeluje u ostvarivanju ciljeva Konvencije;
- privatnih aktera, odnosno kulturnih organizacija i gospodarskih subjekata, poglavito u zemljama u razvoju, koje Konvencija nastoji promicati u svojim odredbama o međunarodnoj suradnji i razvojnoj suradnji;
- pripadnika manjinskih i autohtonih naroda koji su Konvencijom priznati kao ključni akteri i, s tim ciljem, stranke se pozivaju da posvete dužnu pažnju posebnim okolnostima i potrebama koje oni imaju u oblasti stvaralaštva.

9 Ko su korisnici Konvencije?

Korisnici Konvencije su brojni:

- po svom duhu, Konvencija je od koristi svim pojedincima i društvima jer joj je cilj osigurati da uživaju raznolikosti kulturnih izričaja u interesu otvorenosti, ravnoteže i slobode;

- prepoznavanjem značajnog doprinosa umjetnika i svih uključenih u stvaralačke procese, kulturnih zajednica i organizacija koje ih podržavaju u njihovom radu, Konvencija je od posebne koristi kulturnim djelatnicima i praktičarima;

Osim toga, neke odredbe Konvencije identificiraju i posebne korisnike:

- zemlje kojima nedostaje kapaciteta da proizvode i šire svoje kulturne izričaje, osobito zemlje u razvoju; Konvencija pruža različite vidove pomoći za takve mjere (zvanična razvojna potpora, krediti s niskim kamatnim stopama, grantovi, itd.) i za preferencijalni tretman umjetnika i drugih kulturnih djelatnika i praktičara u tim zemljama;
- različite društvene skupine, uključujući žene i pripadnike manjinskih i autohtonih naroda, tako što u obaveze stranaka uključuje stvaranje ozračja povoljnog za kreiranje, proizvodnje, širenje i uživanje kulturnih izričaja tih skupina.

10 Koje su suštinske poruke Konvencije?

Konvencija uvažava činjenicu da kulturno stvaralaštvo, koje čini jedan aspekt kulturne raznolikosti, obogaćuje cijelu zajednicu. Ono utire put jačanju ljudskih odnosa u globaliziranom svijetu kojem ponekad nedostaje samilosti. Iako nikad nije bila tako velika ponuda kulturnih djela, Konvencija za cilj ima osigurati da u njima uživa što je moguće više ljudi, i da im na raspolaganju nije samo manji, ograničeni broj djela, bez obzira jesu li lokalnog ili stranog podrijetla.

Konvencija nastoji zaštititi kulturno bogatstvo koje koristi kapacitet za interakciju, da bi se oživjelo i prenijelo, kako iz unutrašnjih tako i izvora širom svijeta. Najveće širenje ove stvaralačke raznolikosti, bez obzira da li potiče iz unutrašnjih ili vanjskih izvora, donosi kulturne i društvene prednosti, na taj način prevazilazeći svoju čisto komercijalnu dimenziju.

Konvencija ne želi ni kontrolirati niti ograničiti, već naprotiv, želi promicati i zaštititi raznolikost kulturnih izričaja. Definicija zaštite osigurava da će aktivnosti i sredstva koje poduzmu stranke – čija suverena prava su priznata – za cilj imati očuvanje, zaštitu i jačanje raznolikosti kulturnih izričaja a ne ograničavati njihov protok na osnovu protekcionizma ili na osnovu izolacionizma identiteta. Štaviše, u Konvenciji je otjelovljen niz garancija koje, po “načelu otvorenosti i ravnoteže”, osiguravaju da mjere koje poduzmu stranke moraju promicati i “otvorenost prema drugim kulturama u svijetu”.

Pored toga, Konvencija omogućava Stranama da poduzmu zaštitne mjere u slučajevima kada su kulturni izričaji u opasnosti od iskorjenjivanja ili pod ozbiljnom prijetnjom, i snažno se ohrabruje međunarodna suradnja da bi se pružila pomoć zemljama u razvoju u takvim situacijama. U svakom slučaju, ciljevi i principi propisani ovom Konvencijom moraju se poštivati jer su usmjereni na jačanje istinske razmjene među kulturnim izričajima svih naroda i obogaćivanje različitosti ovih izričaja, i na nacionalnoj i na međunarodnoj razini.

Na taj način Konvencija pomaže u jačanju veza između “kulture i razvoja”, pri čemu se na razvoj misli i u materijalnom i u simboličkom smislu: s jedne strane se odnosi na ekonomski rast, a, s druge, na ispunjenost ljudi koji uživaju svoja temeljna prava, otvoreni prema svijetu ali bez gubitka

svijesti o sebi. Ona postavlja i temelje za novi oblik suradnje i lokalnu, regionalnu i međunarodnu solidarnost jačanjem razmjena i partnerstava, koji su posebno korisni za zemlje čiji kulturni izričaji su ugroženi.

I konačno, Konvencija priznaje i uspostavlja kao pravo nove oblike dijaloga koji proizlazi iz kulturnih dobara i usluga koje šire kulturne izričaje i čine ih dostupnim svima. Svaki oblik stvaralaštva služi kao točka upoznavanja, otvara nove horizonte, mijenja poglede i širi raspon naše slobode i izbora, i tako pomaže oblikovanju humanijeg svijeta. Svaki oblik stvaralaštva uspostavlja veze između regija, između pojedinaca i naraštaja, tkajući materijal sutrašnjeg nasljeđa.

Fokusiranjem na različitost kulturnih izričaja, Konvencija pridonosi shvatanju "zaštite kulturne raznolikosti kao etičkog imperativa, neodvojivog od poštovanja ljudskog dostojanstva". Time što su još jednom svoju pažnju posvetile kulturnim izričajima i punom poštivanju njihovog slobodnog širenja, države članice UNESCO-a su dokazale svoj osjećaj odgovornosti za ovo nepresušno vrelo izumiteljstva, inovativnosti i maštovitosti koje jača uzajamno razumijevanje i dijalog među kulturama.

Prilog

Odabrani UNESCO dokumenti vezani za kulturnu raznolikost

DOKUMENTI O KULTURNOJ RAZNOLIKOSTI

Kultura, kreativnost i tržišta, Svjetsko izvješće o kulturi, Pariz, 1998.

Kulturna raznolikost, konflikt i pluralizam, Svjetsko izvješće o kulturi, Pariz, 2000.

Kultura, trgovina i globalizacija, Pitanja i odgovori, Pariz, 2000.

Međunarodni tokovi odabranih kulturnih dobara, 1980.-98., Statistički institut, Pariz, 2000.

UNESCO i pitanje kulturne raznolikosti: Pregled i strategija 1946.-2004., Revidirana verzija, Pariz, 2004.

Međunarodni tokovi odabranih kulturnih dobara 1994.-2003., Statistički institut/Sektor za kulturu, Montreal/Pariz, 2005.

DOKUMENTI VEZANI ZA KONVENCIJU

Preliminarna studija o tehničkim i pravnim aspektima vezanim za poželjnost uspostavljanja instrumenta za postavljanje standarda za kulturnu raznolikost, Odluka 166/EX/3.4.3, Pariz, travanj 2003.

Poželjnost sastavljanja međunarodnog instrumenta za postavljanje standarda za kulturnu raznolikost, 32 C/52, Pariz, 18 srpanj 2003.

Poželjnost sastavljanja međunarodnog instrumenta za postavljanje standarda za kulturnu raznolikost, Rezolucija 32 C/34, Pariz, 17. listopada 2003.

Izvješće s prvog sastanka eksperata (kategorija VI) o Prvom nacrtu međunarodne konvencije o zaštiti raznolikosti kulturnih sadržaja i umjetničkih izričaja, sjedište UNESCO-a, 17.-20. prosinac 2003., CLT/CPD/2003-608/01, Pariz, 20. veljača 2004.

Izvješće o napretku pripreme preliminarnog nacrtu konvencije o zaštiti kulturnih sadržaja i umjetničkih izričaja, 169 EX/Odluka 3.7.2, Pariz, travanj 2004.

Izvješće s drugog sastanka eksperata (kategorija VI) o preliminarnom nacrtu međunarodne konvencije o zaštiti raznolikosti kulturnih sadržaja i umjetničkih izričaja, 30. ožujak – 3. travanj 2004., CLT/CPD/2004/602/6, Pariz, 14. svibanj 2004.

Izvješće s trećeg sastanka eksperata (kategorija VI) o preliminarnom nacrtu međunarodne konvencije o zaštiti raznolikosti kulturnih sadržaja i umjetničkih izričaja, 28. – 31. svibanj 2004., CLT/CPD/2004/603/5, Pariz, 23. lipanj 2004.

Preliminarni nacrt međunarodne konvencije o zaštiti raznolikosti kulturnih sadržaja i umjetničkih izričaja, Preliminarni izvještaj glavnog direktora, CLT/CPD/2004/CONF.201/1, Pariz, srpanj 2004.

Preliminarni nacrt međunarodne konvencije o zaštiti raznolikosti kulturnih sadržaja i umjetničkih izričaja, CLT/CPD/2004/CONF.201/2, Pariz, srpanj 2004.

Prvo zasjedanje međuvladinih eksperata o preliminarnom nacrtu međunarodne konvencije o zaštiti raznolikosti kulturnih sadržaja i umjetničkih izričaja, Izvještaj Tajništva, CLT-2004/CONF.201/9, Pariz, studeni 2004.

Preliminarni nacrt međunarodne konvencije o zaštiti raznolikosti kulturnih sadržaja i umjetničkih izričaja, Povjerenstvo, Dio od I do V, Pariz, prosinac 2004., CLT/CPD/2004/CONF.607/1 to CLT/CPD/2004 CONF.607/5.

Preliminarni nacrt međunarodne konvencije o zaštiti raznolikosti kulturnih sadržaja i umjetničkih izričaja, Tekst revidiran od strane Povjerenstva za pripremu, CLT/CPD/2004/CONF.607/6, Pariz, prosinac 2004.

Preliminarni izvještaj glavnog direktora koji sadrži dva preliminarna nacrtu konvencije o zaštiti raznolikosti kulturnih sadržaja i umjetničkih izričaja, CLT/CPD/2005/CONF.203/6, Pariz, 3. ožujak 2005.

Izvještaj glavnog direktora o napretku pripreme nacrtu konvencije o zaštiti raznolikosti kulturnih sadržaja i umjetničkih izričaja, 171 EX/Odluka 19, travanj 2005.

Dodatak 2 preliminarnom izvještaju glavnog direktora koji sadrži dva preliminarna nacrtu konvencije o zaštiti raznolikosti kulturnih sadržaja i umjetničkih izričaja, Pročišćeni tekst koji je pripremio predsjedavajući međuvladinih zasjedanja, CLT/CPD/2005/CONF.203/6 - Add, Pariz, 29. travanj 2005.

Preliminarni izvještaj glavnog direktora koji opisuje situaciju koju treba regulirati i mogući djelokrug predloženih regulatornih aktivnosti, uz preliminarni nacrt konvencije o zaštiti raznolikosti kulturnih sadržaja i umjetničkih izričaja, 33 C/23, Pariz, 4. kolovoz 2005.

Izvještaj glavnog direktora o napretku postignutom tokom trećeg međuvladinog zasjedanja eksperata o preliminarnom nacrtu konvencije o zaštiti raznolikosti kulturnih sadržaja i umjetničkih izričaja, 172 EX/odluka 19, rujanj 2005.

Konvencija o zaštiti i promicanju raznolikosti kulturnih izričaja, 20. listopad 2005., 33.-će zasjedanje Generalne konferencije.

Ovaj dokument se distribuira samo u informativne svrhe i nije mu namjera ni da tumači ni da dopunjava Konvenciju o zaštiti i promociji različitosti kulturnih izraza (2005.).

DESET OBJAŠNENJA

UZ
Konvenciju o
zaštiti i promociji

Različitosti kulturnih izraza

Usvojenu na 33. Zasjedanju Generalne konferencije UNESCO-a, 2005. godine

1. ZAŠTO KONVENCIJA?	16
Da ostane vjerna mandatu UNESCO-a Da doprinese razvijanju koncepta kulture Da efikasno dopuni UNESCO-ve aktivnosti postavljanja standarda u oblasti kulture	
2. KOJA JE NAMJENA KONVENCIJE?	18
3. KOJI SU POSEBNI CILJEVI KONVENCIJE?	19
4. KOJA SU RUKOVODEĆI PRINCIPI KONVENCIJE?	19
5. KOJA SU PRAVA I OBAVEZE STRANA POTPISNICA KONVENCIJE?	20
Prava Obaveze Uzajamna podrška, komplementarnost i nepodređenost	
6. KADA KONVENCIJA STUPA NA SNAGU?	22
Ratifikacija Stupanje na snagu	
7. KAKO KONVENCIJA DJELUJE?	22
Mehanizmi za praćenje Sredstva Rješavanje sporova	
8. KO SU GLAVNI ČUVARI KONVENCIJE?	23
9. KO SU KORISNICI KONVENCIJE?	23
10. KOJE SU SUŠTINSKE PORUKE KONVENCIJE?	24

PRILOG

ODABRANI UNESCO DOKUMENTI VEZANI ZA KULTURNU RAZLIČITOST

Dokumenti o kulturnoj različitosti
Dokumenti vezani za Konvenciju

1 Zašto Konvencija?

DA OSTANE VJERNA MANDATU UNESCO-a

Kako je izraženo u ustavu UNESCO-a (1946.), jedine agencije Ujedinjenih nacija koja je odgovorna za kulturu, njoj je povjeren dvostruki mandat promocije «bogatstva različitosti kultura» i «slobodan protok ideja putem riječi i slika».

Ovi temeljni principi različitosti i slobode radi unapređivanja uzajamnog razumijevanja stalno se pojavljuju zajedno u ciljevima Organizacije da bi se osigurala «usklađenost posebnih kultura, ne kao jedinstvenost nego kao jedinstvo različitosti, tako da se ljudi ne zatvore u svoje posebne kulture već da doprinose bogatstvu jedinstvene obogaćene svjetske kulture» (Izveštaj generalnog direktora, 1947.).

UNESCO je ostvarivanje ovog cilja – koji se zasniva ne samo na priznavanju različitosti, već i na prilikama za širi dijalog koji ona nudi – postavio u samo srce svoje misije, i stalno obnavlja svoje pristupe i aktivnosti. On proizlazi iz priznavanja jednakog dostojanstva svih kultura, zaštite kulturne imovine, promocije interkulturalnog dijaloga, poštovanja kulturnih prava, formulacije kulturnih politika koje promoviraju različitost, promocije konstruktivnog pluralizma, očuvanja kulturne baštine, itd.

Iako kultura ostaje suštinska platforma UNESCO-a za izgradnju mira u glavama muškaraca i žena, postepena transformacija međunarodne arene dovela je do promjena u konceptualnim pristupima, programima i vidovima djelovanja Organizacije.

DA PRIDONESE RAZVIJANJU KONCEPTA KULTURE

Dugo posmatrana samo iz ugla likovne umjetnosti i književnosti, kultura danas obuhvata mnogo više oblasti: “kultura se treba posmatrati kao zbir karakterističnih duhovnih, materijalnih, intelektualnih i emocionalnih obilježja društva ili neke društvene grupe, i obuhvatati, osim umjetnosti i književnosti, stil života, načine zajedničkog življenja, sisteme vrijednosti, tradicije i vjerovanja” (Preambula UNESCO-ve Univerzalne Deklaracije o kulturnoj različitosti, 2001.). Ako se osvrnemo unatrag, možemo raspoznati četiri glavne faze u transformiranju značenja i funkcija koje se pripisuju kulturi. Očigledno je da ove faze nisu jasno odvojive i da su se aktivnosti koje su se provodile u svakoj od njih nastavljale i u narednim fazama:

- (i) proširenje koncepta kulture kao proizvođenja umjetnosti uključivanjem pojma kulturnog identiteta (1950.-te i 1960-te godine). Tokom ovog perioda, UNESCO je nastojao štititi kulture reagirajući na određene situacije, kao što su one nastale dekolonizacijom, priznavajući jednako dostojanstvo kultura;
- (ii) građenje svijesti o vitalnoj povezanosti između kulture i razvoja kao temelja međunarodne saradnje i solidarnosti sa zemljama u razvoju (1970.-te i 1980-te godine). Tokom ovog perioda, UNESCO je, iako nastavivši provođenje ranije započetih aktivnosti, počeo stavljati naglasak na uzajamno posuđivanje među zemljama i društvima da bi utirao put partnerstvima uspostavljenim na ravnopravnoj osnovi;
- (iii) priznavanje kulturnih težnji i osnova u izgradnji demokratije (1980.-te i 1990.-te). Tokom ovog perioda, Organizacija je pokazala da je svjesna

različitih oblika diskriminacije i isključivanja koje su iskusili pripadnici manjinskih i autohtonih naroda kao i pripadnici imigrantskih grupa;

- (iv) jačanje dijaloga među kulturama i civilizacijama u svom njihovom bogatstvu, koje se smatra zajedničkom baštinom čovječanstva po UNESCO-voj Univerzalnoj deklaraciji o kulturnoj različitosti (1990.-te i 2000.-te). U skladu sa širom definicijom koncepta kulture, Deklaracija ističe dvojni izazov kulturne različitosti: s jedne strane, osiguravajući harmonične interakcije između ljudi i grupa sa pluralnim, raznolikim i dinamičnim kulturnim identitetima kao i želje da žive zajedno; a s druge strane, braneći kreativnu različitost, odnosno, najrazličitije oblike na koje kulture ispoljavaju svoje izraze vezane za baštinu i savremeno vrijeme i prostor. Tokom ovog perioda, UNESCO je pokušavao zadovoljiti potrebe društava čiji se pluralni karakter povećavao ubrzanjem globalizacijskih kretanja.

Kao jedan kontinuiran, fleksibilan i promjenjiv proces, kultura remodelira materijalnu i nematerijalnu kulturnu baštinu pronalaženjem novih oblika izražavanja, pri čemu otkriva svoju nepresušnu raznolikost. U promjenjivom međunarodnom okruženju, UNESCO je uvijek nastojao odgovoriti praktičnim rješenjima na određene izazove koje svako doba nameće stalno evoluirajućem konceptu kulture. Kulturna različitost, svojom sposobnošću da promovira dijalog i kreativnost, predstavlja suštinski preduvjet za mir i održivi razvoj.

DA EFIKASNO DOPUNI UNESCO-ve AKTIVNOSTI POSTAVLJANJA STANDARDA U OBLASTI KULTURE

Ponavljanje izazova koje postavlja kultura još od osnivanja UNESCO-a, navelo je Organizaciju da djeluje svim raspoloživim sredstvima: kao laboratorija ideja u predviđanju i identificiranju odgovarajućih kulturnih strategija i politika; kao prihvatno mjesto za prikupljanje, prenošenje, širenje i razmjenu informacija, znanja i najboljih praksi; kao graditelj ljudskih i institucionalnih kapaciteta država članica; i kao postavljač standarda koji poziva zemlje članice da prihvate zajednička pravila napravljena da ojačaju istinsku međunarodnu saradnju.

Kako postavljač standarda, UNESCO je proizveo nekoliko obavezujućih međunarodnih pravnih instrumenata u četiri osnovne oblasti stvaralačke raznolikosti; t.j. u kulturnoj i prirodnoj baštini, pokretnoj kulturnoj imovini, nematerijalnoj kulturnoj baštini i savremenom stvaralaštvu. Ukupno je sastavljeno sedam konvencija:

- Univerzalna konvencija o autorskim pravima (1952., dopunjena 1971.);
- Konvencija o zaštiti kulturnih dobara u slučaju oružanog sukoba (1954.) (prvi protokol 1954., drugi protokol 1999.);
- Konvencija o mjerama za zabranu i sprečavanje nedopuštenog uvoza, izvoza i prenosa vlasništva kulturnih dobara (1970.);
- Konvencija o zaštiti svjetske kulturne i prirodne baštine (1972.);
- Konvencija o zaštiti podvodne kulturne baštine (2001.);
- Konvencija o zaštiti nematerijalne kulturne baštine (2003.);
- Konvencija o zaštiti i promociji različitosti kulturnih izraza (2005.).

Konvencija o zaštiti i promociji različitosti kulturnih izraza ističe se nad drugim konvencijama koje se bave baštinom po tome što je prvenstveno

orijentirana na različitost kulturnih izraza, onako kako se odvijaju i dijele kroz kulturne aktivnosti, dobra i usluge, najsavremenije prenosiocice kulture.

Na taj način, ona efikasno dopunjuje set pravnih instrumenata koje je izradio UNESCO da bi promovirao stvaralačku raznolikost i njegovao takav ambijent u svijetu u kojem je kreativnost pojedinaca zaštićena u svojoj svojoj bogatoj raznolikosti.

2 Koja je namjena Konvencije?

Konvencija o zaštiti i promociji različitosti kulturnih izraza ne obuhvata sve aspekte kulturne različitosti naglašene u UNESCO-voj Univerzalnoj deklaraciji o kulturnoj različitosti. Ona se bavi određenim tematskim oblastima Deklaracije, kao što su one navedene u članovima 8 - 11: s jedne strane, potreba priznavanja da kulturna dobra i usluge prenose identitet, vrijednosti i značenje, te se ne mogu smatrati običnim robama ili potrošačkim robama kao neke druge; s druge strane, potreba da države preduzmu sve neophodne mjere da zaštite i promoviraju različitost kulturnih izraza istovremeno osiguravajući slobodan protok ideja i djela; i, konačno, potreba da se redefinira međunarodna saradnja, glavni princip Konvencije, jer svaki oblik stvaralaštva nosi klicu kontinuiranog dijaloga.

Konvencija se bavi mnogim oblicima kulturnog izražavanja koji rezultiraju iz kreativnosti pojedinaca, grupa i društava i koji prenose kulturni sadržaj simboličkog značenja, kao i umjetničke i kulturne vrijednosti koje proističu iz ili izražavaju kulturni identitet. Kulturni izrazi – bez obzira koji medij ili tehnologiju koriste – prenose se kulturnim aktivnostima, dobrima i uslugama koje, kako priznaje Konvencija, imaju dvostruku (ekonomsku i kulturnu) prirodu. Upravo je to razlog zašto ne mogu biti samo puki predmeti trgovinskih pregovora.

Prvenstveni cilj Konvencije je da ojača pet nerazdvojivih karika istog lanca; odnosno, stvaranja, proizvodnje, distribucije/širenja, pristupa i uživanja kulturnih izraza koji se prenose kulturnim aktivnostima, dobrima i uslugama – naročito u zemljama u razvoju. Fokusirajući se na zaštitu i promociju različitosti kulturnih izraza, Konvencija priznaje da, u sve povezanijem svijetu, svaki pojedinac može imati slobodniji i direktniji pristup bogatoj različitosti kulturnih izraza ili iz svoje ili iz drugih zemalja; međutim, taj potencijal se još ne ostvaruje u potpunosti u postojećem globalnom kontekstu.

Mora se naglasiti da se, po UNESCO-voj terminologiji, pojam «zaštita» odnosi na usvajanje mjera koje za cilj imaju očuvanje, zaštitu i jačanje. Pojam se u tom smislu upotrebljava u raznim instrumentima kao što je Konvencija o zaštiti svjetske kulturne i prirodne baštine (1972.), Konvencija o zaštiti podvodne kulturne baštine (2001.) i Konvencija o zaštiti nematerijalne kulturne baštine (2003.). Pojam «zaštita» u ovom kontekstu ne sadrži nikakve konotacije koje bi mogle ukazivati na komercijalni domen. Kad se koristi uz pojam «promocija», on ukazuje na potrebu da se očuvaju u životu kulturni izrazi ugroženi ubrzanom tokom globalizacije. «Promocija» priziva stalnu regeneraciju kulturnih izraza da bi se osiguralo da se ne zatvore u muzeje, «folkloriziraju» ili opredmete. Osim toga, ovi pojmovi korišteni u paru «promocija i zaštita» su neodvojivi. Član 7 Konvencije fokusira se na promociju a član 8 na zaštitu; ovaj drugi, koji pojačava onaj prvi pojam, striktno navodi da sve mjere u tom cilju

treba poduzeti «na način dosljedan odredbama Konvencije», odnosno, uz poštovanje ljudskih prava, temeljnih sloboda i postojećih međunarodnih sporazuma.

3 Koji su posebni ciljevi Konvencije?

Kroz svoj glavni cilj – zaštitu i promociju različitosti kulturnih izraza, Konvencija nastoji stvoriti podsticajan ambijent u kojem se različitost kulturnih izraza može afirmirati i obnavljati u korist svih društava. Ona istovremeno reafirmira veze koje spajaju kulturu, razvoj i dijalog i uspostavlja jednu inovativnu platformu za međunarodnu kulturnu saradnju. U tom smjeru, Konvencija ima za cilj:

- stvoriti uslove za cvjetanje kultura i njihovu međusobnu interakciju na uzajamno koristan način;
- prepoznati distinktivnu prirodu kulturnih aktivnosti, dobara i usluga kao nosilaca identiteta, vrijednosti i značenja;
- identificirati nove načine međunarodne saradnje, što je glavni princip Konvencije;
- reafirmirati suverena prava država u smislu očuvanja, usvajanja i provođenja politika i mjera koje one smatraju potrebnim u cilju zaštite i promocije različitosti kulturnih izraza na svojoj teritoriji, pri tome osiguravajući slobodan protok ideja i djela.

Zahvaljujući ovom posljednjem cilju, koji definira i djelokrug primjene Konvencije, zaštita različitosti kulturnih izraza može se smatrati dijelom multidimenzionalnih, a ne samo ekonomskih procesa globalizacije.

Na taj način je kultura, po prvi put u historiji međunarodnog prava, pronašla svoje pravedno mjesto na političkom dnevnom redu, iz potrebe da se globalizacija humanizira. U ovakvom, proaktivnom kontekstu, kultura je postala istinska platforma za dijalog i razvoj, otvarajući tako nove oblasti solidarnosti.

4 Koji su rukovodeći principi Konvencije?

Niz principa podsjeća i garantira da nijedna mjera ili politika donesena da zaštititi i promovira različitost kulturnih izraza ne smije prekršiti ljudska prava i temeljne slobode, kao što su sloboda izražavanja, informiranja i komuniciranja, kao ni mogućnost pojedinaca da izaberu kulturni izraz.

Pored toga, princip otvorenosti i ravnoteže osigurava da, kada države usvoje mjere za podršku različitosti kulturnih izraza, one trebaju nastojati i da na odgovarajući način promoviraju otvorenost prema drugim svjetskim kulturama.

Između ostalih principa su i komplementarnost ekonomskih i kulturnih

aspekata razvoja, kao što je, na primjer, održivi razvoj, koji zauzima važno mjesto u Konvenciji.

I konačno, princip ravnopravnog pristupa, koji je dvostruk: pristup bogatom i raznolikom nizu kulturnih izraza, i pristup svih kultura odgovarajućim sredstvima za izražavanje i širenje aspekata razvoja, kao što je, na primjer, održivi razvoj, koji zauzima važno mjesto u Konvenciji.

5 Koja su prava i obaveze Strana potpisnica Konvencije?

Jedan od temeljnih ciljeva Konvencije je «da reafirmira suverena prava država u smislu očuvanja, usvajanja i provođenja politika i mjera koje one smatraju potrebnim u cilju zaštite i promocije različitosti kulturnih izraza na svojoj teritoriji». Namjera reafirmiranja ovog prava nije da se uspostavi državni monopol već prije da u praksi zaživi kulturna vladavina, t.j., interakcija između individualnih i institucionalnih interesnih strana u podjeli odgovornosti za različitost kulturnih izraza.

Konvencija sadrži čitav niz prava i obaveza strana, kojima je cilj da zaštite i promoviraju različitost kulturnih izraza u duhu uzajamnog jačanja i komplementarnosti sa drugim međunarodnim sporazumima, i koje se rukovode zajedničkim međunarodnim djelovanjem i saradnjom.

PRAVA

Poštivanje ljudskih prava i temeljnih sloboda pojedinca predstavlja okvir Konvencije. U skladu s UNESCO-ovom Univerzalnom deklaracijom o kulturnoj različitosti, Konvencija prepoznaje vezu između kulturne različitosti i punog ostvarivanja ljudskih prava i temeljnih sloboda; jedno bez drugog ne može postojati. U vezi s tim, «niko se ne može pozivati na odredbe ove Konvencije da bi prekršio ljudska prava i temeljne slobode utjelovljene Univerzalnom deklaracijom o ljudskim pravima, ili ih ograničiti na toj osnovi». Na taj način je rizik od kulturnog relativizma, koji bi u ime različitosti priznao kulturne prakse kojima se krše temeljni principi ljudskih prava, otklonjen.

Konvencija omogućava Stranama da utvrde postojanje posebnih situacija kada su kulturni izrazi na njihovoj teritoriji u riziku od izumiranja, u ozbiljnoj opasnosti, ili im je na drugi način potrebna hitna zaštita. Ona im omogućava i da poduzmu sve odgovarajuće mjere u cilju zaštite i očuvanja kulturnih izraza u takvim situacijama.

Osim toga, Konvencija priznaje suvereno pravo strana da formuliraju i provedu svoje kulturne politike i usvoje mjere koje će, *inter alia*:

- pružiti prilike da domaće kulturne aktivnosti, dobra i usluge nađu svoje mjesto u čitavom nizu raspoloživih aktivnosti, dobara i usluga;
- omogućiti domaćim nezavisnim kulturnim privrednim granama i djelatnostima u neformalnom sektoru efikasan pristup sredstvima za proizvodnju, širenje i distribuciju kulturnih aktivnosti, dobara i usluga;
- podsticati neprofitne organizacije kao i javne i privatne institucije, umjetnike i druge kulturne radnike da razvijaju i promoviraju slobodnu razmjenu i protok ideja, kulturnih izraza i kulturnih aktivnosti, dobara i usluga;

- promovirati različitost medija, uključujući javne emitere;
- pružati javnu finansijsku pomoć, uspostaviti i podržati javne institucije na odgovarajući način.

OBAVEZE

Pored ovih prava, Konvencija, nameće i niz obaveza koje su strane dužne poštovati, a odnose se na:

- nastojanje da na svojoj teritoriji promoviraju stvaranje takvog ambijenta koji će podsticati pojedince i društvene grupe da kreiraju, proizvode, šire, distribuiraju i imaju pristup svojim kulturnim izrazima, obraćajući pažnju na posebne okolnosti i potrebe žena i socijalnih grupa, uključujući pripadnike manjinskih i autohtonih naroda s jedne strane, te, s druge strane, da imaju pristup različitim kulturnim izrazima na svojoj teritoriji ali iz drugih zemalja svijeta;
- osiguravanje razmjene informacija i transparentnosti tako što će, u svojim izvještajima za UNESCO svake četiri godine, davati odgovarajuće podatke o mjerama preduzetim da se zaštiti i promovira različitost kulturnih izraza;
- jačanje javne svijesti o značaju različitosti kulturnih izraza kroz obrazovne programe i programe podizanja javne svijesti;
- priznavanje temeljne uloge civilnog društva u zaštiti i promociji različitosti kulturnih izraza podsticanjem aktivnog učešća civilnog društva u nastojanjima strane da ostvari ciljeve Konvencije;
- uključivanje kulture u održivi razvoj, i jačanje međunarodne saradnje u podršci zemljama u razvoju na nekoliko načina, na primjer, jačanjem kulturnih privrednih grana, izgradnjom njihovih kapaciteta za razvijanje i provođenje kulturnih politika, transfer tehnologija, finansijsku podršku i preferencijalni tretman njihovih umjetnika, kulturnih radnika, te kulturnih dobara i usluga.

UZAJAMNA PODRŠKA, KOMPLEMENTARNOST I NEPODREĐENOST

Strane potpisnice ove Konvencije će ostvarivati svoja prava i ispunjavati dužnosti u duhu uzajamne podrške, komplementarnosti i nepodređenosti drugim međunarodnim instrumentima. Provođenje odredbi Konvencije može u prvi plan dovesti interakciju prava i dužnosti strane sadržanih u ovom novom sporazumu s jedne strane, i prava i obaveze koji proističu iz drugih međunarodnih obaveza, s druge strane. Zahvaljujući sve većem broju međunarodnih sporazuma, postaje neophodno ubaciti odredbe o odnosu prema ostalim sporazumima da bi se pronašao način na koji će se pravila raznih instrumenata povezati jedna s drugima i pojasniti pravni status konvencije prema drugim sporazumima.

Prema tome, funkcija odredbe o odnosu između međunarodnih sporazuma je da precizira vezu između tih sporazuma u slučaju da se prava i obaveze iz različitih izvora preklapaju. U tom smislu, Konvencija naglašava da će strane u dobroj vjeri ispunjavati svoje obaveze iz ove Konvencije i svih drugih sporazuma čije su potpisnice, bez podređivanja ove Konvencije bilo kom drugom sporazumu. U skladu s tim, strane će gajiti uzajamno održavanje ove Konvencije i drugih sporazuma čije su potpisnice, i uzeti u obzir relevantne odredbe ove Konvencije kod tumačenja i primjene drugih sporazuma čije su strane, ili kod pristupanja drugim međunarodnim obavezama. U svim ovim slučajevima, Konvencija detaljno navodi da se

ništa u ovoj Konvenciji neće tumačiti u smislu izmjene prava i obaveza strana u sklopu bilo kojih sporazuma kojih su potpisnice.

6 Kada Konvencija stupa na snagu?

RATIFIKACIJA

Da bi postale članice Konvencije, države članice UNESCO-a moraju kod generalnog direktora UNESCO-a deponovati instrument ratifikacije, prihvatanja, odobravanja ili pristupanja. Države koje nisu članice UNESCO-a ali su članice Ujedinjenih nacija, ili bilo koje specijalizirane agencije Ujedinjenih nacija, mogu pristupiti Konvenciji ako ih Generalna konferencija UNESCO-a pozove da to učine. Kako je definirano Konvencijom, i regionalne organizacije ekonomskih integracija takođe mogu pristupiti Konvenciji.

STUPANJE NA SNAGU

Ova Konvencija stupa na snagu tri mjeseca nakon dana deponovanja tridesetog instrumenta za ratifikaciju, prihvatanje, odobrenje ili pristupanje kod generalnog direktora UNESCO-a.

7 Kako Konvencija djeluje?

Kada Konvencija stupi na snagu, biće uspostavljena dva tijela:

- Konferencija strana, koja će biti plenarno i vrhovno tijelo Konvencije;
- Međuvladina komisija, koja će biti odgovorna za promoviranje ciljeva Konvencije i podsticanje i praćenje njenog provođenja u duhu transparentnosti i budnosti.

Prvi sastanak Konferencije strana će odigrati ključnu ulogu, ne samo u sastavljanju njenog Poslovnika, već i u uspostavljanju smjernica za provođenje Konvencije. Sekretarijat UNESCO-a će pomagati i Konferenciji strana i Međuvladinoj komisiji. Sekretarijat će pripremati dokumentaciju za njihove sastanke, pomagati u provođenju njihovih odluka i izvještavati o njima.

SREDSTVA

Pored odredbi koje se odnose na prava i obaveze, po Konvenciji će materijalna sredstva dostupna stranama osiguravati prije svega Međunarodni fond za kulturnu različitost, čija sredstva se sastoje od dobrovoljnih priloga strana, fondova koje Generalna konferencija UNESCO-a namijeni za te svrhe, raznih doprinosa, darova i zavještanja.

U okviru provođenja Konvencije, UNESCO će takođe omogućiti prikupljanje, analizu i širenje svih informacija, statističkih podataka i

najboljih praksi vezanih za različitost kulturnih izraza. Organizacija će, osim toga, uspostaviti i ažurirati banku podataka o različitim sektorima i vladinim privatnim i neprofitnim organizacijama angažovanim u oblasti kulturnih izraza.

RJEŠAVANJE SPOROVA

Jedna odredba je posvećena mehanizmu za rješavanje sporova koji će se baviti svim eventualnim nesporazumima u tumačenju ili primjeni određenih pravila ili principa vezanih za Konvenciju iz striktno kulturne perspektive.

Ovaj mehanizam obavezuje strane da prvo pokušaju riješiti spor pregovorima, zatim im omogućava da pribjegnu medijaciji ili dobronamjnim uslugama. Ako se rješenje ne može postići na jedan od ovih načina, pokreće se postupak mirenja. Međutim, strane mogu odlučiti da ne prihvate ovaj postupak davanjem takve izjave u vrijeme ratifikacije, prihvatanja, odobrenja ili pristupanja.

8 Ko su glavni čuvari Konvencije?

Za neometano funkcioniranje Konvencije neophodno je učešće svih kulturnih aktera:

- javnih aktera (države i njenih institucija) čiji suverenitet Konvencija priznaje;
- civilnih aktera, čiju osnovnu ulogu u zaštiti i promociji različitosti kulturnih izraza strane Konvencije moraju prepoznati. U isto vrijeme, Konvencija podstiče civilno društvo da aktivno učestvuje u ostvarivanju ciljeva Konvencije;
- privatnih aktera, odnosno kulturne organizacije i privredne subjekte, naročito u zemljama u razvoju, koje Konvencija nastoji promovirati u svojim odredbama o međunarodnoj saradnji i razvojnoj saradnji;
- pripadnika manjinskih i autohtonih naroda koji su Konvencijom priznati kao ključni akteri i, s tim ciljem, strane se pozivaju da posvete dužnu pažnju posebnim okolnostima i potrebama koje oni imaju u oblasti stvaralaštva.

9 Ko su korisnici Konvencije?

Korisnici Konvencije su brojni:

- po svom duhu, Konvencija je od koristi svim pojedincima i društvima jer joj je cilj osigurati da uživaju različitost kulturnih izraza u interesu otvorenosti, ravnoteže i slobode;

- prepoznavanjem značajnog doprinosa umjetnika i svih uključenih u stvaralačke procese, kulturnih zajednica i organizacija koje ih podržavaju u njihovom radu, Konvencija je od posebne koristi kulturnim radnicima i praktičarima;

Osim toga, neke odredbe Konvencije identificiraju i posebne korisnike:

- zemlje kojima nedostaje kapaciteta da proizvode i šire svoje kulturne izraze, posebno zemlje u razvoju; Konvencija pruža različite vidove pomoći za takve mjere (zvanična razvojna pomoć, krediti s niskim kamatnim stopama, grantovi, itd.) i za preferencijalni tretman umjetnika i drugih kulturnih radnika i praktičara u tim zemljama;
- različite društvene grupe, uključujući žene i pripadnike manjinskih i autohtonih naroda, tako što u obaveze strana uključuje stvaranje ambijenta povoljnog za kreiranje, proizvođenje, širenje i uživanje kulturnih izraza tih grupa.

10 Koje su suštinske poruke Konvencije?

Konvencija uvažava činjenicu da kulturno stvaralaštvo, koje čini jedan aspekt kulturne različitosti, obogaćuje cijelu zajednicu. Ono utire put jačanju ljudskih odnosa u globaliziranom svijetu kojem ponekad nedostaje samilosti. Iako nikad nikad nije bila tako velika ponuda kulturnih djela, Konvencija za cilj ima da osigura da u njima uživa što je moguće više ljudi, i da im na raspolaganju nije samo manji, ograničeni broj djela, bez obzira jesu li lokalnog ili stranog porijekla.

Konvencija nastoji zaštititi kulturno bogatstvo koje koristi kapacitet za interakciju, da bi se oživjelo i prenosilo, kako iz unutrašnjih tako i izvora širom svijeta. Najveće širenje ove stvaralačke različitosti, bez obzira da li potiče iz unutrašnjih ili vanjskih izvora, donosi kulturne i društvene prednosti, na taj način prevazilazeći svoju čisto komercijalnu dimenziju.

Konvencija ne želi ni da kontrolira ni da ograniči, već naprotiv, da promovira i zaštiti različitost kulturnih izraza. Definicija zaštite osigurava da će aktivnosti i sredstva koje poduzmu strane – čija suverena prava su priznata – za cilj imati očuvanje, zaštitu i jačanje različitosti kulturnih izraza a ne ograničavati njihov protok na osnovu protekcionizma ili na osnovu izolacionizma identiteta. Štaviše, u Konvenciji je otjelovljen niz garancija koje, po «principu otvorenosti i ravnoteže», obezbjeđuju da mjere koje poduzmu strane moraju promovirati i «otvorenost prema drugim kulturama u svijetu».

Pored toga, Konvencija omogućava stranama da poduzmu zaštitne mjere u slučajevima kada su kulturni izrazi u opasnosti od iskorjenjivanja ili pod ozbiljnom prijetnjom, i snažno se ohrabruje međunarodna saradnja da bi se pružila pomoć zemljama u razvoju u takvim situacijama. U svakom slučaju, ciljevi i principi propisani ovom Konvencijom moraju se poštovati jer su usmjereni na jačanje istinske razmjene među kulturnim izrazima svih naroda i obogaćivanje različitosti ovih izraza, i na nacionalnom i na međunarodnom nivou.

Na taj način Konvencija pomaže u jačanju veza između «kulture i razvoja», pri čemu se na razvoj misli i u materijalnom i u simboličkom smislu: s jedne strane se odnosi na ekonomski rast, a, s druge, na ispunjenost ljudi

koji uživaju svoja temeljna prava, otvoreni prema svijetu ali bez gubitka svijesti o sebi. Ona postavlja i temelje za novi oblik saradnje i lokalnu, regionalnu i međunarodnu solidarnost jačanjem razmjena i partnerstava, koje su posebno korisne za zemlje čiji kulturni izrazi su ugroženi.

I konačno, Konvencija priznaje i uspostavlja kao pravo nove oblike dijaloga koji proizlazi iz kulturnih dobara i usluga koje šire kulturne izraze i čine ih dostupnim svima. Svaki oblik stvaralaštva služi kao tačka upoznavanja, otvara nove horizonte, mijenja poglede i širi raspon naše slobode i izbora, i tako pomaže oblikovanju humanijeg svijeta. Svaki oblik stvaralaštva uspostavlja veze između regija, između pojedinaca i generacija, tkajući materijal sutrašnjeg nasljeđa.

Fokusiranjem na različitost kulturnih izraza, Konvencija doprinosi shvatanju «zaštite kulturne različitosti kao etičkog imperativa, neodvojivog od poštovanja ljudskog dostojanstva». Time što su još jednom svoju pažnju posvetile kulturnim izrazima i punom poštivanju njihovog slobodnog širenja, države članice UNESCO-a su dokazale svoj osjećaj odgovornosti za ovo nepresušno vrelo izumiteljstva, inovativnosti i maštovitosti koje jača uzajamno razumijevanje i dijalog među kulturama.

Prilog

Odabrani UNESCO dokumenti vezani za kulturnu raznolikost

DOKUMENTI O KULTURNOJ RAZLIČNOSTI

Kultura, kreativnost i tržišta, Svjetski izvještaj o kulturi, Pariz, 1998.

Kulturna raznolikost, konflikt i pluralizam, Svjetski izvještaj o kulturi, Pariz, 2000.

Kultura, trgovina i globalizacija, Pitanja i odgovori, Pariz, 2000.

Međunarodni tokovi odabranih kulturnih dobara, 1980.-98., Statistički institut, Pariz, 2000.

UNESCO i pitanje kulturne raznolikosti: Pregled i strategija 1946.-2004., Revidirana verzija, Pariz, 2004.

Međunarodni tokovi odabranih kulturnih dobara 1994.-2003., Statistički institut/sektor za kulturu, Montreal/Pariz, 2005.

DOKUMENTI VEZANI ZA KONVENCIJU

Preliminarna studija o tehničkim i pravnim aspektima vezanim za poželjnost uspostavljanja instrumenta za postavljanje standarda za kulturnu raznolikost, Odluka 166/EX/3.4.3, Pariz, april 2003.

Poželjnost sastavljanja međunarodnog instrumenta za postavljanje standarda za kulturnu raznolikost, 32 C/52, Pariz, 18 juli 2003.

Poželjnost sastavljanja međunarodnog instrumenta za postavljanje standarda za kulturnu raznolikost, Rezolucija 32 C/34, Pariz, 17. oktobar 2003.

Izveštaj s prvog sastanka eksperata (kategorija VI) o Prvom nacrtu međunarodne konvencije o zaštiti raznolikosti kulturnih sadržaja i umjetničkih izraza, sjedište UNESCO-a, 17.-20. decembar 2003., CLT/CPD/2003-608/01, Pariz, 20. februar 2004.

Izveštaj o napretku pripreme preliminarnog nacrtu konvencije o zaštiti kulturnih sadržaja i umjetničkih izraza, 169 EX/Odluka 3.7.2, Pariz, april 2004.

Izveštaj s drugog sastanka eksperata (kategorija VI) o preliminarnom nacrtu međunarodne konvencije o zaštiti raznolikosti kulturnih sadržaja i umjetničkih izraza, 30. mart – 3. april 2004., CLT/CPD/2004/602/6, Pariz, 14. maj 2004.

Izveštaj s trećeg sastanka eksperata (kategorija VI) o preliminarnom nacrtu međunarodne konvencije o zaštiti raznolikosti kulturnih sadržaja i umjetničkih izraza, 28. – 31. maj 2004., CLT/CPD/2004/603/5, Pariz, 23. juni 2004.

Preliminarni nacrt međunarodne konvencije o zaštiti različitosti kulturnih sadržaja i umjetničkih izraza, Preliminarni izvještaj generalnog direktora, CLT/CPD/2004/CONF.201/1, Pariz, juli 2004.

Preliminarni nacrt međunarodne konvencije o zaštiti različitosti kulturnih sadržaja i umjetničkih izraza, CLT/CPD/2004/CONF.201/2, Pariz, juli 2004.

Prvo zasjedanje međuvladinih eksperata o preliminarnom nacrtu međunarodne konvencije o zaštiti različitosti kulturnih sadržaja i umjetničkih izraza, Izvještaj Sekretarijata, CLT-2004/CONF.201/9, Pariz, novembar 2004.

Preliminarni nacrt međunarodne konvencije o zaštiti različitosti kulturnih sadržaja i umjetničkih izraza, Komisija za pripremu, Dio od I do V, Pariz, decembar 2004., CLT/CPD/2004/CONF.607/1 to CLT/CPD/2004 CONF.607/5.

Preliminarni nacrt međunarodne konvencije o zaštiti različitosti kulturnih sadržaja i umjetničkih izraza, Tekst revidiran od strane Komisije za pripremu, CLT/CPD/2004/CONF.607/6, Pariz, decembar 2004.

Preliminarni izvještaj generalnog direktora koji sadrži dva preliminarna nacrta konvencije o zaštiti različitosti kulturnih sadržaja i umjetničkih izraza, CLT/CPD/2005/CONF.203/6, Pariz, 3. mart 2005.

Izvještaj generalnog direktora o napretku pripreme nacrta konvencije o zaštiti različitosti kulturnih sadržaja i umjetničkih izraza, 171 EX/Odluka 19, april 2005.

Dodatak 2 preliminarnom izvještaju generalnog direktora koji sadrži dva preliminarna nacrta konvencije o zaštiti različitosti kulturnih sadržaja i umjetničkih izraza, Pročišćeni tekst koji je pripremio predsjedavajući međuvladinih zasjedanja, CLT/CPD/2005/CONF.203/6 - Add, Pariz, 29. april 2005.

Preliminarni izvještaj generalnog direktora koji opisuje situaciju koju treba regulirati i mogući djelokrug predloženih regulatornih aktivnosti, uz preliminarni nacrt konvencije o zaštiti različitosti kulturnih sadržaja i umjetničkih izraza, 33 C/23, Pariz, 4. august 2005.

Izvještaj generalnog direktora o napretku postignutom tokom trećeg međuvladinog zasjedanja eksperata o preliminarnom nacrtu konvencije o zaštiti različitosti kulturnih sadržaja i umjetničkih izraza, 172 EX/Odluka 19, septembar 2005.

Konvencija o zaštiti i promociji različitosti kulturnih izraza, 20. oktobar 2005., 33.-će zasjedanje Generalne konferencije.

Овај документ се дистрибуише само у информативне сврхе и није му намјера ни да тумачи ни да допуњава Конвенцију о заштити и промовисању различитости културних израза (2005.).

ДЕСЕТ ОБЈАШЊЕЊА

уз

Конвенцију о
заштити и промовисању

Различитости културних израза

Усвојену на 33. Засједању Генералне конференције UNESCO-а, 2005. године

1. ЗАШТО КОНВЕНЦИЈА?	30
Да остане вјерна мандату UNESCO-а Да допринесе развијању концепта културе Да ефикасно допуни UNESCO-ве активности постављања стандарда у области културе	
2. КОЈА ЈЕ НАМЈЕНА КОНВЕНЦИЈЕ?	32
3. КОЈИ СУ ПОСЕБНИ ЦИЉЕВИ КОНВЕНЦИЈЕ?	33
4. КОЈИ СУ РУКОВОДЕЋИ ПРИНЦИПИ КОНВЕНЦИЈЕ?	34
5. КОЈА СУ ПРАВА И ОБАВЕЗЕ СТРАНА ПОТПИСНИЦА КОНВЕНЦИЈЕ? ..	34
Права Обавезе Узајамна подршка, комплементарност и неподређеност	
6. КАДА КОНВЕНЦИЈА СТУПА НА СНАГУ?	36
Ратификација Ступање на снагу	
7. КАКО КОНВЕНЦИЈА ДЈЕЛУЈЕ?	37
Механизми за праћење Средства Рјешавање спорова	
8. КО СУ ГЛАВНИ ЧУВАРИ КОНВЕНЦИЈЕ?	38
9. КО СУ КОРИСНИЦИ КОНВЕНЦИЈЕ?	38
10. КОЈЕ СУ СУШТИНСКЕ ПОРУКЕ КОНВЕНЦИЈЕ?	39
ПРИЛОГ ОДАБРАНИ UNESCO ДОКУМЕНТИ ВЕЗАНИ ЗА КУЛТУРНУ РАЗЛИЧИТОСТ Документи о културној различитости Документи везани за Конвенцију	

1 Зашто Конвенција?

ДА ОСТАНЕ ВЈЕРНА МАНДАТУ UNESCO-а

Како је изражено у уставу UNESCO-а (1946.), једине агенције Уједињених нација која је одговорна за културу, њој је повјерен дво-струки мандат промовисања «богатства различитости култура» и «слободан проток идеја путем ријечи и слика».

Ови основни принципи различитости и слободе ради унапређивања узајамног разумијевања стално се појављују заједно у циљевима Организације да би се осигурала «усклађеност посебних култура, не као јединственост него као јединство различитости, тако да се људи не затворе у своје посебне културе већ да доприносе богатству јединствене обогачене свјетске културе» (Извјештај генералног директора, 1947.).

UNESCO је остваривање овог циља – који се заснива не само на признавању различитости, већ и на приликама за шири дијалог који она нуди – поставио у само срце своје мисије, и стално обнавља своје приступе и активности. Он произилази из признавања једнаког достојанства свих култура, заштите културне имовине, промовисања интеркултуралног дијалога, поштовања културних права, формулације културних политика које промовишу различитост, промовисања конструктивног плурализма, очувања културне баштине, итд.

Иако култура остаје суштинска платформа UNESCO-а за изградњу мира у главама мушкараца и жена, постепена трансформација међународне арене довела је до промјена у концептуалним приступима, програмима и видовима дјеловања Организације.

ДА ДОПРИНЕСЕ РАЗВИЈАЊУ КОНЦЕПТА КУЛТУРЕ

Дуго посматрана само из угла ликовне умјетности и књижевности, култура данас обухвата много више области: “култура се треба посматрати као збир карактеристичних духовних, материјалних, интелектуалних и емоционалних обиљежја друштва или неке друштвене групе, и обухватати, осим умјетности и књижевности, стил живота, начине заједничког живљења, системе вриједности, традиције и вјеровања” (Преамбула UNESCO-ве Универзалне декларације о културној различитости, 2001.). Ако се осврнемо уназад, можемо да распознамо четири главне фазе у трансформисању значења и функција које се приписују култури. Очигледно је да ове фазе нису јасно одвојиве и да су се активности које су се спроводиле у свакој од њих настављале и у наредним фазама:

- (i) проширење концепта културе као произвођења умјетности укључивањем појма културалног идентитета (1950.-те и 1960.-те године). Током овог периода, UNESCO је настојао да штити културе реагујући на одређене ситуације, као што су оне настале деколонизацијом, признавајући једнако достојанство култура;
- (ii) грађење свијести о виталној повезаности између културе и развоја као темеља међународне сарадње и солидарности са земљама у

развоју (1970.-те и 1980.-те године). Током овог периода, UNESCO је, иако наставивши спровођење раније започетих активности, почео да ставља нагласак на узајамно посуђивање међу земљама и друштвима да би утирао пут партнерствима успостављеним на равноправној основи;

- (iii) признавање културних тежњи и основа у изградњи демократије (1980.-те и 1990.-те). Током овог периода, Организација је показала да је свјесна различитих облика дискриминације и искључивања које су искусили припадници мањинских и аутохтоних народа као и припадници имигрантских група;
- (iv) јачање дијалога међу културама и цивилизацијама у свом њиховом богатству, које се сматра заједничком баштином човјечанства по UNESCO-вој Универзалној декларацији о културној различитости (1990.-те и 2000.-те). У складу са широм дефиницијом концепта културе, Декларација истиче двојни изазов културне различитости: с једне стране, осигуравајући хармоничне интеракције између људи и група са плуралним, разноликим и динамичним културним идентитетима као и жеље да живе заједно; а с друге стране, бранећи креативну разноликост, односно, најразличитије облике на које културе испољавају своје изразе везане за баштину и савремено вријеме и простор. Током овог периода, UNESCO је покушавао да задовољи потребе друштва чији се плурални карактер повећавао убрзавањем глобализацијских кретања.

Као један континуисан, флексибилан и промјењив процес, култура ремоделира материјалну и нематеријалну културну баштину проналажењем нових облика изражавања, при чему открива своју непресушну различитост. У промјењивом међународном окружењу, UNESCO је увијек настојао да одговори практичним рјешењима на одређене изазове које свако доба намеће стално еволуирајућем концепту културе. Културна различитост, својом способношћу да промовише дијалог и креативност, представља суштински предуслов за мир и одрживи развој.

ДА ЕФИКАСНО ДОПУНИ UNESCO-ВЕ АКТИВНОСТИ ПОСТАВЉАЊА СТАНДАРДА У ОБЛАСТИ КУЛТУРЕ

Понављање изазова које поставља култура још од оснивања UNESCO-а, навело је Организацију да дјелује свим расположивим средствима: као лабораторија идеја у предвиђању и идентификовању одговарајућих културних стратегија и политика; као прихватно мјесто за прикупљање, преношење, ширење и размјену информација, знања и најбољих пракси; као градитељ људских и институционалних капацитета држава чланица; и као постављач стандарда који позива земље чланице да прихвате заједничка правила направљена да ојачају истинску међународну сарадњу.

Како постављач стандарда, UNESCO је произвео неколико обавезујућих међународних правних инструмената у четири основне области стваралачке разноликости; т.ј. у културној и природној баштини, покретној културној имовини, нематеријалној културној баштини и савременом стваралаштву. Укупно је састављено седам конвенција:

- Универзална конвенција о ауторским правима (1952., допуњена 1971.);

- Конвенција о заштити културних добара у случају оружаног сукоба (1954.) (први протокол 1954., други протокол 1999.);
- Конвенција о мјерама за забрану и спречавање недопуштеног увоза, извоза и преноса власништва културних добара (1970.);
- Конвенција о заштити свјетске културне и природне баштине (1972.);
- Конвенција о заштити подводне културне баштине (2001.);
- Конвенција о заштити нематеријалне културне баштине (2003.);
- Конвенција о заштити и промовисању различитости културних израза (2005.).

Конвенција о заштити и промовисању различитости културних израза истиче се над другим конвенцијама које се баве баштином по томе што је првенствено оријентисана на различитост културних израза, онако како се одвијају и дијеле кроз културне активности, добра и услуге, најсавременије преносиоце културе.

На тај начин, она ефикасно допуњује сет правних инструмената које је израдио UNESCO да би промовисао стваралачку различитост и његовао такав амбијент у свијету у којем је креативност појединаца заштићена у свој својој богатој разноликости.

2 Која је намјена Конвенције?

Конвенција о заштити и промовисању различитости културних израза не обухвата све аспекте културне различитости наглашене у UNESCO-вој Универзалној декларацији о културној различитости. Она се бави одређеним тематским областима Декларације, као што су оне наведене у члановима 8 - 11: с једне стране, потреба признавања да културна добра и услуге преносе идентитет, вриједности и значење, те се не могу сматрати обичним робама или потрошачким робама као неке друге; с друге стране, потреба да државе предузму све неопходне мјере да заштите и промовишу различитост културних израза истовремено осигуравајући слободан проток идеја и дјела; и, коначно, потреба да се редифинише међународна сарадња, главни принцип Конвенције, јер сваки облик стваралаштва носи клицу континуисаног дијалога.

Конвенција се бави многим облицима културног изражавања који су резултат креативности појединаца, група и друштава и који преносе културни садржај симболичког значења, као и умјетничке и културне вриједности које проистичу из или изражавају културни идентитет. Културни изрази – без обзира који медиј или технологију користе – преносе се културним активностима, добрима и услугама које, како признаје Конвенција, имају двоструку (економску и културну) природу. Управо је то разлог зашто не могу бити само пуки предмети трговинских преговора.

Првенствени циљ Конвенције је да ојача пет нераздвојивих карика истог ланца; односно, стварања, производње, дистрибуције/ширења, приступа и уживања културних израза који се преносе културним ак-

тивностима, добрима и услугама – нарочито у земљама у развоју. Фокусирајући се на заштиту и промовисање различитости културних израза, Конвенција признаје да, у све повезанијем свијету, сваки појединац може имати слободнији и директнији приступ богатој различитости културних израза или из своје или из других земаља; међутим, тај потенцијал се још не остварује у потпуности у постојећем глобалном контексту.

Мора се нагласити да се, по UNESCO-вој терминологији, појам «заштита» односи на усвајање мјера које за циљ имају очување, заштиту и јачање. Појам се у том смислу употребљава у разним инструментима као што је Конвенција о заштити свјетске културне и природне баштине (1972.), Конвенција о заштити подводне културне баштине (2001.) и Конвенција о заштити нематеријалне културне баштине (2003.). Појам «заштита» у овом контексту не садржи никакве конотације које би могле указивати на комерцијални домен. Кад се користи уз појам «промовисање», он указује на потребу да се очувају у животу културни изрази угрожени убрзаним током глобализације. «Промовисање» призива сталну регенерацију културних израза да би се обезбиједило да се не затворе у музеје, «фолклоризирају» или опредмете. Осим тога, ови појмови кориштени у пару «промовисање и заштита» су неодвојиви. Члан 7 Конвенције фокусира се на промовисање а члан 8 на заштиту; овај други, који појачава онај први појам, стриктно наводи да све мјере у том циљу треба подузети «на начин досљедан одредбама Конвенције», односно, уз поштовање људских права, основних слобода и постојећих међународних споразума.

3 Који су посебни циљеви Конвенције?

Кроз свој главни циљ – заштиту и промовисање различитости културних израза, Конвенција настоји да створи подстицајан амбијент у којем се различитост културних израза може афирмисати и обнављати у корист свих друштава. Она истовремено реafirмише везе које спајају културу, развој и дијалог и успоставља једну иновативну платформу за међународну културну сарадњу. У том смјеру, Конвенција има за циљ:

- да створи услове за цвјетање култура и њихову међусобну интеракцију на узајамно користан начин;
- да препозна дистинктивну природу културних активности, добара и услуга као носилаца идентитета, вриједности и значења;
- да идентификује нове начине међународне сарадње, што је главни принцип Конвенције;
- да реafirмише суверена права држава у смислу очувања, усвајања и провођења политика и мјера које оне сматрају потребним у циљу заштите и промовисања различитости културних израза на својој територији, при томе обезбјеђујући слободан проток идеја и дјела.

Захваљујући овом посљедњем циљу, који дефинише и дјелокруг примјене Конвенције, заштита различитости културних израза може се сматрати дијелом мултидимензионалних, а не само економских процеса глобализације.

На тај начин је култура, по први пут у историји међународног права, пронашла своје праведно мјесто на политичком дневном реду, из потребе да се глобализација хуманизује. У оваквом, проактивном контексту, култура је постала истинска платформа за дијалог и развој, отварајући тако нове области солидарности.

4 Који су руководећи принципи Конвенције?

Низ принципа подсећа и гаранције да ниједна мјера или политика донесена да заштити и промовише различитост културних израза не смије да прекрши људска права и основне слободе, као што су слобода изражавања, информисања и комуникације, као ни могућност појединаца да изабере културни израз.

Поред тога, принцип отворености и равнотеже обезбјеђује да, када државе усвоје мјере за подршку различитости културних израза, оне требају настојати и да на одговарајући начин промовишу отвореност према другим свјетским културама.

Између осталих принципа су и комплементарност економских и културних аспеката развоја, као што је, на примјер, одрживи развој, који заузима важно мјесто у Конвенцији.

И коначно, принцип равноправног приступа, који је двострук: приступ богатом и разноликом низу културних израза, и приступ свих култура одговарајућим средствима за изражавање и ширење.

5 Која су права и обавезе Страна потписница Конвенције?

Један од основних циљева Конвенције је «да реafirмише суверена права држава у смислу очувања, усвајања и спровођења политика и мјера које оне сматрају потребним у циљу заштите и промовисања различитости културних израза на својој територији». Намјера реafirмисања овог права није да се успостави државни монопол већ прије да у пракси заживи културна владавина, т.ј., интеракција између индивидуалних и институционалних интересних страна у подјели одговорности за различитост културних израза.

Конвенција садржи читав низ права и обавеза страна, којима је циљ да заштите и промовишу различитост културних израза у духу узајамног јачања и комплементарности са другим међународним споразумима, и које се руководе заједничким међународним дјеловањем и сарадњом.

ПРАВА

Поштивање људских права и основних слобода појединца представља оквир Конвенције. У складу с UNESCO-вом Универзалном декларацијом о културној различитости, Конвенција препознаје везу између културне различитости и пуног остваривања људских права и темељних слобода; једно без другог не може постојати. У

вези с тим, «нико се не може позивати на одредбе ове Конвенције да би прекршио људска права и темељне слободе утјеловљене Универзалном декларацијом о људским правима, или да их ограничи на тој основи». На тај начин је ризик од културног релативизма, који би у име различитости признао културне праксе којима се крше основни принципи људских права, отклоњен.

Конвенција омогућава странама да утврде постојање посебних ситуација када су културни изрази на њиховој територији у ризику од изумирања, у озбиљној опасности, или им је на други начин потребна хитна заштита. Она им омогућава и да подзму све одговарајуће мјере у циљу заштите и очувања културних израза у таквим ситуацијама.

Осим тога, Конвенција признаје суверено право страна да формулишу и спроводе своје културне политике и усвоје мјере које ће, *интер алиа*:

- да пруже прилике да домаће културне активности, добра и услуге нађу своје мјесто у читавом низу расположивих активности, добара и услуга;
- да омогуће домаћим независним културним привредним гранама и дјелатностима у неформалном сектору ефикасан приступ средствима за производњу, ширење и дистрибуцију културних активности, добара и услуга;
- да подстичу непрофитне организације као и јавне и приватне институције, умјетнике и друге културне раднике да развијају и промовишу слободну размјену и проток идеја, културних израза и културних активности, добара и услуга;
- да промовишу различитост медија, укључујући јавне емитере;
- да пружају јавну финансијску помоћ, успоставе и подржавају јавне институције на одговарајући начин.

ОБАВЕЗЕ

Поред ових права, Конвенција, намеће и низ обавеза које су стране дужне да поштују, а односе се на:

- настојање да на својој територији промовишу стварање таквог амбијента који ће подстицати појединце и друштвене групе да креирају, производе, шире, дистрибуишу и имају приступ својим културним изразима, обрађајући пажњу на посебне околности и потребе жена и социјалних група, укључујући припаднике мањинских и аутохтоних народа с једне стране, те, с друге стране, да имају приступ различитим културним изразима на својој територији али из других земаља свијета;
- обезбјеђивање размјене информација и транспарентности тако што ће, у својим извјештајима за UNESCO сваке четири године, давати одговарајуће податке о мјерама предузетим да се заштити и промовише различитост културних израза;
- јачање јавне свијести о значају различитости културних израза кроз образовне програме и програме подизања јавне свијести;
- признавање основне улоге цивилног друштва у заштити и промовисању различитости културних израза подстицањем активног учешћа цивилног друштва у настојањима стране да оствари циљеве Конвенције;

- укључивање културе у одрживи развој, и јачање међународне сарадње у подршци земљама у развоју на неколико начина, на примјер, јачањем културних привредних грана, изградњом њихових капацитета за развијање и спровођење културних политика, трансфер технологија, финансијску подршку и преференцијални третман њихових умјетника, културних радника, те културних добара и услуга.

УЗАЈАМНА ПОДРШКА, КОМПЛЕМЕНТАРНОСТ И НЕПОДРЕЂЕНОСТ

Стране потписнице ове Конвенције ће да остварују своја права и испуњавају дужности у духу узајамне подршке, комплементарности и неподређености другим међународним инструментима. Провођење одредби Конвенције може у први план да доведе интеракцију права и дужности стране садржаних у овом новом споразуму с једне стране, и права и обавезе који проистичу из других међународних обавеза, с друге стране. Захваљујући све већем броју међународних споразума, постаје неопходно убацити одредбе о односу према осталим споразумима да би се пронашао начин на који ће се правила разних инструмената повезати једна с другима и појаснити правни статус конвенције према другим споразумима.

Према томе, функција одредбе о односу између међународних споразума је да прецизира везу између тих споразума у случају да се права и обавезе из различитих извора преклапају. У том смислу, Конвенција наглашава да ће стране у доброј вјери испуњавати своје обавезе из ове Конвенције и свих других споразума чије су потписнице, без подређивања ове Конвенције било ком другом споразуму. У складу с тим, стране ће гајити узајамно подржавање ове Конвенције и других споразума чије су потписнице, и узети у обзир релевантне одредбе ове Конвенције код тумачења и примјене других споразума чије су стране, или код приступања другим међународним обавезама. У свим овим случајевима, Конвенција детаљно наводи да се ништа у овој Конвенцији неће тумачити у смислу измјене права и обавеза страна у склопу било којих споразума којих су потписнице.

6

Када Конвенција ступа на снагу?

РАТИФИКАЦИЈА

Да би постале чланице Конвенције, државе чланице UNESCO-а морају код генералног директора UNESCO-а да депонују инструмент ратификације, прихватања, одобравања или приступања. Државе које нису чланице UNESCO-а али су чланице Уједињених нација, или било које специјализоване агенције Уједињених нација, могу да приступе Конвенцији ако их Генерална конференција UNESCO-а позове да то учине. Како је дефинисано Конвенцијом, и регионалне организације економских интеграција такође могу да приступе Конвенцији.

СТУПАЊЕ НА СНАГУ

Ова Конвенција ступа на снагу три мјесеца након дана депоновања тридесетог инструмента за ратификацију, прихватање, одобрење или приступање код генералног директора UNESCO-а.

7

Како Конвенција дјелује?

МЕХАНИЗМИ ЗА ПРАЋЕЊЕ

Када Конвенција ступи на снагу, биће успостављена два тијела:

- Конференција страна, која ће бити пленарно и врховно тијело Конвенције;
- Међувладина комисија, која ће бити одговорна за промовисање циљева Конвенције и подстицање и праћење њеног спровођења у духу транспарентности и будности.

Први састанак Конференције страна ће одиграти кључну улогу, не само у састављању њеног Пословника, већ и у успостављању смјерница за спровођење Конвенције. Секретаријат UNESCO-а ће помагати и Конференцији страна и Међувладиној комисији. Секретаријат ће припремати документацију за њихове састанке, помагати у спровођењу њихових одлука и извјештавати о њима.

СРЕДСТВА

Поред одредби које се односе на права и обавезе, по Конвенцији ће материјална средства доступна странама обезбјеђивати прије свега Међународни фонд за културну различитост, чија средства се састоје од добровољних прилога страна, фондова које Генерална конференција UNESCO-а намијени за те сврхе, разних доприноса, дарова и завјештања.

У оквиру провођења Конвенције, UNESCO ће такође омогућити прикупљање, анализу и ширење свих информација, статистичких података и најбољих пракси везаних за различитост културних израза. Организација ће, осим тога, успоставити и ажурирати банку података о различитим секторима и владиним приватним и непрофитним организацијама ангажованим у области културних израза.

РЈЕШАВАЊЕ СПОРОВА

Једна одредба је посвећена механизму за рјешавање спорова који ће се бавити свим евентуалним неспоразумима у тумачењу или примјени одређених правила или принципа везаних за Конвенцију из стриктно културне перспективе.

Овај механизам обавезује стране да прво покушају да ријеше спор преговорима, затим им омогућава да прибјегну медијацији или добронамјерним услугама. Ако рјешење не може да се постигне на један од ових начина, покреће се поступак мирења. Међутим, стране могу да одлуче да не прихвате овај поступак давањем такве изјаве у вријеме ратификације, прихватања, одобрења или приступања.

8 Ко су главни чувари Конвенције?

За неометано функционисање Конвенције неопходно је учешће свих културних актера:

- јавних актера (државе и њених институција) чији суверенитет Конвенција признаје;
- цивилних актера, чију основну улогу у заштити и промовисању различитости културних израза стране Конвенције морају да препознају. У исто вријеме, Конвенција подстиче цивилно друштво да активно учествује у остваривању циљева Конвенције;
- приватних актера, односно културних организација и привредних субјеката, нарочито у земљама у развоју, које Конвенција настоји да промовише у својим одредбама о међународној сарадњи и развојној сарадњи;
- припадника мањинских и аутохтоних народа који су Конвенцијом признати као кључни актери и, с тим циљем, стране се позивају да посвете дужну пажњу посебним околностима и потребама које они имају у области стваралаштва.

9 Ко су корисници Конвенције?

Корисници Конвенције су бројни:

- по свом духу, Конвенција је од користи свим појединцима и друштвима јер јој је циљ да осигура да уживају различитост културних израза у интересу отворености, равнотеже и слободе;
- препознавањем значајног доприноса умјетника и свих укључених у стваралачке процесе, културних заједница и организација које их подржавају у њиховом раду, Конвенција је од посебне користи културним радницима и практичарима;

Осим тога, неке одредбе Конвенције идентификују и посебне кориснике:

- земље којима недостаје капацитета да производе и шире своје културне изразе, посебно земље у развоју; Конвенција пружа различите видове помоћи за такве мјере (званична развојна помоћ, кредити с ниским каматним стопама, грантови, итд.) и за преференцијални третман умјетника и других културних радника и практичара у тим земљама;
- различите друштвене групе, укључујући жене и припаднике мањинских и аутохтоних народа, тако што у обавезе страна укључује стварање амбијента повољног за креирање, произвођење, ширење и уживање културних израза тих група.

10 Које су суштинске поруке Конвенције?

Конвенција уважава чињеницу да културно стваралаштво, које чини један аспект културне различитости, обогаћује цијелу заједницу. Оно утире пут јачању људских односа у глобализованом свијету којем понекад недостаје самилости. Иако никад није била тако велика понуда културних дјела, Конвенција за циљ има да осигура да у њима ужива што је могуће више људи, и да им на располагању није само мањи, ограничени број дјела, без обзира јесу ли локалног или страног поријекла.

Конвенција настоји да заштити културно богатство које користи капацитет за интеракцију, да би се оживјело и пренијело, како из унутрашњих тако и извора широм свијета. Највеће ширење ове стваралачке различитости, без обзира да ли потиче из унутрашњих или вањских извора, доноси културне и друштвене предности, на тај начин превазилазећи своју чисто комерцијалну димензију.

Конвенција не жели ни да контролише ни да ограничи, већ напротив, да промовише и заштити различитост културних израза. Дефиниција заштите обезбјеђује да ће активности и средства које подузму стране – чија суверена права су призната – за циљ имати очување, заштиту и јачање различитости културних израза а не ограничавати њихов проток на основу протекционизма или на основу изолационизма идентитета. Штавише, у Конвенцији је отјеловљен низ гаранција које, по «принципу отворености и равнотеже», обезбјеђују да мјере које подузму Стране морају промовисати и «отвореност према другим културама у свијету».

Поред тога, Конвенција омогућава странама да подузму заштитне мјере у случајевима када су културни изрази у опасности од искорјењивања или под озбиљном пријетњом, и снажно се охрабрује међународна сарадња да би се пружила помоћ земљама у развоју у таквим ситуацијама. У сваком случају, циљеви и принципи прописани овом Конвенцијом морају се поштовати јер су усмјерени на јачање истинске размјене међу културним изразима свих народа и обогаћивање различитости ових израза, и на националном и на међународном нивоу.

На тај начин Конвенција помаже у јачању веза између «културе и развоја», при чему се на развој мисли и у материјалном и у симболичком смислу: с једне стране се односи на економски раст, а, с друге, на испуњеност људи који уживају своја основна права, отворени према свијету али без губитка свијести о себи. Она поставља и темеље за нови облик сарадње и локалну, регионалну и међународну солидарност јачањем размјена и партнерстава, који су посебно корисни за земље чији културни изрази су угрожени.

И коначно, Конвенција признаје и успоставља као право нове облике дијалога који произилази из културних добара и услуга које шире културне изразе и чине их доступним свима. Сваки облик стваралаштва служи као тачка упознавања, отвара нове хоризонте, мијења погледе и шири распон наше слободе и избора, и тако помаже обликовању хуманијег свијета. Сваки облик стваралаштва успоставља везе између регија, између појединаца и генерација, ткајући материјал сутрашњег насљеђа.

Фокусирањем на различитост културних израза, Конвенција доприноси схватању «заштите културне различитости као етичког императива, неодвојивог од поштовања људског достојанства». Тиме што су још једном своју пажњу посветиле културним изразима и пуном поштивању њиховог слободног ширења, државе чланице UNESCO-а су доказале свој осјећај одговорности за ово непресушно врело инвентивности, иновативности и маштовитости које јача узајамно разумијевање и дијалог међу културама.

Прилог

Одабрани UNESCO документи везани за културну различитост

ДОКУМЕНТИ О КУЛТУРНОЈ РАЗЛИЧИТОСТИ

Култура, креативност и тржишта, Свјетски извјештај о култури, Париз, 1998.

Културна различитост, конфликт и плурализам, Свјетски извјештај о култури, Париз, 2000.

Култура, трговина и глобализација, Питања и одговори, Париз, 2000.

Међународни токови одабраних културних добара, 1980.-98., Статистички институт, Париз, 2000.

UNESCO и питање културне различитости: Преглед и стратегија 1946.-2004., Ревидирана верзија, Париз, 2004.

Међународни токови одабраних културних добара 1994.-2003., Статистички институт/сектор за културу, Монреал/Париз, 2005.

ДОКУМЕНТИ ВЕЗАНИ ЗА КОНВЕНЦИЈУ

Прелиминарна студија о техничким и правним аспектима везаним за пожељност успостављања инструмента за постављање стандарда за културну различитост, Одлука 166/EX/3.4.3, Париз, април 2003.

Пожељност састављања међународног инструмента за постављање стандарда за културну различитост, 32 C/52, Париз, 18 јули 2003.

Пожељност састављања међународног инструмента за постављање стандарда за културну различитост, Резолуција 32 C/34, Париз, 17. октобар 2003.

Извјештај с првог састанка експерата (категорија VI) о Првом нацрту међународне конвенције о заштити различитости културних садржаја и умјетничких израза, сједиште UNESCO-а, 17.-20. децембар 2003., CLT/CPD/2003-608/01, Париз, 20. фебруар 2004.

Извјештај о напретку припреме прелиминарног нацрта конвенције о заштити културних садржаја и умјетничких израза, 169 EX/Одлука 3.7.2, Париз, април 2004.

Извјештај с другог састанка експерата (категорија VI) о прелиминарном нацрту међународне конвенције о заштити различитости културних садржаја и умјетничких израза, 30. март – 3. април 2004., CLT/CPD/2004/602/6, Париз, 14. мај 2004.

Извјештај с трећег састанка експерата (категорија VI) о прелими-

нарном нацрту међународне конвенције о заштити различитости културних садржаја и умјетничких израза, 28. – 31. мај 2004., CLT/CPD/2004/603/5, Париз, 23. јуни 2004.

Прелиминарни нацрт међународне конвенције о заштити различитости културних садржаја и умјетничких израза, Прелиминарни извјештај генералног директора, CLT/CPD/2004/CONF.201/1, Париз, јули 2004.

Прелиминарни нацрт међународне конвенције о заштити различитости културних садржаја и умјетничких израза, CLT/CPD/2004/CONF.201/2, Париз, јули 2004.

Прво засједање међувладиних експерата о прелиминарном нацрту међународне конвенције о заштити различитости културних садржаја и умјетничких израза, Извјештај Секретаријата, CLT-2004/CONF.201/9, Париз, новембар 2004.

Прелиминарни нацрт међународне конвенције о заштити различитости културних садржаја и умјетничких израза, Комисија за припрему, Дио од I до V, Париз, децембар 2004., CLT/CPD/2004/CONF.607/1 до CLT/CPD/2004 CONF.607/5.

Прелиминарни нацрт међународне конвенције о заштити различитости културних садржаја и умјетничких израза, Текст ревидиран од стране Комисије за припрему, CLT/CPD/2004/CONF.607/6, Париз, децембар 2004.

Прелиминарни извјештај генералног директора који садржи два прелиминарна нацрта конвенције о заштити различитости културних садржаја и умјетничких израза, CLT/CPD/2005/CONF.203/6, Париз, 3. март 2005.

Извјештај генералног директора о напретку припреме нацрта конвенције о заштити различитости културних садржаја и умјетничких израза, 171 EX/Одлука 19, април 2005.

Додатак 2 прелиминарном извјештају генералног директора који садржи два прелиминарна нацрта конвенције о заштити различитости културних садржаја и умјетничких израза, Прочишћени текст који је припремио предсједавајући међувладинох засједања, CLT/CPD/2005/CONF.203/6 - Add, Париз, 29. април 2005.

Прелиминарни извјештај генералног директора који описује ситуацију коју треба регулирати и могући дјелокруг предложених регулаторних активности, уз прелиминарни нацрт конвенције о заштити различитости културних садржаја и умјетничких израза, 33 C/23, Париз, 4. аугуст 2005.

Извјештај генералног директора о напретку постигнутом током трећег међувладиног засједања експерата о прелиминарном нацрту конвенције о заштити различитости културних садржаја и умјетничких израза, 172 EX/одлука 19, септембар 2005.

Конвенција о заштити и промоцији различитости културних израза, 20. октобар 2005., 33.-ће засједање Генералне конференције.

30 ЧЕСТО ПОСТАВЉАНИХ ПИТАЊА У ВЕЗИ СА

Конвенцијом о заштити
и промовисању

различитости
културних
израза

Konvencijom o zaštiti
i promicanju

raznolikosti
kulturnih
izričaja

Konvencijom o zaštiti
i promociji

različitosti
kulturnih
izraza

United Nations
Educational, Scientific and
Cultural Organization

30 ЧЕСТО ПОСТАВЉЕНИХ ПИТАЊА У ВЕЗИ СА

Конвенцијом
о заштити
и промовисању
различитости
културних
израза

КОНТЕКСТ	2
1. Шта је Конвенција о заштити и промовисању различитости културних израза?	2
2. Шта се подразумева под «културним изразима»?	2
3. Са којим се изазовима суочава Конвенција?	3
4. На којим се концептима заснива Конвенција?	3
5. Зашто се Конвенција не бави културном различитошћу у цјелини?	3
6. Које фазе су претходиле усвајању Конвенције?	4
ТЕКСТ	5
7. Шта су циљеви Конвенције?	5
8. Који је дјелокруг примјене Конвенције?	5
9. Каква права Конвенција даје странама потписницама?	5
10. Које су обавезе страна потписница Конвенције?	6
11. Каква је по Конвенцији улога међународне сарадње?	7
12. Који су руководећи принципи за спровођење Конвенције од страна потписница?	7
ДЈЕЛОВАЊЕ КОНВЕНЦИЈЕ	8
13. Када Конвенција ступа на снагу?	8
14. Који је поступак ратификовања Конвенције?	8
15. Који су механизми за праћење?	9
16. Шта је Конференција страна? Које су њене функције?	9
17. Шта је Међувладина комисија? Које су њене функције?	9
18. Које су функције Секретаријата UNESCO-а?	9
19. Каква је улога цивилног друштва у спровођењу Конвенције?	10
20. Шта је Међународни фонд за културну различитост?	10
21. Како дјелује механизам за рјешавање спорова?	10
22. Да ли Конвенција дефинише однос с другим међународним правним инструментима?	11
23. Како се Конвенција односи према везама с другим међународним инструментима?	11
ОСТАЛА ПИТАЊА	12
24. Које су предности ратификовања Конвенције?	12
25. Које су користи за земље у развоју?	12
26. Да ли се Конвенција односи и на припаднике мањинских и аутохтоних народа?	12
27. Да ли се Конвенција односи на интелектуално власништво?	13
28. Да ли се Конвенција бави језичком различитошћу?	13
29. Да ли Конвенција ограничава слободан проток идеја и информација? Може ли да се користи да оправда цензуру?	13
30. Може ли Конвенција да утиче на трговински режим Страна потписница?	14

КОНТЕКСТ

1 ШТА ЈЕ КОНВЕНЦИЈА О ЗАШТИТИ И ПРОМОВИСАЊУ РАЗЛИЧИТОСТИ КУЛТУРНИХ ИЗРАЗА?

Данас се културне идеје и изрази – без обзира да ли су у облику књига, CD-ова, касета, извођења уживо, радио и телевизијских програма, филмова, видеа, DVD-ја или интернета – углавном преносе путем све развијенијих техничких и индустријских облика производње и дистрибуције. С обзиром на ову радикалну промјену у стварању и уживању у култури, поставља се питање да ли свако једнако користи те предности.

Конвенција о заштити и промовисању различитости културних изрази, коју је Генерална конференција UNESCO-а усвојила 2005. године, представља обавезујући међународни правни инструмент. Њен циљ је да заштити и промовише различитост културних изрази, посебно оних који се утјеловљују и преносе културним активностима, добрима и услугама, као носиоцима савремене културе. Она намјерава да створи законски оквир од користи за све, који се односи на производњу, дистрибуцију/ширење, приступ и уживање у широком спектру културних изрази најразличитијег поријекла.

Конвенција истиче пресудну улогу културних политика и дефинише права и обавезе страна у односу на заштиту и промоцију различитости културних изрази, како на националном, тако и на међународном нивоу. Државе потписнице су се сложиле о хитној потреби постојања овог документа, с обзиром на то да све бржи процеси глобализације продубљују разлике међу оним земљама које немају и оним које имају капацитете да стварају, производе и шире своје културне изразе.

2 ШТА СЕ ПОДРАЗУМИЈЕВА ПОД “КУЛТУРНИМ ИЗРАЗИМА”?

Појам “културни изрази” односи се на различите начине на које се креативност појединаца и друштвених група обликује и испољава. То испољавање обухвата изразе који се преносе ријечима (књижевност, приповиједање...), звуком (музика...), сликама (фотографије, филмови...) – у било ком формату (штампаном, аудиовизуелном, дигиталном, итд.) – или активностима (плес, позориште...) те предметима (скулптуре, слике...).

Данас се производња и ширење културних изрази све више повинује индустријској и економској логици. За културне изразе се, стога, може рећи да се углавном преносе путем оних «културних активности, добара и услуга» који су постали и главни носиоци културе. Они су истовремено попримили велики економски значај, и постали највећи улози у међународној трговини. Све се више препознаје дуална економска и културна природа културних активности, добара и услуга, као и чињеница да се према њима, као носиоцима идентитета, вриједности и значења, не можемо односити као према обичним робама.

Фокусирајући се на заштиту и промовисање различитости културног изрази, Конвенција из 2005. године узима у обзир чињеницу да, у међусобно све повезанијем свијету, сваки појединац може имати слободнији и непосреднији приступ богатству различитих културних изрази, и домаћих и страних, те да ова могућност тек треба да се потпуно оствари у свијету у којем недостаје више солидарности.

3 СА КОЈИМ СЕ ИЗАЗОВИМА СУОЧАВА КОНВЕНЦИЈА?

Циљ Конвенције је да културу стави на мјесто које јој припада у међународном политичком програму, нарочито признавањем њене симболичке вриједности и неодвојивости од добробити човјека. Или, прецизније, она наводи бројне изазове са којима се у наше вријеме суочавају културни изрази:

- препознавање дуалне економске и културне природе културних активности, добара и услуга, које преносе и одашиљу културне изразе, те тако представљају носиоце идентитета, вриједности и значења, без обзира на своју комерцијалну вриједност.
- избегавање угрожавања културних изрза различитих друштвених група, укључујући групе особа које припадају мањинским или аутохтоним народима.
- управљање ризицима неуравнотеженог протока културних изрза између развијених и земаља у развоју.

4 НА КОЈИМ СЕ КОНЦЕПТИМА ЗАСНИВА КОНВЕНЦИЈА?

Конвенција је досљедна идејама и активностима UNESCO-а. У том смислу, устав UNESCO-а јој је додијелио двојни мандат “очувања [...] богате разноликости култура [...] држава чланица” и “унапређења међусобног упознавања и разумијевања међу народима, путем свих средстава масовне комуникације, и, с тим циљем, препоручивање таквих међународних споразума који су неопходни за промовисање слободног протока идеја путем ријечи или слика”.

Од 1946. године до данас, Организација се експлицитно или имплицитно бавила питањем културне различитости у складу са промјенама у историјском или политичком контексту. Од 1990.-тих, реагујући на убрзане процесе глобализације, културна различитост је избила у први план, посебно током међувладине Конференције о културним политикама за развој (Стокхолм, 1998.), чији је акциони план инспирисао бројне касније активности, симпозијуме, округле столове министара културе, те штампање периодичних извјештаја о култури. У вези с тим, објављена су два Свјетска извјештаја о култури: Култура, креативност и тржишта (1998.) и Културна различитост, конфликт и плурализам (2000.). Користећи лекције научене из тих активности, Генерална конференција UNESCO-а је 2001. године једногласно усвојила UNESCO-ву Универзалну декларацију о културној различитости. Тиме што је културној различитости додијелила статус «заједничког наслеђа људског рода», Декларација препознаје, с једне стране, потребу да се осигура хармонична коегзистенција између појединаца и група различитих културних погледа, и, с друге стране, да се заштити креативни капацитет изражен кроз мноштво материјалних и нематеријалних културних облика.

5 ЗАШТО СЕ КОНВЕНЦИЈА НЕ БАВИ КУЛТУРНОМ РАЗЛИЧИТОШЋУ У ЦЈЕЛИНИ?

Истина је да се Конвенција бави само једним аспектом културне различитости, онако како је дефинисано у сљедећим члановима Декларације из 2001. године: 8 (културна добра и услуге као посебна врста робе), 10 (јачање капацитета стваралаштва и ширења на глобалном нивоу); и 11 (развијање партнерства између јавног и при-

ватног сектора и цивилног друштва). Остали аспекти културне различитости већ су обухваћени одредбама шест међународних конвенција, које је UNESCO прогресивно доносио: Универзална конвенција о ауторским правима (1952., допуњена 1971.), Конвенција за заштиту културних добара у случају оружаног сукоба (први протокол 1954., други протокол 1999.); Конвенција о мјерама за забрану и спречавање недозвољеног увоза, извоза и преноса власништва културних добара (1970.); Конвенција о заштити свјетске културне и природне баштине (1972.); Конвенција о заштити подводне културне баштине (2001.); Конвенција о заштити нематеријалне културне баштине (2003.). Данас су три стуба заштите и промоције креативне различитости: Конвенција из 1972. године о заштити свјетске културне и природне баштине; Конвенција из 2003. године о заштити нематеријалне културне баштине; и Конвенција из 2005. године о заштити и промовисању различитости културних израза. Ова посљедња се разликује од прве двије конвенције које се односе на баштину, јер се фокусира посебно на различитост културног израза, његово ширење и чињење доступним кроз културне активности, добра и услуге.

6 КОЈЕ ФАЗЕ СУ ПРЕТХОДИЛЕ УСВАЈАЊУ КОНВЕНЦИЈЕ?

Рад на припреми прелиминарног нацрта Конвенције трајао је двије године. Преговори су покренути усвајањем Резолуције 32Ц/34, на 32. засједању Генералне конференције (октобар 2003.). У складу са том резолуцијом и процедурама излагања и усвајања међународних инструмената у UNESCO-у, генерални директор је прво овластио петнаест независних експерата да прелиминарно проуче текст и доставе му препоруке ради припреме прелиминарног нацрта Конвенције о заштити различитости културних садржаја и умјетничких израза. Уз одржавање три састанка, независни експерти су успјели саставити детаљан текст.

Након ових састанака, господин Коичиро Мацура, генерални директор УНЕСЦО-а, поднио је земљама чланицама прелиминарни извјештај, уз прелиминарни нацрт конвенције, средином јула 2004. године, с циљем да прикупи коментаре и примједбе до средине новембра исте године. Истовремено је покренуо консултације са другим међународним владиним организацијама: Свјетском трговинском организацијом (WTO), Конференцијом уједињених нација за трговину и развој (UNCTAD) и Свјетском организацијом за интелектуално власништво (WIPO), које су своје коментаре о прелиминарном нацрту конвенције доставиле у новембру 2004. године.

Међувладино засједање експерата одвијало се у три наврата у периоду од септембра 2004. до јуна 2005. године да би се омогућило представницима држава чланица UNESCO-а да расправе и побољшају текст који је саставила група независних експерата. Састанци Комисије за израду нацрта која је успостављена на првом међувладином засједању су омогућили да се текст прелиминарног нацрта Конвенције доврши. Кулминација ових различитих фаза било је усвајање Конвенције о заштити и промовисању различитости културних израза, 20. октобра 2005. године, на 33. засједању генералне конференције (148 чланица је гласало за, двије су гласале против, а 4 су биле суздржане).

За више података о свим фазама процеса, види www.unesco.org/culture/diversite/convention

ТЕКСТ

7 ШТА СУ ЦИЉЕВИ КОНВЕНЦИЈЕ?

Да би постигла свој главни циљ – заштиту и промовисање различитости културних израза – Конвенција настоји да успостави законски оквир за испољавање и обнављање различитости културних израза на добробит свих друштава у цјелини (Члан 1). Тачније, она покушава осигурати услове који подстичу стварање, производњу, дистрибуцију/ширење богатије различитости културних израза различитог поријекла, те да сви могу да имају приступ и уживају у тим културним изразима. С тим на уму, Конвенција има за циљ:

- да реafirмише суверена права држава да креирају културне политике;
- да призна посебну природу културних добара и услуга као носилаца идентитета, вриједности и значења; и
- да ојача међународну сарадњу и солидарност у циљу очувања културних израза у свим земљама, нарочито оним чија културна добра и услуге пате због недостатка средстава за стварање, производњу и ширење и на државном и на међународном нивоу.

Конвенција на тај начин покушава да помогне да се промовише интеркултурални дијалог на основу једнаког уважавања свих култура, и подстакне одрживи развој, који се не схвата само као економски раст већ и начин за постизање задовољавајућег интелектуалног, моралног и духовног живота.

8 КОЈИ ЈЕ ДЈЕЛОКРУГ ПРИМЈЕНЕ КОНВЕНЦИЈЕ?

Конвенција дефинира шта је страна потписница овлаштена или шта може да предузме да би заштитила и промовисала различитост културних израза. Стога се Конвенција примјењује на «политике и мјере које су усвојиле стране потписнице у вези са заштитом и промовисањем различитости културних израза» (Члан 3). У смислу ове Конвенције, «културне политике и мјере» дефинишу се као «оне политике и мјере које се односе на културу, без обзира је ли на локалном, националном или међународном нивоу, које су или фокусиране на културу као такву или су намијењене да остварују директни утицај на културне изразе појединаца, група или друштава, укључујући и стварање, производњу, ширење, дистрибуцију и приступ културним активностима, робама и услугама» (Члан 4.6). Те културне политике и мјере, чије су основе дате у Дијелу IV Конвенције под називом «Права и обавезе потписница», могу, између осталог, имати за циљ јачање локалне културне индустрије, подржавање умјетника и културних радника, или јачање умјетничког образовања.

9 КАКВА ПРАВА КОНВЕНЦИЈА ДАЈЕ СТРАНАМА ПОТПИСНИЦАМА?

Конвенција странама потписницама даје суверено право да формулишу и спроведе своје културне политике и усвоје мјере које ће да заштите и промовишу различитост културних израза у складу с Повељом Уједињених нација, принципима

међународног права и универзално признатим инструментима људских права (Члан 5). Конвенција садржи провизорни списак мјера које у вези с тим стране могу усвојити (Члан 6):

- регулаторне мјере усмјерене на заштиту и промовисање различитости културних израза;
- мјере којима се пружају прилике да домаће културне активности, добра и услуге нађу своје мјесто у читавом низу расположивих активности, добара и услуга;
- мјере које за циљ имају да домаћим независним културним привредним гранама и дјелатностима у неформалном сектору омогуће ефикасан приступ средствима за производњу, ширење и дистрибуцију културних активности, добара и услуга;
- мјере које за циљ имају обезбјеђивање финансијске помоћи;
- мјере које за циљ имају подстицање свих културних интересних страна (јавних и приватних институција, умјетника и културних радника, непрофитних организација) да промовишу слободну размјену и проток идеја и културних израза;
- мјере које за циљ имају подршку јавним институцијама;
- мјере које за циљ имају охрабривање и подршку умјетницима и свим ствараоцима;
- мјере промовисања медијске различитости, посебно јавних емитера.

Међутим, остваривање овог права мора да буде у складу са одредбама Конвенције, посебно “Циљева” и “Руководећих принципа” (види и Питања 7 и 13).

Конвенција омогућава странама потписницама и да утврде постојање посебних ситуација у којима су културни изрази на њиховој територији у ризику од изумирања, под озбиљном пријетњом, или на други начин треба да се хитно заштите, те, у складу с тим, подуму одговарајуће мјере да заштите и сачувају културне изразе у таквим ситуацијама.

10 КОЈЕ СУ ОБАВЕЗЕ СТРАНА ПОТПИСНИЦА КОНВЕНЦИЈЕ?

Као партнери у правима која су им загарантована, стране потписнице Конвенције раде на заштити и промовисању, како на домаћем, тако и на међународном нивоу, различитости културних израза у складу са одредбама Конвенције (Члан 5).

Једна од првих обавеза је промовисање различитости културних израза (Члан 7). Од страна се захтијева да подуму кораке за осигуравање амбијента који ће омогућити да појединци и друштвене групе стварају, производе, шире, дистрибуишу и имају приступ својим сопственим културним изразима као и свим културним изразима у свијету. Стране се обавезују и да ће да размјењују информације и обезбјеђују транспарентност (Члан 9). Обавеза која се односи на транспарентност подразумијева да се UNESCO-у сваке четири године подноси извјештај о мјерама предузетим у циљу заштите и промовисања различитости културних израза на својој територији и на међународном нивоу. Образовање и подизање јавне свијести су такође обавезе које су стране прихватиле (Члан 10). У том смислу, од страна се очекује да подстичу и промовишу разумијевање значаја заштите и промовисања различитости културних израза, те сарађују, како између себе тако и са међународним и регионалним организацијама. И коначно, стране су преузеле међународну обавезу сарадње међу земљама (Питање 11) и признале значај улоге цивилног друштва (Питање 19).

11 КАКВА ЈЕ ПО КОНВЕНЦИЈИ УЛОГА МЕЂУНАРОДНЕ САРАДЊЕ?

Конвенција придаје велики значај међународној сарадњи, коју су стране обавезне промовисати (Члан 12 и 14). Међународна солидарност је ефикасан одговор на неједнакости које постоје између страна у средствима расположивим за културне изразе. Горје споменути чланови садрже практичне смјернице за дјеловање засноване на партнерству. Циљ им је повећање капацитета за стварање, производњу, ширење и дистрибуцију културних израза, тако да стране, посебно оне чији културни изрази су у опасности и/или којима недостаје средстава да осигурају њихову заштиту и промовисање, могу да се ослоне на међународну солидарност.

Та солидарност која је изражена, на примјер, кроз преференцијални третман земаља у развоју (Члан 16) и спремност да се пружи узајамна помоћ у ситуацијама када су културни изрази озбиљно угрожени (Члан 17), за циљ има да на конкретан начин смањи ризик од неједнакости који процес глобализације често намеће различитости културних израза.

12 КОЈИ СУ РУКОВОДЕЋИ ПРИНЦИПИ ЗА СПРОВОЂЕЊЕ КОНВЕНЦИЈЕ ОД СТРАНА ПОТПИСНИЦА?

Права која се гарантују Странама, као и одговарајуће обавезе, ни у ком случају не смију да се проводе на начин који страни више одговара. Поштујући одредбе Конвенције, права морају да се остварују а обавезе преузимају у свјетлу њене посебне намјене и циљева. У вези с тим је у члану 2 Конвенције дат низ принципа којима стране требају да се руководе у тумачењу и спровођењу Конвенције. Ти принципи укључују поштовање људских права и основних слобода, као што су слобода изражавања, информисања и комуникације. Принцип отворености и равнотеже је основни, јер наводи да стране, путем мјера и политика које усвоје, требају на одговарајући начин стално да раде на промовисању отворености према свјетским културама.

Овај принцип отворености је сам по себи гаранција културне различитости. Поштовање принципа равноправности свих култура је суштинско у изради политика и мјера, које требају посебно да обрате пажњу на културне изразе припадника мањинских група или аутохтоних народа. Поштовање принципа праведног приступа, који омогућава сваком појединцу квалитетно уживање у читавом низу културних израза, кључан је и за обезбјеђивање да се културна различитост шири и наставља. Коначно, треба споменути и принцип комплементарности економских и културних аспеката развоја, као и принцип одрживог развоја на који Конвенција ставља посебан нагласак.

ДЈЕЛОВАЊЕ КОНВЕНЦИЈЕ

13 КАДА КОНВЕНЦИЈА СТУПА НА СНАГУ?

Конвенција ступа на снагу три мјесеца након депоновања тридесетог инструмента за ратификацију, прихватање, одобрење или приступање, али само у односу на оне Стране или регионалне организације за економске интеграције које су депоновале своје документе за ратификацију, прихватање, одобравање или приступање до тог дана. Она ће ступити на снагу у односу на сваку другу страну три мјесеца након депоновања њених инструмената ратификације, прихватања, одобрења или приступања која се гарантују Странама (Члан 29).

14 КОЈИ ЈЕ ПОСТУПАК РАТИФИКОВАЊА КОНВЕНЦИЈЕ?

«Ратификација» означава међународни акт, а држава или регионална организација за економске интеграције потврђује свој пристанак писменим споразумом. Конвенција се, дакле, подноси на ратификацију, прихватање, одобравање или приступање земљама чланицама UNESCO-а чији инструменти се депонују код генералног директора Организације (члан 26.). Она је отворена за приступање и државама које нису чланице UNESCO-а, те регионалним организацијама за економске интеграције.

Према томе, држава чланица или регионална организација за економске интеграције која жели да постане страна Конвенције мора да је ратификује. Интерна процедура која води до депоновања инструмента ратификације код генералног директора UNESCO-а знатно варира у смислу трајања и начина спровођења, јер је посебна за сваку земљу чланицу или регионалну организацију за економске интеграције. Модел инструмента ратификације (или прихватања, одобрења или приступања) дат је доље:

ИНСТРУМЕНТ РАТИФИКАЦИЈЕ

Пошто је ... (назив Конвенције)... отворена за ратификацију од стране... (назив државе)..., под условима члана (број члана који се примјењује)..., сада влада ... (назив државе)... након разматрања горе наведене Конвенције, овим путем ратификује горе споменуту Конвенцију и прихвата да ће досљедно спроводити одредбе садржане у њој.
ПОТВРЂУЈУЋИ НАВЕДЕНО, потписао сам и запечатио овај инструмент.

У (мјесто)..., дана ... (датум)

(Потпис)

Шеф државе, премијер или министар вањских послова (печат)

Извор: http://portal.unesco.org/fr/ev.php-URL_ID=27541&URL_DO=DO_TOPIC&URL_SECTION=201.html

15 КОЈИ СУ МЕХАНИЗМИ ЗА ПРАЋЕЊЕ?

Конвенција успоставља два тијела одговорна за провођење и мониторинг Конвенције: Конференцију страна и Међувладину комисију за заштиту и промовисање различитости културног израза, којима помаже Секретаријат UNESCO-а. Први састанак Конференције страна и Међувладине комисије ће имати кључну улогу у ефикасном спровођењу Конвенције.

16 ШТА ЈЕ КОНФЕРЕНЦИЈА СТРАНА? КОЈЕ СУ ЊЕНЕ ФУНКЦИЈЕ?

Конференција страна је скупштина свих страна потписница Конвенције и њено је пленарно и врховно тијело (Члан 22). Састаје се на редовном засједању сваке двије године а, по потреби, и на ванредној сједници. Има сљедеће функције: да бира чланове Међувладине комисије; да одобрава оперативне смјернице које за провођење и примјену Конвенције припрема Комисија; и да разматра извјештаје страна о подузетим мјерама по овој Конвенцији (Члан 18.4 и члан 22.4.б). Конференција страна може предузимати и све друге мјере које сматра неопходним за унапређење циљева ове Конвенције. Осим тога, Конференција страна одобрава Пословник Комисије и основне смјернице за кориштење средстава Међународног фонда за културну различитост.

17 ШТА ЈЕ МЕЂУВЛАДИНА КОМИСИЈА? КОЈЕ СУ ЊЕНЕ ФУНКЦИЈЕ?

Међувладина комисија је тијело одговорно за промовисање циљева Конвенције и подстицање и праћење њиховог провођења (Члан 23). Чланове Комисије бира Конференција страна на мандат од четири године.

Главне функције Међувладине комисије обухватају: припрему оперативних смјерница за спровођење и примјену Конвенције; преношење извјештаја страна потписница Конвенције Конференцији страна, скупа са коментарима и резимеом њиховог садржаја; и одлучивање о кориштењу средстава Међународног фонда за културну различитост. Поред тога, Комисија служи и као савјетодавни орган јер се од ње тражи да припрема препоруке у ситуацијама на које јој стране скрену пажњу, посебно у случајевима када је културни израз «у ризику од изумирања, под озбиљном пријетњом или на други начин треба да се заштити» (Члан 8 и члан 23.б.д). Међувладина комисија такође успоставља процедуре и друге механизме за консултације усмјерене на промовисање циљева и принципа Конвенције у другим међународним форумима.

18 КОЈЕ СУ ФУНКЦИЈЕ СЕКРЕТАРИЈАТА UNESCO-а?

Секретаријат UNESCO-а помаже Конференцији страна и Међувладиној комисији у организовању састанака и припрема релевантну документацију (Члан 24). Секретаријат такође помаже у припреми и извјештава о спровођењу њихових одлука.

UNESCO ће да олакша, путем постојећих механизма у оквиру Секретаријата, прикупљање, анализу и ширење свих релевантних информација, статистичких

података и најбољих пракси везаних за различитост културних израза. UNESCO ће, осим тога, успоставити и ажурирати банку података о различитим секторима и владиним, приватним и непрофитним организацијама ангажованим у области културних израза (Члан 19).

19 КАКВА ЈЕ УЛОГА ЦИВИЛНОГ ДРУШТВА У СПРОВОЂЕЊУ КОНВЕНЦИЈЕ?

Цивилно друштво није само корисник Конвенције већ и партнер у њеном спровођењу. Невладине организације које представљају културне раднике, на примјер, активно су учествовале у процесу припремања Конвенције, и зато је важно да цивилно друштво од сада има улогу у њеном спровођењу. У том погледу, Конвенција експлицитно признаје «основну улогу цивилног друштва у заштити и промовисању различитости културних израза» и позива стране да ојачају партнерство с цивилним друштвом, невладиним организацијама и приватним сектором у остваривању циљева Конвенције (Члан 11, 12.ц, 12.д).

Међувладина комисија може у свако вријеме да позове јавне или приватне организације и појединце да учествују на њеним састанцима у циљу консултација по одређеним питањима (Члан 23.7).

20 ШТА ЈЕ МЕЂУНАРОДНИ ФОНД ЗА КУЛТУРНУ РАЗЛИЧИТОСТ?

Међународни фонд за културну различитост који је успостављен по уставу (Члан 18) састоји се од повјерених фондова које ставља на располагање страна, нарочито земаља у развоју, да би им помогао у спровођењу и примјени Конвенције. О кориштењу средстава Фонда одлучује Међувладина комисија у складу са смјерницама које даје Конференција страна.

Средства Фонда се углавном састоје од добровољних прилога које дају стране, те завјештања и дарова других држава, регионалних и међународних организација, јавних или приватних тијела и појединаца. Средства могу бити и у виду фондова прикупљених путем наплате и зараде од манифестација организованих за прикупљање у корист Фонда.

21 КАКО ДЈЕЛУЈЕ МЕХАНИЗАМ ЗА РЈЕШАВАЊЕ СПОРОВА?

Једна одредба је посвећена механизму за рјешавање спорова који ће се бавити свим евентуалним неспоразумима у тумачењу или примјени одређених правила или принципа Конвенције (Члан 25). Овај механизам обавезује стране да прво покушају ријешити спор преговорима, прије прибјегавања медијацији или добронамјерним услугама. Ако стране не успију да дођу до рјешења на један од тих начина, могу да покрену процес мирења. Овај поступак може да се покрене на захтјев само једне стране у спору. Међутим, стране могу да одлуче да не прихвате овај поступак давањем такве изјаве у вријеме ратификације, прихватања, одобрења или приступања. У том смислу, Конвенција на располагање странама ставља свој механизам, са жељом да се користи за ефикасно рјешавање конфликта с другим странама које су је такође прихватиле.

Коначно, механизам за рјешавање спорова обавезује само стране потписнице Конвенције, које су обавезно државе или регионалне организације економских интеграција. Дакле, иако Конвенција у многим погледима признаје значајну улогу цивилног друштва и приватног сектора у заштити и промовисању културних израза, механизам за рјешавање спорова није на располагању актерима који нису стране Конвенције (као што су предузећа), које Конвенција законски не обавезује.

22 ДА ЛИ КОНВЕНЦИЈА ДЕФИНИШЕ ОДНОС С ДРУГИМ МЕЂУНАРОДНИМ ПРАВНИМ ИНСТРУМЕНТИМА?

Конвенција је међународни правни инструмент који се бави различитошћу културних израза. Иако је њен дјелокруг примјене везан за «политике и мјере које су усвојиле стране у вези са заштитом и промовисањем различитости културних израза» (Члан 3, види питање 8), спровођење одредби Конвенције може да открије неке тачке интеракције између права и обавеза страна садржаних у том новом споразуму и права и обавеза који проистичу из других међународних инструмената чије су они такође стране.

У том погледу, члан 20 Конвенције дефинише однос с другим међународним споразумима и прецизира везе између тих споразума у случају преклапања права и обавеза. Према овом члану, стране морају у доброј вјери испуњавати своје обавезе из ове Конвенције, као и оне из других споразума које су потписале, без подређивања споменуте Конвенције другим споразумима. С тим циљем, Конвенција позива стране да јачају међусобно подржавање ове Конвенције и других споразума. Такође их позива да узму у обзир релевантне одредбе Конвенције када тумаче или примјењују друге споразуме чије су стране потписнице или када ступају у друге међународне обавезе.

23 КАКО СЕ КОНВЕНЦИЈА ОДНОСИ ПРЕМА ВЕЗАМА С ДРУГИМ МЕЂУНАРОДНИМ ИНСТРУМЕНТИМА?

У члану 20 Конвенције се наводи да се ништа у Конвенцији не смије тумачити у смислу измјене права и обавеза страна у склопу било којих других споразума чије су оне потписнице.

Ова одредба се примјењује на све споразуме, без обзира да ли су већ на снази или тек у припреми. Дакле, члан 20 вјерно одражава један од главних циљева Конвенције, а то је признавање дуалне економске и културне природе културних активности, добара и услуга. Све области међународног законодавства које могу доћи у интеракцију с примјеном Конвенције размотрене су у духу комплементарности и међусобне подршке; иако сви међународни споразуми имају различите циљеве, ти циљеви се могу остваривати на компатибилан и комплементаран начин.

И коначно, у интересу усклађеног дјеловања и координације између међународних правних инструмената, стране се обавезују да ће промовисати циљеве и принципе ове Конвенције у другим међународним форумима и међусобно се консултовати у том циљу (Члан 21). То је још један начин признавања интеракција до којих може доћи између Конвенције и других међународних споразума, а стране су одговорне за изградњу таквих «мостова» између различитих међународних преговарачких форума.

ОСТАЛА ПИТАЊА

24 КОЈЕ СУ ПРЕДНОСТИ РАТИФИКОВАЊА КОНВЕНЦИЈЕ?

Заслуга Конвенције је у мјесту које додјељује стваралаштву у контексту глобализације. Њене одредбе свеукупно утичу на корист појединаца и друштава у цјелини тиме што гарантују уживање различитости културних израза у духу отворености, равнотеже и слободе.

Првенствени корисници су државе којима недостаје капацитета за производњу и ширење културних израза, посебно земље у развоју. Конвенција ће позитивно да утиче и на умјетнике, културне раднике и практичаре, односно све оне који су укључени у процес стваралаштва, производње и ширења културних израза, како појединачно тако и колективно. Остали корисници су институције и културне организације, и јавне и приватне, укључујући и оне неформалног сектора као и непрофитне организације укључене у тај процес.

25 КОЈЕ СУ КОРИСТИ ЗА ЗЕМЉЕ У РАЗВОЈУ?

Иако су земље у развоју богате стваралаштвом и културним изразима, постоји велика разлика у капацитетима развијених и земаља у развоју кад се ради о производњи и ширењу њихових културних израза, чиме се умањују могућности земаља у развоју да активно допринесе различитости на међународном нивоу. Стога се многе одредбе Конвенције односе на земље у развоју. Те одредбе предвиђају неколико мјера, између осталог: јачање културних дјелатности и њихових институционалних и управних капацитета, трансфер технологије и know-how-a, те различите видове финансијске подршке (Члан 14). Подршку неким од тих пројеката сарадње може да обезбиједи и Међународни фонд (Члан 18).

26 ДА ЛИ СЕ КОНВЕНЦИЈА ОДНОСИ И НА ПРИПАДНИКЕ МАЊИНСКИХ И АУТОХТОНИХ НАРОДА?

Иако сам по себи није посебно посвећен културним изразима мањинских или аутохтоних народа, текст Конвенције препознаје њихов значај за различитост културних израза. У складу с тим, преамбула Конвенције нас подсећа на значај традиционалних облика знања – посебно система знања аутохтоних народа – као извора нематеријалног и материјалног богатства и њихов позитиван допринос одрживом развоју. Осим тога, Конвенција афирмише принцип једнаког достојанства и поштовања свих култура, укључујући културе припадника мањинских и аутохтоних народа (Члан 2.3). Она такође позива стране да «посвете дужну пажњу посебним околностима и потребама различитих друштвених група, укључујући припаднике мањинских и аутохтоних народа» (Члан 7.1.а) по питању остваривања њихових права на националном нивоу.

Припадници мањинских и аутохтоних народа су носиоци знања које заузима посебно мјесто у културним изразима по ширини и оригиналности које уносе у свјетске видике. Међутим, њихови културни изрази су често ослабљени. То је разлог што ће, по свој прилици, они да буду приоритет по овој Конвенцији.

27 ДА ЛИ СЕ КОНВЕНЦИЈА ОДНОСИ НА ИНТЕЛЕКТУАЛНО ВЛАСНИШТВО?

Конвенција се не бави интелектуалним власништвом посебно, јер је то на међународном нивоу углавном у надлежности Свјетске организације за интелектуално власништво (WIPO), с којом се UNESCO незванично консултовао у оквиру припреме овог инструмента. Међутим, Конвенција не занемарује значај права на интелектуално власништво у заштити и промоцији различитости културних израза. У преамбули, Конвенција препознаје значај ових права за појединце који се баве културним стваралаштвом (став 17) као и потребу обезбјеђивања заштите и промовисања традиционалног знања - посебно система знања аутохтоних народа – као извора нематеријалног и материјалног богатства (став 8).

28 ДА ЛИ СЕ КОНВЕНЦИЈА БАВИ ЈЕЗИЧКОМ РАЗЛИЧИТОШЋУ?

Језици су саставни дио различитости културних израза. Основна улога језичке различитости у промоцији културне различитости је, према томе, наглашена и у преамбули. Поред тога, члан 6.2.б, који се односи на мјере које стране потписнице Конвенције могу предузети да на одговарајући начин пружи прилике домаћим културним активностима, добрима и услугама, између свих оних који постоје на националној територији, односи се и на мјере везане за језик који се користи код таквих активности, добара и услуга. Другим ријечима, у контексту политика и мјера које су овлаштене да спроводе ради подстицања различитости културних израза, стране могу, поштујући основне слободе и принципе равнотеже и отворености садржане у Конвенцији, подстицати и језичку различитост у разним фазама стварања, производње, ширења и дистрибуције културних израза кроз културне активности, добра и услуге (види Питање 9).

29 ДА ЛИ КОНВЕНЦИЈА ОГРАНИЧАВА СЛОБОДАН ПРОТОК ИДЕЈА И ИНФОРМАЦИЈА? МОЖЕ ЛИ ДА СЕ КОРИСТИ ДА ОПРАВДА ЦЕНЗУРУ?

У преамбули Конвенције се реafirмише да «се слободом мисли, израза и информација, као и различитошћу медија, омогућава цвјетање културних израза у оквиру друштава» (став 12). Осим тога, први руководећи принцип се односи на поштовање људских права и основних слобода утјеловљених у Универзалној декларацији о људским правима (Члан 2.1). Стога ће да се поступи супротно циљевима Конвенције ако стране повриједи људска права призната међународним правним инструментима.

Иако Конвенција реafirмише суверено право страна да усвајају политике и мјере у циљу заштите и промовисања различитости културних израза, она прецизира да оне у томе требају да поштују њене одредбе, а тиме и циљеве, принципе, права и обавезе које прописује. Да би се избјегла потреба за цензуром, Конвенција у постојећим одредбама садржи додатне заштитне мјере којима се штите основна права.

Ризик од владине цензуре је тим мање могућ јер је принцип суверености страна потписница Конвенције повезан са «принципом отворености и равнотеже» (Члан 2.8) који гласи да стране, усвајањем тих политика и мјера «требају да настоје да на одговарајући начин промовишу отвореност према другим културама у свијету ...». Та отвореност, штавише, поприма облик права и обавеза, јер у члану 7 стоји

«стране ће да се труде да на својој територији створе амбијент којим се подстичу појединци и друштвене групе (...) у циљу приступа различитим културним изразима унутар своје територије, као и унутар других земаља свијета». И коначно, стране морају да се побрину за размјену и транспарентност информација тако што ће, сваке четири године, у својим извјештајима UNESCO-у, давати одговарајуће информације о мјерама које су предузеле да заштите и промовишу различитост културних израза (Члан 9).

30 МОЖЕ ЛИ КОНВЕНЦИЈА ДА УТИЧЕ НА ТРГОВИНСКИ РЕЖИМ СТРАНА ПОТПИСНИЦА?

Конвенција се односи на различитост културних израза и циљ јој је заштита и промовисање различитости, нарочито кроз културне политике и мјере те јачање међународне сарадње. Међутим, неки сматрају да такве политике и мјере – које за циљ, на примјер, имају подстицање домаћих умјетника и локалне производње – могу утицати на трговински режим страна потписница.

Када Конвенција ступи на снагу у државама и регионалним организацијама економских интеграција које су је потписале, она неће ни да промијени ни да модификује права и обавезе који проистичу из других правних инструмената чије су оне стране, укључујући ту и међународне трговинске споразуме на билатералном, регионалном или мултилатералном нивоу.

Заокружујући низ UNESCO-вих инструмената за постављање стандарда у области културе, Конвенција не доводи у питање независност или аутономију међународног трговинског права. У вези с тим је важно да се нагласи да се појам «заштита», употребљен у контексту ове Конвенције, односи на: “усвајање мјера које за циљ имају очување, заштиту и јачање различитости културних израза” (Члан 4.7). То је смисао у којем се користи у разним UNESCO-вим инструментима који се односе на област културе, као што је Конвенција о заштити свјетске културне и природне баштине (1972.), Конвенција о заштити подводне културне баштине (2001.), и Конвенција о заштити нематеријалне културне баштине (2003.). У овој Конвенцији, појам «заштита», скупа са појмом «промовисање», одражава потребу да се заштити виталност – ако не и опстанак – оних културних израза који су угрожени због убрзаног процеса глобализације.

30 ČESTO POSTAVLJANIH PITANJA U VEZI SA

Konvencijom o zaštiti i promicanju raznolikosti kulturnih izričaja

KONTEKST	16
1. Što je Konvencija o zaštiti i promicanju raznolikosti kulturnog izričaja?	16
2. Što se podrazumijeva pod «kulturnim izričajima»?	16
3. S kojim se izazovima suočava Konvencija?	17
4. Na kojim se konceptima temelji Konvencija?	17
5. Zašto se Konvencija ne bavi kulturnom raznolikošću u cjelini?	17
6. Koje faze su prethodile usvajanju Konvencije?	18
TEKST	19
7. Što su ciljevi Konvencije?	19
8. Koji je djelokrug primjene Konvencije?	19
9. Kakva prava Konvencija daje strankama potpisnicama?	19
10. Koje su obveze stranaka potpisnica Konvencije?	20
11. Kakva je po Konvenciji uloga međunarodne suradnje?	21
12. Koja su vodeća načela za provođenje Konvencije od stranke potpisnica?	21
DJELOVANJE KONVENCIJE	22
13. Kada Konvencija stupa na snagu?	22
14. Koji je postupak ratificiranja Konvencije?	22
15. Koji su mehanizmi za praćenje?	23
16. Što je Konferencija stranaka? Koje su njezine funkcije?	23
17. Što je Međuvladin odbor? Koje su njegove funkcije?	23
18. Koje su funkcije Tajništva UNESCO-a?	23
19. Kakva je uloga civilnog društva u provođenju Konvencije?	24
20. Što je Međunarodni fond za kulturnu raznolikost?	24
21. Kako djeluje mehanizam za rješavanje sporova?	24
22. Definira li Konvencija odnos s drugim međunarodnim pravnim instrumentima?	25
23. Kako se Konvencija odnosi prema vezama s drugim međunarodnim instrumentima?	25
OSTALA PITANJA	26
24. Koje su prednosti ratificiranja Konvencije?	26
25. Koje su koristi za zemlje u razvoju?	26
26. Odnosi li se Konvencija i na pripadnike manjinskih i autohtonih naroda?	26
27. Odnosi li se Konvencija na intelektualno vlasništvo?	27
28. Bavi li se Konvencija jezičnom raznolikošću?	27
29. Ograničava li Konvencija slobodan protok ideja i informacija? Može li se koristiti da opravda cenzuru?	27
30. Može li Konvencija utjecati na trgovinski režim stranaka potpisnica?	28

KONTEKST

1 ŠTO JE KONVENCIJA O ZAŠTITI I PROMICANJU RAZNOLIKOSTI KULTURNIH IZRIČAJA?

Danas se kulturne ideje i izričaji – bez obzira da li su u obliku knjiga, CD-ova, kazeta, izvođenja uživo, radio i televizijskih programa, filmova, videa, DVD-ja ili interneta – poglavito prenose putem sve razvijenijih tehničkih i industrijskih oblika proizvodnje i distribucije. Obzirom na ovu radikalnu promjenu u kreiranju i uživanju u kulturi, postavlja se pitanje koristi li svatko jednako te prednosti.

Konvencija o zaštiti i promicanju raznolikosti kulturnih izričaja, koju je Generalna konferencija UNESCO-a usvojila 2005. godine, predstavlja obvezujući međunarodni pravni instrument. Njen je cilj zaštititi i promicati raznolikost kulturnih izričaja, posebice onih koji se utjelovljuju i prenose kulturnim aktivnostima, dobrima i uslugama, kao nositeljima suvremene kulture. Ona namjerava stvoriti zakonski okvir od koristi za sve, koji se odnosi na proizvodnju, distribuiranje/širenje, pristup i uživanje u širokom spektru kulturnih izričaja najrazličitijeg podrijetla.

Konvencija ističe presudnu ulogu kulturnih politika i definira prava i obveze stranaka u odnosu na zaštitu i promicanje raznolikosti kulturnih izričaja, kako na nacionalnoj, tako i na međunarodnoj razini. Države potpisnice su se složile o hitnoj potrebi postojanja ovog dokumenta, obzirom na to da sve brži procesi globalizacije produbljuju razlike među onim zemljama koje nemaju i onim koje imaju kapacitete da stvaraju, proizvode i šire svoje kulturne izričaje.

2 ŠTO SE PODRAZUMIJEVA POD “KULTURNIM IZRIČAJIMA”?

Pojam “kulturni izričaji” odnosi se na različite načine na koje se kreativnost pojedinaca i društvenih skupina oblikuje i ispoljava. To ispoljavanje obuhvata izričaje koji se prenose riječima (književnost, pripovijedanje...), zvukom (glazba...), slikama (fotografije, filmovi...) – u bilo kom formatu (tiskanom, audiovizuelnom, digitalnom, itd.) – ili aktivnostima (ples, teatar...) te predmetima (skulpture, slike...).

Danas se proizvodnja i širenje kulturnih izričaja sve više povinuje industrijskoj i ekonomskoj logici. Za kulturne izričaje se, stoga, može reći da se uglavnom prenose putem onih «kulturnih aktivnosti, dobara i usluga» koji su postali i glavni nositelji kulture. Oni su istovremeno poprimili veliki ekonomski značaj, i postali najveći uložci u međunarodnoj trgovini. Sve se više prepoznaje dualna ekonomska i kulturna narav kulturnih aktivnosti, dobara i usluga, kao i činjenica da se prema njima, kao nositeljima identiteta, vrijednosti i značenja, ne možemo odnositi kao prema običnim robama.

Fokusirajući se na zaštitu i promicanje raznolikosti kulturnog izričaja, Konvencija iz 2005. godine uzima u obzir činjenicu da, u međusobno sve povezanijem svijetu, svaki pojedinac može imati slobodniji i neposredniji pristup bogatstvu raznolikih kulturnih izričaja, i domaćih i stranih, te da se ova mogućnost tek treba potpuno ostvariti u svijetu u kojem nedostaje više solidarnosti.

3 SA KOJIM SE IZAZOVIMA SUOČAVA KONVENCIJA?

Cilj Konvencije je kulturu staviti na mjesto koje joj pripada u međunarodnom političkom programu, osobito priznavanjem njene simbolične vrijednosti i neodvojivosti od dobrobiti čovjeka. Ili, preciznije, ona navodi brojne izazove sa kojima se u naše vrijeme suočavaju kulturni izričaji:

- prepoznavanje dualne ekonomske i kulturne naravi kulturnih aktivnosti, dobara i usluga, koje prenose i odašilju kulturne izričaje, te tako predstavljaju nositelje identiteta, vrijednosti i značenja, bez obzira na svoju komercijalnu vrijednost.
- izbjegavanje ugrožavanja kulturnih izričaja različitih društvenih skupina, uključujući skupine osoba koje pripadaju manjinskim ili autohtonim narodima.
- upravljanje rizicima neuravnoteženog protoka kulturnih izričaja između razvijenih i zemalja u razvoju.

4 NA KOJIM SE KONCEPTIMA TEMELJI KONVENCIJA?

Konvencija je dosljedna idejama i aktivnostima UNESCO-a. U tom smislu, ustav UNESCO-a joj je dodijelio dvojni mandat “očuvanja [...] bogate raznolikosti kultura [...] država članica” i “unapređenja međusobnog upoznavanja i razumijevanja među narodima, putem svih sredstava masovne komunikacije, i, s tim ciljem, preporučivanje takvih međunarodnih sporazuma koji su neophodni za promicanje slobodnog protoka ideja putem riječi ili slika”.

Od 1946. godine do danas, Organizacija se eksplicitno ili implicitno bavila pitanjem kulturne različitosti u skladu sa promjenama u historijskom ili političkom kontekstu. Od 1990.-tih, reagirajući na ubrzane procese globalizacije, kulturna raznolikost je izbila u prvi plan, posebice tokom međuvladine Konferencije o kulturnim politikama za razvoj (Stockholm, 1998.), čiji je akcioni plan nadahnuo brojne kasnije aktivnosti, simpozije, okrugle stolove ministara kulture, te tiskanje periodičnih izvješća o kulturi. U vezi s tim, objavljena su dva Svjetska izvješća o kulturi: *Kultura, kreativnost i tržišta* (1998.) i *Kulturna raznolikost, konflikt i pluralizam* (2000.). Koristeći lekcije naučene iz tih aktivnosti, Generalna konferencija UNESCO-a je 2001. godine jednoglasno usvojila UNESCO-vu Univerzalnu deklaraciju o kulturnoj raznolikosti. Time što je kulturnoj raznolikosti dodijelila status «zajedničkog nasljeđa ljudskog roda», Deklaracija prepoznaje, s jedne strane, potrebu da se osigura harmonična koegzistencija između pojedinaca i skupina različitih kulturnih pogleda, i, s druge strane, da se zaštiti kreativni kapacitet izražen kroz mnoštvo materijalnih i nematerijalnih kulturnih oblika.

5 ZAŠTO SE KONVENCIJA NE BAVI KULTURNOM RAZNOLIKOŠĆU U CJELINI?

Istina je da se Konvencija bavi samo jednim aspektom kulturne raznolikosti, onako kako je definirano u sljedećim člancima Deklaracije iz 2001. godine: 8 (kulturna dobra i usluge kao posebna vrsta robe), 10 (jačanje kapaciteta stvaralaštva i širenja na globalnoj razini); i 11 (razvijanje partnerstva između javnog i privatnog sektora i civilnog društva). Ostali aspekti kulturne raznolikosti već su obuhvaćeni odredbama šest međunarodnih konvencija, koje je UNESCO progresivno donosio: Univerzalna konvencija o autorskim pravima (1952., dopunjena 1971.), Konvencija za zaštitu kulturnih dobara u slučaju oružanog sukoba (prvi protokol 1954., drugi protokol 1999.); Konvencija o mjerama za

zabranu i sprečavanje nedozvoljenog uvoza, izvoza i prenosa vlasništva kulturnih dobara (1970.); Konvencija o zaštiti svjetske kulturne i prirodne baštine (1972.); Konvencija o zaštiti podvodne kulturne baštine (2001.); Konvencija o zaštiti nematerijalne kulturne baštine (2003.). Danas su tri stuba zaštite i promicanja kreativne raznolikosti: Konvencija iz 1972. godine o zaštiti svjetske kulturne i prirodne baštine; Konvencija iz 2003. godine o zaštiti nematerijalne kulturne baštine; i Konvencija iz 2005. godine o zaštiti i promicanju raznolikosti kulturnih izričaja. Ova posljednja se razlikuje od prve dvije konvencije koje se odnose na baštinu, jer se poglavito fokusira na raznolikost kulturnog izričaja, njegovo širenje i činjenje dostupnim kroz kulturne aktivnosti, dobra i usluge.

6 KOJE FAZE SU PRETHODILE USVAJANJU KONVENCIJE?

Rad na pripremi preliminarnog nacrt Konvencije trajao je dvije godine. Pregovori su pokrenuti usvajanjem Rezolucije 32C/34, na 32. zasjedanju Generalne konferencije (listopad 2003). Sukladno toj rezoluciji i procedurama izlaganja i usvajanja međunarodnih instrumenata u UNESCO-u, generalni direktor je prvo ovlastio petnaest neovisnih eksperata da preliminarno prouče tekst i dostave mu preporuke radi pripreme preliminarnog nacrt Konvencije o zaštiti raznolikosti kulturnih sadržaja i umjetničkih izričaja. Uz održavanje tri sastanka, nezavisni eksperti su uspjeli sastaviti detaljan tekst.

Nakon ovih sastanaka, gospodin Koïchiro Matsuura, glavni direktor UNESCO-a, podnio je zemljama članicama preliminarno izvješće, uz preliminarni nacrt konvencije, sredinom srpnja 2004. godine, s ciljem da prikupi komentare i primjedbe do sredine studenog iste godine. Istovremeno je pokrenuo konzultacije sa drugim međunarodnim vladinim organizacijama: Svjetskom trgovinskom organizacijom (WTO), Konferencijom ujedinjenih nacija za trgovinu i razvoj (UNCTAD) i Svjetskom organizacijom za intelektualno vlasništvo (WIPO), koje su svoje komentare o preliminarnom nacrtu konvencije dostavile u studenom 2004. godine.

Međuvladino zasjedanje eksperata odvijalo se u tri navrata u periodu od rujna 2004. do lipnja 2005. godine da bi se omogućilo predstavnicima država članica UNESCO-a da rasprave i poboljšaju tekst koji je sastavila grupa neovisnih eksperata. Sastanci Povjerenstva za izradu nacrtu koje je uspostavljeno na prvom međuvladinom zasjedanju su omogućili da se tekst preliminarnog nacrtu Konvencije finalizira. Kulminacija ovih različitih faza bilo je usvajanje Konvencije o zaštiti i promicanju raznolikosti kulturnih izričaja, 20. listopada 2005. godine, na 33. zasjedanju generalne konferencije (148 članica je glasovalo za, dvije su glasovale protiv, a 4 su bile suzdržane).

Za više podataka o svim fazama procesa, vidi www.unesco.org/culture/diversite/convention

TEKST

7 ŠTO SU CILJEVI KONVENCIJE?

Da bi postigla svoj glavni cilj – zaštitu i promicanje raznolikosti kulturnih izričaja – Konvencija nastoji uspostaviti zakonski okvir za ispoljavanje i obnavljanje raznolikosti kulturnih izričaja na dobrobit svih društava u cjelini (Članak 1). Točnije, ona pokušava osigurati uvjete koji potiču stvaranje, proizvodnju, distribuiranje/širenje bogatije raznolikosti kulturnih izričaja različitog podrijetla, te da svi mogu imati pristup i uživati u tim kulturnim izričajima. S tim na umu, Konvencija ima za cilj:

- reafirmirati suverena prava država da kreiraju kulturne politike;
- priznati posebnu prirodu kulturnih dobara i usluga kao nositelja identiteta, vrijednosti i značenja; i
- ojačati međunarodnu suradnju i solidarnost u cilju očuvanja kulturnih izričaja u svim zemljama, osobito onima čija kulturna dobra i usluge pate zbog nedostatka sredstava za stvaranje, proizvodnju i širenje i na državnoj i na međunarodnoj razini.

Konvencija na taj način pokušava pomoći promicanje interkulturalnog dijaloga na temelju jednakog uvažavanja svih kultura, i potaknuti održivi razvoj, koji se ne shvata samo kao ekonomski rast već i način za postizanje zadovoljavajućeg intelektualnog, moralnog i duhovnog života.

8 KOJI JE DJELOKRUG PRIMJENE KONVENCIJE?

Konvencija definira šta je stranka potpisnica ovlašćena ili šta može poduzeti da bi zaštitila i promicala raznolikost kulturnih izričaja. Stoga se Konvencija primjenjuje na «politike i mjere koje su usvojile stranke potpisnice u vezi sa zaštitom i promicanjem raznolikosti kulturnih izričaja » (Članak 3). U smislu ove Konvencije, “kulturne politike i mjere” definiraju se kao “one politike i mjere koje se odnose na kulturu, bez obzira je li na lokalnoj, nacionalnoj ili međunarodnoj razini, koje su ili fokusirane na kulturu kao takvu ili su namijenjene ostvarivanju neposrednog utjecaja na kulturne izričaje pojedinaca, skupina ili društava, uključujući i stvaranje, proizvodnju, širenje, distribuiranje i pristup kulturnim aktivnostima, dobrima i uslugama” (Članak 4.6). Te kulturne politike i mjere, čiji su temelji dati u Dijelu IV Konvencije pod nazivom “Prava i obveze potpisnica”, mogu, između ostalog, imati za cilj jačanje lokalne kulturne industrije, podržavanje umjetnika i kulturnih radnika, ili jačanje umjetničkog obrazovanja.

9 KAKVA PRAVA KONVENCIJA DAJE STRANKAMA POTPISNICAMA?

Konvencija strankama potpisnicama daje suvereno pravo da formuliraju i provode svoje kulturne politike i usvoje mjere koje će zaštititi i promicati raznolikost kulturnih izričaja sukladno Povelji Ujedinjenih naroda, principima međunarodnog prava i univerzalno priznatim instrumentima ljudskih prava (Članak 5). Konvencija sadrži provizornu listu mjera koje u vezi s tim stranke mogu usvojiti (Članak 6):

- regulatorne mjere usmjerene na zaštitu i promicanje raznolikosti kulturnih izričaja;
- mjere kojima se pružaju prilike da domaće kulturne aktivnosti, dobra i usluge nađu svoje mjesto u čitavom nizu raspoloživih aktivnosti, dobara i usluga;
- mjere koje za cilj imaju da domaćim neovisnim kulturnim gospodarskim granama i djelatnostima u neformalnom sektoru omoguće učinkovit pristup sredstvima za proizvodnju, širenje i distribuiranje kulturnih aktivnosti, dobara i usluga;
- mjere koje za cilj imaju osiguravanje financijske pomoći;
- mjere koje za cilj imaju poticanje svih kulturnih interesnih strana (javnih i privatnih institucija, umjetnika i kulturnih djelatnika, neprofitnih organizacija) da promiču slobodnu razmjenu i protok ideja i kulturnih izričaja;
- mjere koje za cilj imaju potporu javnim institucijama;
- mjere koje za cilj imaju ohrabrivanje i potporu umjetnicima i svim stvaraocima;
- mjere promicanja medijske raznolikosti, osobito javnih emitera.

Međutim, ostvarivanje ovoga prava mora biti sukladno odredbama Konvencije, osobito "Ciljeva" i "Vodećih načela" (vidi i Pitanja 7 i 13).

Konvencija omogućava strankama potpisnicama i da utvrde postojanje posebnih situacija u kojima su kulturni izričaji na njihovoj teritoriji u riziku od izumiranja, pod ozbiljnom prijetnjom, ili ih na drugi način treba hitno zaštititi, te, sukladno tome, poduzmu odgovarajuće mjere da zaštite i sačuvaju kulturne izričaje u takvim situacijama.

10 KOJE SU OBEVEZE STRANAKA POTPISNICA KONVENCIJE?

Kao partneri u pravima koja su im garantirana, stranke potpisnice Konvencije rade na zaštiti i promicanju, kako na domaćoj, tako i na međunarodnoj razini, raznolikosti kulturnih izričaja sukladno odredbama Konvencije (Članak 5).

Jedna od prvih obveza je promicanje raznolikosti kulturnih izričaja (Članak 7). Od stranaka se zahtijeva da poduzmu korake za osiguravanje ozračja koje će omogućiti da pojedinci i društvene skupine stvaraju, proizvode, šire, distribuiraju i imaju pristup svojim vlastitim kulturnim izričajima kao i svim kulturnim izričajima u svijetu. Stranke se obvezuju i da će razmjenjivati informacije i osigurati transparentnost (Članak 9). Obveza koja se odnosi na transparentnost podrazumijeva da se UNESCO-u svake četiri godine podnosi izvješće o mjerama poduzetim u cilju zaštite i promicanja raznolikosti kulturnih izričaja na svojoj teritoriji i na međunarodnoj razini. Obrazovanje i podizanje javne svijesti su također obveze koje su stranke prihvatile (Članak 10). U tom smislu, od stranaka se očekuje da potiču i promiču razumijevanje značaja zaštite i promicanja raznolikosti kulturnih izričaja, te surađuju, kako između sebe tako i sa međunarodnim i regionalnim organizacijama. I konačno, stranke su preuzele međunarodnu obvezu suradnje među zemljama (Pitanje 11) i priznale značaj uloge civilnog društva (Pitanje 19).

11 KAKVA JE PO KONVENCIJI ULOGA MEĐUNARODNE SURADNJE?

Konvencija pridaje veliki značaj međunarodnoj suradnji, koju su stranke obvezne promicati (Članak 12 i 14). Međunarodna solidarnost je učinkovit odgovor na nejednakosti koje postoje između stranaka u sredstvima raspoloživim za kulturne izričaje. Gore pomenuti članci sadrže praktične smjernice za djelovanje utemeljene na partnerstvu. Cilj im je povećanje kapaciteta za stvaranje, proizvodnju, širenje i distribuiranje kulturnih izričaja, tako da se stranke, posebice one čiji su kulturni izričaji u opasnosti i/ili kojima nedostaje sredstava da osiguraju njihovu zaštitu i promicanje, mogu osloniti na međunarodnu solidarnost.

Ta solidarnost koja je izražena, na primjer, kroz preferencijalni tretman zemalja u razvoju (Članak 16) i spremnost da se pruži uzajamna pomoć u situacijama kada su kulturni izričaji ozbiljno ugroženi (Članak 17), za cilj ima da na konkretan način smanji rizik od nejednakosti koji proces globalizacije često nameće raznolikosti kulturnih izričaja.

12 KOJA SU VODEĆA NAČELA ZA PROVOĐENJE KONVENCIJE OD STRANKI POTPISNICA?

Prava koja se garantuju strankama, kao i odgovarajuće obveze, ni u kom slučaju se ne smiju provoditi na način koji stranki više odgovara. Poštujući odredbe Konvencije, prava se moraju ostvarivati a obveze preuzimati u svjetlu njene posebne namjene i ciljeva. U vezi s tim je u članku 2 Konvencije dat niz principa kojima se stranke trebaju rukovoditi u tumačenju i provođenju Konvencije. Ti principi uključuju poštivanje ljudskih prava i temeljnih sloboda, kao što su sloboda izražavanja, informiranja i komuniciranja. Princip otvorenosti i ravnoteže je temeljni princip, jer navodi da stranke, putem mjera i politika koje usvoje, trebaju na odgovarajući način stalno raditi na promicanju otvorenosti prema svjetskim kulturama.

Ovaj princip otvorenosti je sam po sebi garancija kulturne raznolikosti. Poštivanje principa ravnopravnosti svih kultura je suštinsko u izradi politika i mjera, koje trebaju posebno obratiti pažnju na kulturne izričaje pripadnika manjinskih skupina ili autohtonih naroda. Poštivanje principa pravednog pristupa, koji omogućava svakom pojedincu kvalitetno uživanje u čitavom nizu kulturnih izričaja, ključan je i za osiguranje da se kulturna raznolikost širi i nastavlja. Konačno, treba pomenuti i princip komplementarnosti ekonomskih i kulturnih aspekata razvoja, kao i princip održivog razvoja na koji Konvencija stavlja poseban naglasak.

DJELOVANJE KONVENCIJE

13 KADA KONVENCIJA STUPA NA SNAGU?

Konvencija stupa na snagu tri mjeseca nakon polaganja tridesetog instrumenta za ratificiranje, prihvatanje, odobrenje ili pristupanje, ali samo u odnosu na one stranke ili regionalne organizacije za ekonomske integracije koje su položile svoje dokumente za ratificiranje, prihvatanje, odobravanje ili pristupanje do tog dana. Ona će stupiti na snagu u odnosu na svaku drugu stranku tri mjeseca nakon polaganja njezinih instrumenata ratificiranja, prihvatanja, odobrenja ili pristupanja koja se garantiraju strankama (Članak 29).

14 KOJI JE POSTUPAK RATIFICIRANJA KONVENCIJE?

«Ratificiranje» označava međunarodni akt, a država ili regionalna organizacija za ekonomske integracije potvrđuje svoj pristanak pismenim sporazumom. Konvencija se, dakle, podnosi na ratificiranje, prihvatanje, odobravanje ili pristupanje zemljama članicama UNESCO-a čiji instrumenti se polažu kod glavnog direktora Organizacije (Članak 26.). Ona je otvorena za pristupanje i državama koje nisu članice UNESCO-a, te regionalnim organizacijama za ekonomske integracije.

Prema tome, država članica ili regionalna organizacija za ekonomske integracije koja želi postati strankom Konvencije mora ju ratificirati. Interna procedura koja vodi do polaganja instrumenta ratifikacije kod glavnog direktora UNESCO-a znatno varira u smislu trajanja i načina provođenja, jer je posebna za svaku zemlju članicu ili regionalnu organizaciju za ekonomske integracije. Model instrumenta ratificiranja (ili prihvatanja, odobrenja ili pristupanja) dat je dolje:

INSTRUMENT RATIFICIRANJA

Pošto je ... (*naziv Konvencije*)... otvorena za ratificiranje od strane... (*naziv države*)...,
pod uvjetima članka (*broj članka koji se primjenjuje*)...,
ovim vlada ... (*naziv države*)... nakon razmatranja
gore navedene Konvencije, ovim putem ratificira gore pomenutu Konvenciju
i prihvata da će dosljedno
provoditi odredbe sadržane u njoj.

POTVRĐUJUĆI NAVEDENO, potpisao sam i zapečatio ovaj instrument.

U (*mjesto*)..., dana ... (*datum*)

(*Potpis*)

Šef države, premijer ili ministar vanjskih poslova (*pečat*)

Izvor: http://portal.unesco.org/fr/ev.php-URL_ID=27541&URL_DO=DO_TOPIC&URL_SECTION=201.html

15 KOJI SU MEHANIZMI ZA PRAĆENJE?

Konvencija uspostavlja dva tijela odgovorna za provođenje i monitoring Konvencije: Konferenciju stranaka i Međuvladin odbor za zaštitu i promicanje raznolikosti kulturnih izričaja, kojima pomaže Tajništvo UNESCO-a. Prvi sastanak Konferencije stranaka i Međuvladinog odbora će imati ključnu ulogu u učinkovitom provođenju Konvencije.

16 ŠTO JE KONFERENCIJA STRANAKA? KOJE SU NJENE FUNKCIJE?

Konferencija stranaka je skupština svih stranaka potpisnica Konvencije i njeno je plenarno i vrhovno tijelo (Članak 22). Sastaje se na redovnom zasjedanju svake dvije godine a, po potrebi, i na izvanrednoj sjednici. Ima sljedeće funkcije: da bira članove Međuvladinog odbora; da odobrava operativne smjernice koje za provođenje i primjenu Konvencije priprema Odbor; i da razmatra izvješća stranaka o poduzetim mjerama po ovoj Konvenciji (Članak 18.4 i Članak 22.4.b). Konferencija stranaka može poduzimati i sve druge mjere koje smatra neophodnim za unapređenje ciljeva ove Konvencije. Osim toga, Konferencija stranaka odobrava Poslovnik Odbora i osnovne smjernice za korišćenje sredstava Međunarodnog fonda za kulturnu raznolikost.

17 ŠTO JE MEĐUVLADIN ODBOR? KOJE SU NJEGOVE FUNKCIJE?

Međuvladin odbor je tijelo odgovorno za promicanje ciljeva Konvencije i poticanje i praćenje njihovog provođenja (Članak 23). Članove Odbora bira Konferencija stranaka na mandat od četiri godine.

Glavne funkcije Međuvladinog odbora obuhvataju: pripremu operativnih smjernica za provođenje i primjenu Konvencije; prenošenje izvješća stranaka potpisnica Konvencije Konferenciji stranaka, skupa sa komentarima i sažetkom njihovog sadržaja; i odlučivanje o korišćenju sredstava Međunarodnog fonda za kulturnu raznolikost. Pored toga, Odbor služi i kao savjetodavni organ jer se od njega traži da priprema preporuke u situacijama na koje mu stranke skrenu pažnju, osobito u slučajevima kada je kulturni izričaj «u riziku od izumiranja, pod ozbiljnom prijetnjom ili ga na drugi način treba zaštititi» (Članak 8 i Članak 23.6.d). Međuvladin odbor također uspostavlja procedure i druge mehanizme za konzultacije usmjerene na promicanje ciljeva i principa Konvencije u drugim međunarodnim forumima.

18 KOJE SU FUNKCIJE TAJNIŠTVA UNESCO-a?

Tajništvo UNESCO-a pomaže Konferenciji stranaka i Međuvladinom odboru u organiziranju sastanaka i priprema relevantnu dokumentaciju (Članak 24). Tajništvo također pomaže u pripremi i izvješćuje o provođenju njihovih odluka.

UNESCO će olakšati, putem postojećih mehanizama u okviru Tajništva, prikupljanje, analizu i širenje svih relevantnih informacija, statističkih podataka i najboljih praksi vezanih za raznolikost kulturnih izričaja. UNESCO će, osim toga, uspostaviti i ažurirati banku podataka o različitim sektorima i vladinim, privatnim i neprofitnim organizacijama angažiranim u oblasti kulturnih izričaja (Članak 19).

19 KAKVA JE ULOGA CIVILNOG DRUŠTVA U PROVOĐENJU KONVENCIJE?

Civilno društvo nije samo korisnik Konvencije već i partner u njezinom provođenju. Nevladine organizacije koje predstavljaju kulturne djelatnike, na primjer, aktivno su sudjelovale u procesu pripremanja Konvencije, i zato je važno da civilno društvo od sada ima ulogu u njenom provođenju. U tom pogledu, Konvencija eksplicitno priznaje «temeljnu ulogu civilnog društva u zaštiti i promicanju raznolikosti kulturnih izričaja» i poziva stranke da ojačaju partnerstvo s civilnim društvom, nevladinim organizacijama i privatnim sektorom u ostvarivanju ciljeva Konvencije (Članak 11, 12.c, 12.d).

Međuvladin odbor može u svako vrijeme pozvati javne ili privatne organizacije i pojedince da sudjeluju na njegovim sastancima u cilju konzultacija po određenim pitanjima (Članak 23.7).

20 ŠTO JE MEĐUNARODNI FOND ZA KULTURNU RAZNOLIKOST?

Međunarodni fond za kulturnu raznolikost koji je uspostavljen po ustavu (Članak 18) sastoji se od povjerenih fondova koje stavlja na raspolaganje stranaka, osobito zemalja u razvoju, da bi im pomogao u provođenju i primjeni Konvencije. O korištenju sredstava Fonda odlučuje Međuvladin odbor sukladno smjernicama koje daje Konferencija stranaka.

Sredstva Fonda se uglavnom sastoje od dobrovoljnih priloga koje daju stranke, te zavještanja i darova drugih država, regionalnih i međunarodnih organizacija, javnih ili privatnih tijela i pojedinaca. Sredstva mogu biti i u vidu fondova prikupljenih putem naplate i zarade od manifestacija organiziranih za prikupljanje u korist Fonda.

21 KAKO DJELUJE MEHANIZAM ZA RJEŠAVANJE SPOROVA?

Jedna odredba je posvećena mehanizmu za rješavanje sporova koji će se baviti svim eventualnim nesporazumima u tumačenju ili primjeni određenih pravila ili principa Konvencije (Članak 25). Ovaj mehanizam obvezuje stranke da prvo pokušaju riješiti spor pregovorima, prije pribjegavanja medijaciji ili dobronamjernim uslugama. Ako stranke ne uspiju doći do rješenja na jedan od tih načina, mogu pokrenuti proces mirenja. Ovaj postupak se može pokrenuti na zahtjev samo jedne stranke u sporu. Međutim, stranke mogu odlučiti ne prihvatiti ovaj postupak davanjem takve izjave u vrijeme ratificiranja, prihvatanja, odobrenja ili pristupanja. U tom smislu, Konvencija na raspolaganje strankama stavlja svoj mehanizam, sa željom da se koristi za učinkovito rješavanje konflikata s drugim strankama koje su je također prihvatile.

Konačno, mehanizam za rješavanje sporova obvezuje samo stranke potpisnice Konvencije, koje su obavezno države ili regionalne organizacije ekonomskih integracija. Dakle, iako Konvencija u mnogim pogledima priznaje značajnu ulogu civilnog društva i privatnog sektora u zaštiti i promicanju kulturnih izričaja, mehanizam za rješavanje sporova nije na raspolaganju akterima koji nisu stranke Konvencije (kao što su poduzeća), koje Konvencija zakonski ne obvezuje.

22 DEFINIRA LI KONVENCIJA ODNOS S DRUGIM MEĐUNARODNIM PRAVNIM INSTRUMENTIMA?

Konvencija je međunarodni pravni instrument koji se bavi različitošću kulturnih izraza. Iako je njen djelokrug primjene vezan za «politike i mjere koje su usvojile stranke u vezi sa zaštitom i promicanjem raznolikosti kulturnih izričaja» (Članak 3, vidi pitanje 8), provođenje odredbi Konvencije može otkriti neke točke interakcije između prava i obveza stranaka sadržanih u tom novom sporazumu i prava i obaveza koji proističu iz drugih međunarodnih instrumenata čije su oni takođe stranke.

U tom pogledu, članak 20 Konvencije definira odnos s drugim međunarodnim sporazumima i precizira veze između tih sporazuma u slučaju preklapanja prava i obveza. Prema ovom članku, stranke moraju u dobroj vjeri ispunjavati svoje obveze iz ove Konvencije, kao i one iz drugih sporazuma koje su potpisale, bez podređivanja pomenute Konvencije drugim sporazumima. S tim ciljem, Konvencija poziva stranke da jačaju međusobno podržavanje ove Konvencije i drugih sporazuma. Također ih poziva da uzmu u obzir relevantne odredbe Konvencije kada tumače ili primjenjuju druge sporazume čije su stranke potpisnice ili kada stupaju u druge međunarodne obveze.

23 KAKO SE KONVENCIJA ODNOSI PREMA VEZAMA S DRUGIM MEĐUNARODNIM INSTRUMENTIMA?

U članku 20 Konvencije se navodi da se ništa u Konvenciji ne smije tumačiti u smislu izmjene prava i obveza stranka u sklopu bilo kojih drugih sporazuma čije su one potpisnice.

Ova odredba se primjenjuje na sve sporazume, bez obzira da li su već na snazi ili tek u pripremi. Dakle, članak 20 vjerno odražava jedan od glavnih ciljeva Konvencije, a to je priznavanje dualne ekonomske i kulturne prirode kulturnih aktivnosti, dobara i usluga. Sve oblasti međunarodnog zakonodavstva koje mogu doći u interakciju s primjenom Konvencije razmotrene su u duhu komplementarnosti i međusobne potpore; iako svi međunarodni sporazumi imaju različite ciljeve, ti ciljevi se mogu ostvarivati na kompatibilan i komplementaran način.

I konačno, u interesu usklađenog djelovanja i koordinacije između međunarodnih pravnih instrumenata, stranke se obavezuju da će promicati ciljeve i principe ove Konvencije u drugim međunarodnim forumima i međusobno se konzultirati u tom cilju (Članak 21). To je još jedan način priznavanja interakcija do kojih može doći između Konvencije i drugih međunarodnih sporazuma, a stranke su odgovorne za izgradnju takvih «mostova» između različitih međunarodnih pregovaračkih foruma.

OSTALA PITANJA

24 KOJE SU PREDNOSTI RATIFICIRANJA KONVENCIJE?

Zasluga Konvencije je u mjestu koje dodjeljuje kreativnosti u kontekstu globalizacije. Njene odredbe sveukupno utječu na korist pojedinaca i društava u cjelini time što garantiraju uživanje različitosti kulturnih izraza u duhu otvorenosti, ravnoteže i slobode.

Prvenstveni korisnici su države kojima nedostaje kapaciteta za proizvodnju i širenje kulturnih izričaja, posebno zemlje u razvoju. Konvencija će pozitivno utjecati i na umjetnike, kulturne djelatnike i praktičare, odnosno sve one koji su uključeni u proces stvaralaštva, proizvodnje i širenja kulturnih izričaja, kako pojedinačno tako i kolektivno. Ostali korisnici su institucije i kulturne organizacije, i javne i privatne, uključujući i one neformalnog sektora kao i neprofitne organizacije uključene u taj proces.

25 KOJE SU KORISTI ZA ZEMLJE U RAZVOJU?

Iako su zemlje u razvoju bogate stvaralaštvom i kulturnim izričajima, postoji velika razlika u kapacitetima razvijenih i zemalja u razvoju kad se radi o proizvodnji i širenju njihovih kulturnih izričaja, čime se umanjuju mogućnosti zemalja u razvoju da aktivno pridonose raznolikosti na međunarodnoj razini. Stoga se mnoge odredbe Konvencije odnose na zemlje u razvoju. Te odredbe predviđaju nekoliko mjera, između ostalog: jačanje kulturnih djelatnosti i njihovih institucionalnih i upravnih kapaciteta, transfer tehnologije i know-how-a, te različite vidove financijske potpore (Članak 14). Podršku nekim od tih projekata suradnje može osigurati i Međunarodni fond (Članak 18).

26 ODNOSI LI SE KONVENCIJA I NA PRIPADNIKE MANJINSKIH I AUTOHTONIH NARODA?

Iako sam po sebi nije posebno posvećen kulturnim izričajima manjinskih ili autohtonih naroda, tekst Konvencije prepoznaje njihov značaj za raznolikost kulturnih izričaja. U skladu s tim, preambula Konvencije nas podsjeća na značaj tradicionalnih oblika znanja – posebno sustava znanja autohtonih naroda – kao izvora nematerijalnog i materijalnog bogatstva i njihov pozitivan doprinos održivom razvoju. Osim toga, Konvencija afirmira princip jednakog dostojanstva i poštivanja svih kultura, uključujući kulture pripadnika manjinskih i autohtonih naroda (Članak 2.3). Ona također poziva stranke da «posvete dužnu pažnju osobitim okolnostima i potrebama različitih društvenih skupina, uključujući pripadnike manjinskih i autohtonih naroda» (Članak 7.1.a) po pitanju ostvarivanja njihovih prava na nacionalnoj razini.

Pripadnici manjinskih i autohtonih naroda su nositelji znanja koje zauzima posebno mjesto u kulturnim izričajima po širini i originalnosti koje unose u svjetske vidike. Međutim, njihovi kulturni izričaji su često oslabljeni. To je razlog što će, po svojoj prilici, oni biti prioritet po ovoj Konvenciji.

27 ODNOSI LI SE KONVENCIJA NA INTELEKTUALNO VLASNIŠTVO?

Konvencija se ne bavi intelektualnim vlasništvom posebno, jer je to na međunarodnom nivou uglavnom u nadležnosti Svjetske organizacije za intelektualno vlasništvo (WIPO), s kojom se UNESCO nezvanično konzultirao u okviru pripreme ovog instrumenta. Međutim, Konvencija ne zanemaruje značaj prava na intelektualno vlasništvo u zaštiti i promicanju raznolikosti kulturnih izričaja. U preambuli, Konvencija prepoznaje značaj ovih prava za pojedince koji se bave kulturnim stvaralaštvom (stavak 17) kao i potrebu osiguranja zaštite i promicanja tradicionalnog znanja - posebno sustava znanja autohtonih naroda – kao izvora nematerijalnog i materijalnog bogatstva (stavak 8).

28 BAVI LI SE KONVENCIJA JEZIČNOM RAZNOLIKOŠĆU?

Jeziči su sastavni dio raznolikosti kulturnih izričaja. Osnovna uloga jezične raznolikosti u promicanju kulturne raznolikosti je, prema tome, naglašena i u preambuli. Pored toga, Članak 6.2.b, koji se odnosi na mjere koje stranke potpisnice Konvencije mogu poduzeti da na odgovarajući način pruže prilike domaćim kulturnim aktivnostima, dobrima i uslugama, između svih onih koji postoje na nacionalnoj teritoriji, odnosi se i na mjere vezane za jezik koji se koristi kod takvih aktivnosti, dobara i usluga. Drugim riječima, u kontekstu politika i mjera koje su ovlaštene da provode radi poticanja raznolikosti kulturnih izričaja, stranke mogu, poštujući temeljne slobode i principe ravnoteže i otvorenosti sadržane u Konvenciji, poticati i jezičnu raznolikost u raznim fazama stvaranja, proizvodnje, širenja i distribuiranja kulturnih izričaja kroz kulturne aktivnosti, dobra i usluge (vidi Pitanje 9).

29 OGRANIČAVA LI KONVENCIJA SLOBODAN PROTOK IDEJA I INFORMACIJA? MOŽE LI SE KORISTITI DA OPRAVDA CENZURU?

U preambuli Konvencije se reafirmira da «se slobodom misli, izraza i informacija, kao i raznolikošću medija, omogućava cvjetanje kulturnih izričaja u okviru društava» (stav 12). Osim toga, prvo vodeće načelo se odnosi na poštovanje ljudskih prava i temeljnih sloboda utjelovljenih u Univerzalnoj deklaraciji o ljudskim pravima (Članak 2.1). Stoga će se postupiti suprotno ciljevima Konvencije ako stranke povrijede ljudska prava priznata međunarodnim pravnim instrumentima.

Iako Konvencija reafirmira suvereno pravo stranaka da usvajaju politike i mjere u cilju zaštite i promicanja raznolikosti kulturnih izričaja, ona precizira da one u tome trebaju poštovati njene odredbe, a time i ciljeve, principe, prava i obveze koje propisuje. Da bi se izbjegla potreba za cenzurom, Konvencija u postojećim odredbama sadrži dodatne zaštitne mjere kojima se štite temeljna prava.

Rizik od vladine cenzure je tim manje moguć jer je princip suverenosti stranaka potpisnica Konvencije povezan sa «principom otvorenosti i ravnoteže» (Članak 2.8) koji glasi da stranke, usvajanjem tih politika i mjera «trebaju nastojati na odgovarajući način promovirati otvorenost prema drugim kulturama u svijetu ...». Ta otvorenost, štaviše, poprima oblik prava i obveza, jer u članku 7 stoji «stranke će se truditi da na svojoj teritoriji stvore ozračje kojim se potiču pojedinci i društvene skupine (...) u cilju pristupa raznolikim kulturnim izričajima unutar svoje teritorije, kao i unutar drugih zemalja svijeta». I konačno, stranke se moraju pobrinuti za razmjenu i transparentnost informacija tako što će, svake četiri godine, u svojim izvješćima UNESCO-u, davati odgovarajuće informacije o mjerama koje su poduzele da zaštite i promiču raznolikost kulturnih izričaja (Članak 9).

30 MOŽE LI KONVENCIJA UTJECATI NA TRGOVINSKI REŽIM STRANAKA POTPISNICA?

Konvencija se odnosi na raznolikost kulturnih izričaja i cilj joj je zaštita i promicanje raznolikosti, osobito kroz kulturne politike i mjere te jačanje međunarodne suradnje. Međutim, neki smatraju da takve politike i mjere – koje za cilj, na primjer, imaju poticanje domaćih umjetnika i lokalne proizvodnje – mogu utjecati na trgovinski režim stranaka potpisnica.

Kada Konvencija stupi na snagu u državama i regionalnim organizacijama ekonomskih integracija koje su je potpisale, ona neće ni promijeniti ni modificirati prava i obveze koji proističu iz drugih pravnih instrumenata čije su one stranke, uključujući tu i međunarodne trgovinske sporazume na bilateralnoj, regionalnoj ili multilateralnoj razini.

Zakružujući niz UNESCO-vih instrumenata za postavljanje standarda u oblasti kulture, Konvencija ne dovodi u pitanje neovisnost ili autonomiju međunarodnog trgovinskog prava. U vezi s tim je važno naglasiti da se pojam «zaštita», upotrijebljen u kontekstu ove Konvencije, odnosi na: “usvajanje mjera koje za cilj imaju očuvanje, zaštitu i jačanje raznolikosti kulturnih izričaja ” (Članak 4.7). To je smisao u kojem se koristi u raznim UNESCO-vim instrumentima koji se odnose na oblast kulture, kao što je Konvencija o zaštiti svjetske kulturne i prirodne baštine (1972.), Konvencija o zaštiti podvodne kulturne baštine (2001.), i Konvencija o zaštiti nematerijalne kulturne baštine (2003.). U ovoj Konvenciji, pojam «zaštita», skupa sa pojmom «promicanje», odražava potrebu da se zaštiti vitalnost – ako ne i opstanak – onih kulturnih izričaja koji su ugroženi usljed ubrzanog procesa globalizacije.

30 ČESTO POSTAVLJANIH PITANJA U VEZI SA

Konvencijom
o zaštiti
i promociji
različitosti
kulturnih
izraza

KONTEKST	30
1. Šta je Konvencija o zaštiti i promociji različitosti kulturnog izraza?	30
2. Šta se podrazumijeva pod «kulturnim izrazima»?	30
3. Sa kojim se izazovima suočava Konvencija?	31
4. Na kojim se konceptima temelji Konvencija?	31
5. Zašto se Konvencija ne bavi kulturnom različitosti u cjelini?	31
6. Koje faze su prethodile usvajanju Konvencije?	32
TEKST	33
7. Šta su ciljevi Konvencije?	33
8. Koji je djelokrug primjene Konvencije?	33
9. Kakva prava Konvencija daje stranama potpisnicama?	33
10. Koje su obaveze strana potpisnica Konvencije?	34
11. Kakva je po Konvenciji uloga međunarodne saradnje?	35
12. Koji su rukovodeći principi za provođenje Konvencije od strana potpisnica?	35
DJELOVANJE KONVENCIJE	36
13. Kada Konvencija stupa na snagu?	36
14. Koji je postupak ratificiranja Konvencije?	36
15. Koji su mehanizmi za praćenje?	37
16. Šta je Konferencija strana? Koje su njene funkcije?	37
17. Šta je Međuvladina komisija? Koje su njene funkcije?	37
18. Koje su funkcije Sekretarijata UNESCO-a?	37
19. Kakva je uloga civilnog društva u provođenju Konvencije?	38
20. Šta je Međunarodni fond za kulturnu različitost?	38
21. Kako djeluje mehanizam za rješavanje sporova?	38
22. Da li Konvencija definiše odnos s drugim međunarodnim pravnim instrumentima?	39
23. Kako se Konvencija odnosi prema vezama s drugim međunarodnim instrumentima?	39
OSTALA PITANJA	40
24. Koje su prednosti ratificiranja Konvencije?	40
25. Koje su koristi za zemlje u razvoju?	40
26. Da li se Konvencija odnosi i na pripadnike manjinskih i autohtonih naroda?	40
27. Da li se Konvencija odnosi na intelektualno vlasništvo?	41
28. Da li se Konvencija bavi jezičkom različitosti?	41
29. Da li Konvencija ograničava slobodan protok ideja i informacija? Može li se koristiti da opravda cenzuru?	41
30. Može li Konvencija uticati na trgovinski režim strana potpisnica?	42

KONTEKST

1 ŠTA JE KONVENCIJA O ZAŠTITI I PROMOCIJI RAZLIČITOSTI KULTURNIH IZRAZA?

Danas se kulturne ideje i izrazi – bez obzira da li su u obliku knjiga, CD-ova, kasete, izvođenja uživo, radio i televizijskih programa, filmova, videa, DVD-ja ili interneta – uglavnom prenose putem sve razvijenijih tehničkih i industrijskih oblika proizvodnje i distribucije. S obzirom na ovu radikalnu promjenu u kreiranju i uživanju u kulturi, postavlja se pitanje da li svako jednako koristi te prednosti.

Konvencija o zaštiti i promociji različitosti kulturnih izraza, koju je Generalna konferencija UNESCO-a usvojila 2005. godine, predstavlja obavezujući međunarodni pravni instrument. Njen cilj je da zaštiti i promovira različitost kulturnih izraza, posebno onih koji se utjelovljuju i prenose kulturnim aktivnostima, dobrima i uslugama, kao nosiocima savremene kulture. Ona namjerava da stvori zakonski okvir od koristi za sve, koji se odnosi na proizvodnju, distribuciju/širenje, pristup i uživanje u širokom spektru kulturnih izraza najrazličitijeg porijekla.

Konvencija ističe presudnu ulogu kulturnih politika i definira prava i obaveze strana u odnosu na zaštitu i promociju različitosti kulturnih izraza, kako na nacionalnom, tako i na međunarodnom nivou. Države potpisnice su se složile o hitnoj potrebi postojanja ovog dokumenta, s obzirom na to da sve brži procesi globalizacije produbljuju razlike među onim zemljama koje nemaju i onim koje imaju kapacitete da stvaraju, proizvode i šire svoje kulturne izraze.

2 ŠTA SE PODRAZUMIJEVA POD “KULTURNIM IZRAZIMA”?

Pojam “kulturni izrazi” odnosi se na različite načine na koje se kreativnost pojedinaca i društvenih grupa oblikuje i ispoljava. To ispoljavanje obuhvata izraze koji se prenose riječima (književnost, pripovijedanje...), zvukom (muzika...), slikama (fotografije, filmovi...) – u bilo kom formatu (štampanom, audiovizuelnom, digitalnom, itd.) – ili aktivnostima (ples, pozorište...) te predmetima (skulpture, slike...).

Danas se proizvodnja i širenje kulturnih izraza sve više povinuje industrijskoj i ekonomskoj logici. Za kulturne izraze se, stoga, može reći da se uglavnom prenose putem onih «kulturnih aktivnosti, dobara i usluga» koji su postali i glavni nosioci kulture. Oni su istovremeno poprimili veliki ekonomski značaj, i postali najveći ulogi u međunarodnoj trgovini. Sve se više prepoznaje dualna ekonomska i kulturna priroda kulturnih aktivnosti, dobara i usluga, kao i činjenica da se prema njima, kao nosiocima identiteta, vrijednosti i značenja, ne možemo odnositi kao prema običnim robama.

Fokusirajući se na zaštitu i promociju različitosti kulturnog izraza, Konvencija iz 2005. godine uzima u obzir činjenicu da, u međusobno sve povezanijem svijetu, svaki pojedinac može imati slobodniji i neposredniji pristup bogatstvu različitih kulturnih izraza, i domaćih i stranih, te da se ova mogućnost tek treba potpuno ostvariti u svijetu u kojem nedostaje više solidarnosti.

3 SA KOJIM SE IZAZOVIMA SUOČAVA KONVENCIJA?

Cilj Konvencije je da kulturu stavi na mjesto koje joj pripada u međunarodnom političkom programu, naročito priznavanjem njene simboličke vrijednosti i neodvojivosti od dobrobiti čovjeka. Ili, preciznije, ona navodi brojne izazove sa kojima se u naše vrijeme suočavaju kulturni izrazi:

- prepoznavanje dualne ekonomske i kulturne prirode kulturnih aktivnosti, dobara i usluga, koje prenose i odašilju kulturne izraze, te tako predstavljaju nosioce identiteta, vrijednosti i značenja, bez obzira na svoju komercijalnu vrijednost.
- izbjegavanje ugrožavanja kulturnih izraza različitih društvenih grupa, uključujući grupe osoba koje pripadaju manjinskim ili autohtonim narodima.
- upravljanje rizicima neuravnoteženog protoka kulturnih izraza između razvijenih i zemalja u razvoju.

4 NA KOJIM SE KONCEPTIMA TEMELJI KONVENCIJA?

Konvencija je dosljedna idejama i aktivnostima UNESCO-a. U tom smislu, ustav UNESCO-a joj je dodijelio dvojni mandat "očuvanja [...] bogate raznolikosti kultura [...] država članica" i "unapređenja međusobnog upoznavanja i razumijevanja među narodima, putem svih sredstava masovne komunikacije, i, s tim ciljem, preporučivanje takvih međunarodnih sporazuma koji su neophodni za promoviranje slobodnog protoka ideja putem riječi ili slika".

Od 1946. godine do danas, Organizacija se eksplicitno ili implicitno bavila pitanjem kulturne različitosti u skladu sa promjenama u historijskom ili političkom kontekstu. Od 1990.-tih, reagirajući na ubrzane procese globalizacije, kulturna različitost je izbila u prvi plan, posebno tokom međuvladine Konferencije o kulturnim politikama za razvoj (Stockholm, 1998.), čiji je akcioni plan inspirirao brojne kasnije aktivnosti, simpozije, okrugle stolove ministara kulture, te štampanje periodičnih izvještaja o kulturi. U vezi s tim, objavljena su dva Svjetska izvještaja o kulturi: *Kultura, kreativnost i tržišta* (1998.) i *Kulturna različitost, konflikt i pluralizam* (2000.). Koristeći lekcije naučene iz tih aktivnosti, Generalna konferencija UNESCO-a je 2001. godine jednoglasno usvojila UNESCO-vu Univerzalnu deklaraciju o kulturnoj različitosti. Time što je kulturnoj različitosti dodijelila status «zajedničkog nasljeđa ljudskog roda», Deklaracija prepoznaje, s jedne strane, potrebu da se osigura harmonična koegzistencija između pojedinaca i grupa različitih kulturnih pogleda, i, s druge strane, da se zaštiti kreativni kapacit izražen kroz mnoštvo materijalnih i nematerijalnih kulturnih oblika.

5 ZAŠTO SE KONVENCIJA NE BAVI KULTURNOM RAZLIČITOŠĆU U CJELINI?

Istina je da se Konvencija bavi samo jednim aspektom kulturne različitosti, onako kako je definirano u sljedećim članovima Deklaracije iz 2001. godine: 8 (kulturna dobra i usluge kao posebna vrsta robe), 10 (jačanje kapaciteta stvaralaštva i širenja na globalnom nivou); i 11 (razvijanje partnerstva između javnog i privatnog sektora i civilnog društva). Ostali aspekti kulturne različitosti već su obuhvaćeni odredbama šest međunarodnih konvencija, koje je UNESCO progresivno donosio: Univerzalna konvencija o autorskim pravima (1952., dopunjena 1971.), Konvencija za zaštitu kulturnih dobara u slučaju oružanog sukoba (prvi protokol 1954., drugi protokol 1999.); Konvencija o mjerama za

zabranu i sprečavanje nedozvoljenog uvoza, izvoza i prenosa vlasništva kulturnih dobara (1970.); Konvencija o zaštiti svjetske kulturne i prirodne baštine (1972.); Konvencija o zaštiti podvodne kulturne baštine (2001.); Konvencija o zaštiti nematerijalne kulturne baštine (2003.). Danas su tri stuba zaštite i promocije kreativne različitosti: Konvencija iz 1972. godine o zaštiti svjetske kulturne i prirodne baštine; Konvencija iz 2003. godine o zaštiti nematerijalne kulturne baštine; i Konvencija iz 2005. godine o zaštiti i promociji različitosti kulturnih izraza. Ova posljednja se razlikuje od prve dvije konvencije koje se odnose na baštinu, jer se posebno fokusira na različitost kulturnog izraza, njegovu širenje i činjenje dostupnim kroz kulturne aktivnosti, dobra i usluge.

6 KOJE FAZE SU PRETHODILE USVAJANJU KONVENCIJE?

Rad na pripremi preliminarnog nacrtu Konvencije trajao je dvije godine. Pregovori su pokrenuti usvajanjem Rezolucije 32C/34, na 32. zasjedanju Generalne konferencije (oktobar 2003). U skladu sa tom rezolucijom i procedurama izlaganja i usvajanja međunarodnih instrumenata u UNESCO-u, generalni direktor je prvo ovlastio petnaest nezavisnih eksperata da preliminarno prouče tekst i dostave mu preporuke radi pripreme preliminarnog nacrtu Konvencije o zaštiti različitosti kulturnih sadržaja i umjetničkih izraza. Uz održavanje tri sastanka, nezavisni eksperti su uspjeli sastaviti detaljan tekst.

Nakon ovih sastanaka, gospodin Koïchiro Matsuura, generalni direktor UNESCO-a, podnio je zemljama članicama preliminarni izvještaj, uz preliminarni nacrt konvencije, sredinom jula 2004. godine, s ciljem da prikupi komentare i primjedbe do sredine novembra iste godine. Istovremeno je pokrenuo konsultacije sa drugim međunarodnim vladinim organizacijama: Svjetskom trgovinskom organizacijom (WTO), Konferencijom ujedinjenih nacija za trgovinu i razvoj (UNCTAD) i Svjetskom organizacijom za intelektualno vlasništvo (WIPO), koje su svoje komentare o preliminarnom nacrtu konvencije dostavile u novembru 2004. godine.

Međuvladino zasjedanje eksperata odvijalo se u tri navrata u periodu od septembra 2004. do juna 2005. godine da bi se omogućilo predstavnicima država članica UNESCO-a da rasprave i poboljšaju tekst koji je sastavila grupa nezavisnih eksperata. Sastanci Komisije za izradu nacrtu koja je uspostavljena na prvom međuvladinom zasjedanju su omogućili da se tekst preliminarnog nacrtu Konvencije finalizira. Kulminacija ovih različitih faza bilo je usvajanje Konvencije o zaštiti i promociji različitosti kulturnih izraza, 20. oktobra 2005. godine, na 33. zasjedanju generalne konferencije (148 članica je glasalo za, dvije su glasale protiv, a 4 su bile suzdržane).

Za više podataka o svim fazama procesa, vidi www.unesco.org/culture/diversite/convention

TEKST

7 ŠTA SU CILJEVI KONVENCIJE?

Da bi postigla svoj glavni cilj – zaštitu i promociju različitosti kulturnih izraza – Konvencija nastoji uspostaviti zakonski okvir za ispoljavanje i obnavljanje različitosti kulturnih izraza na dobrobit svih društava u cjelini (Član 1). Tačnije, ona pokušava osigurati uslove koji podstiču stvaranje, proizvodnju, distribuciju/širenje bogatije različitosti kulturnih izraza različitog porijekla, te da svi mogu imati pristup i uživati u tim kulturnim izrazima. S tim na umu, Konvencija ima za cilj:

- da reafirmira suverena prava država da kreiraju kulturne politike;
- da prizna posebnu prirodu kulturnih dobara i usluga kao nosilaca identiteta, vrijednosti i značenja; i
- da ojača međunarodnu saradnju i solidarnost u cilju očuvanja kulturnih izraza u svim zemljama, naročito onim čija kulturna dobra i usluge pate zbog nedostatka sredstava za stvaranje, proizvodnju i širenje i na državnom i na međunarodnom nivou.

Konvencija na taj način pokušava pomoći da se promovira interkulturalni dijalog na osnovu jednakog uvažavanja svih kultura, i podstaknuti održivi razvoj, koji se ne shvata samo kao ekonomski rast već i način za postizanje zadovoljavajućeg intelektualnog, moralnog i duhovnog života.

8 KOJI JE DJELOKRUG PRIMJENE KONVENCIJE?

Konvencija definira šta je strana potpisnica ovlaštena ili šta može poduzeti da bi zaštitila i promovirala različitost kulturnih izraza. Stoga se Konvencija primjenjuje na «politike i mjere koje su usvojile strane potpisnice u vezi sa zaštitom i promoviranjem različitosti kulturnih izraza» (Član 3). U smislu ove Konvencije, “kulturne politike i mjere” definiraju se kao “one politike i mjere koje se odnose na kulturu, bez obzira je li na lokalnom, nacionalnom ili međunarodnom nivou, koje su ili fokusirane na kulturu kao takvu ili su namijenjene da ostvaruju direktni uticaj na kulturne izraze pojedinaca, grupa ili društava, uključujući i stvaranje, proizvodnju, širenje, distribuciju i pristup kulturnim aktivnostima, robama i uslugama” (Član 4.6). Te kulturne politike i mjere, čije su osnove date u Dijelu IV Konvencije pod nazivom “Prava i obaveze potpisnica”, mogu, između ostalog, imati za cilj jačanje lokalne kulturne industrije, podržavanje umjetnika i kulturnih radnika, ili jačanje umjetničkog obrazovanja.

9 KAKVA PRAVA KONVENCIJA DAJE STRANAMA POTPISNICAMA?

Konvencija stranama potpisnicama daje suvereno pravo da formuliraju i provedu svoje kulturne politike i usvoje mjere koje će zaštititi i promovirati različitost kulturnih izraza u skladu s Poveljom Ujedinjenih nacija, principima međunarodnog prava i univerzalno priznatim instrumentima ljudskih prava (Član 5). Konvencija sadrži provizorni spisak mjera koje u vezi s tim strane mogu usvojiti (Član 6):

- regulatorne mjere usmjerene na zaštitu i promociju različitosti kulturnih izraza;
- mjere kojima se pružaju prilike da domaće kulturne aktivnosti, dobra i usluge nađu svoje mjesto u čitavom nizu raspoloživih aktivnosti, dobara i usluga;
- mjere koje za cilj imaju da domaćim nezavisnim kulturnim privrednim granama i djelatnostima u neformalnom sektoru omoguće efikasan pristup sredstvima za proizvodnju, širenje i distribuciju kulturnih aktivnosti, dobara i usluga;
- mjere koje za cilj imaju osiguravanje finansijske pomoći;
- mjere koje za cilj imaju podsticanje svih kulturnih interesnih strana (javnih i privatnih institucija, umjetnika i kulturnih radnika, neprofitnih organizacija) da promoviraju slobodnu razmjenu i protok ideja i kulturnih izraza;
- mjere koje za cilj imaju podršku javnim institucijama;
- mjere koje za cilj imaju ohrabrivanje i podršku umjetnicima i svim stvaraocima;
- mjere promoviranja medijske različitosti, posebno javnih emitera.

Međutim, ostvarivanje ovog prava mora biti u skladu sa odredbama Konvencije, posebno "Ciljeva" i "Rukovodećih principa" (vidi i Pitanja 7 i 13).

Konvencija omogućava stranama potpisnicama i da utvrde postojanje posebnih situacija u kojima su kulturni izrazi na njihovoj teritoriji u riziku od izumiranja, pod ozbiljnom prijetnjom, ili ih na drugi način treba hitno zaštititi, te, u skladu s tim, poduzmu odgovarajuće mjere da zaštite i sačuvaju kulturne izraze u takvim situacijama.

10 KOJE SU OBAVEZE STRANA POTPISNICA KONVENCIJE?

Kao partneri u pravima koja su im garantirana, strane potpisnice Konvencije rade na zaštiti i promociji, kako na domaćem, tako i na međunarodnom nivou, različitosti kulturnih izraza u skladu sa odredbama Konvencije (Član 5).

Jedna od prvih obaveza je promoviranje različitosti kulturnih izraza (Član 7). Od strana se zahtijeva da poduzmu korake za osiguravanje ambijenta koji će omogućiti da pojedinci i društvene grupe stvaraju, proizvode, šire, distribuiraju i imaju pristup svojim sopstvenim kulturnim izrazima kao i svim kulturnim izrazima u svijetu. Strane se obavezuju i da će razmjenjivati informacije i osigurati transparentnost (Član 9). Obaveza koja se odnosi na transparentnost podrazumijeva da se UNESCO-u svake četiri godine podnosi izvještaj o mjerama preduzetim u cilju zaštite i promocije različitosti kulturnih izraza na svojoj teritoriji i na međunarodnom nivou. Obrazovanje i podizanje javne svijesti su takođe obaveze koje su strane prihvatile (Član 10). U tom smislu, od strana se očekuje da podstiču i promoviraju razumijevanje značaja zaštite i promocije različitosti kulturnih izraza, te sarađuju, kako između sebe tako i sa međunarodnim i regionalnim organizacijama. I konačno, strane su preuzele međunarodnu obavezu saradnje među zemljama (Pitanje 11) i priznale značaj uloge civilnog društva (Pitanje 19).

11 KAKVA JE PO KONVENCIJI ULOGA MEĐUNARODNE SARADNJE?

Konvencija pridaje veliki značaj međunarodnoj saradnji, koju su strane obavezne promovirati (Član 12 i 14). Međunarodna solidarnost je efikasan odgovor na nejednakosti koje postoje između strana u sredstvima raspoloživim za kulturne izraze. Gore spomenuti članovi sadrže praktične smjernice za djelovanje zasnovane na partnerstvu. Cilj im je povećanje kapaciteta za stvaranje, proizvodnju, širenje i distribuciju kulturnih izraza, tako da strane, posebno one čiji kulturni izrazi su u opasnosti i/ili kojima nedostaje sredstava da osiguraju njihovu zaštitu i promociju, mogu da se oslone na međunarodnu solidarnost.

Ta solidarnost koja je izražena, na primjer, kroz preferencijalni tretman zemalja u razvoju (Član 16) i spremnost da se pruži uzajamna pomoć u situacijama kada su kulturni izrazi ozbiljno ugroženi (Član 17), za cilj ima da na konkretan način smanji rizik od nejednakosti koji proces globalizacije često nameće različitosti kulturnih izraza.

12 KOJI SU RUKOVODEĆI PRINCIPI ZA PROVOĐENJE KONVENCIJE OD STRANA POTPISNICA?

Prava koja se garantuju stranama, kao i odgovarajuće obaveze, ni u kom slučaju se ne smiju provoditi na način koji strani više odgovara. Poštujući odredbe Konvencije, prava se moraju ostvarivati a obaveze preuzimati u svjetlu njene posebne namjene i ciljeva. U vezi s tim je u članu 2 Konvencije dat niz principa kojima se strane trebaju rukovoditi u tumačenju i provođenju Konvencije. Ti principi uključuju poštovanje ljudskih prava i osnovnih sloboda, kao što su sloboda izražavanja, informiranja i komuniciranja. Princip otvorenosti i ravnoteže je osnovni, jer navodi da strane, putem mjera i politika koje usvoje, trebaju na odgovarajući način stalno raditi na promociji otvorenosti prema svjetskim kulturama.

Ovaj princip otvorenosti je sam po sebi garancija kulturne različitosti. Poštovanje principa ravnopravnosti svih kultura je suštinsko u izradi politika i mjera, koje trebaju posebno obratiti pažnju na kulturne izraze pripadnika manjinskih grupa ili autohtonih naroda. Poštovanje principa pravednog pristupa, koji omogućava svakom pojedincu kvalitetno uživanje u čitavom nizu kulturnih izraza, ključan je i za osiguranje da se kulturna različitost širi i nastavlja. Konačno, treba spomenuti i princip komplementarnosti ekonomskih i kulturnih aspekata razvoja, kao i princip održivog razvoja na koji Konvencija stavlja poseban naglasak.

DJELOVANJE KONVENCIJE

13 KADA KONVENCIJA STUPA NA SNAGU?

Konvencija stupa na snagu tri mjeseca nakon deponovanja tridesetog instrumenta za ratifikaciju, prihvatanje, odobrenje ili pristupanje, ali samo u odnosu na one strane ili regionalne organizacije za ekonomske integracije koje su deponovale svoje dokumente za ratifikaciju, prihvatanje, odobravanje ili pristupanje do tog dana. Ona će stupiti na snagu u odnosu na svaku drugu stranu tri mjeseca nakon deponovanja njenih instrumenata ratifikacije, prihvatanja, odobrenja ili pristupanja koja se garantuju stranama (Član 29).

14 KOJI JE POSTUPAK RATIFICIRANJA KONVENCIJE?

«Ratifikacija» označava međunarodni akt, a država ili regionalna organizacija za ekonomske integracije potvrđuje svoj pristanak pismenim sporazumom. Konvencija se, dakle, podnosi na ratifikaciju, prihvatanje, odobravanje ili pristupanje zemljama članicama UNESCO-a čiji instrumenti se deponuju kod generalnog direktora Organizacije (član 26.). Ona je otvorena za pristupanje i državama koje nisu članice UNESCO-a, te regionalnim organizacijama za ekonomske integracije.

Prema tome, država članica ili regionalna organizacija za ekonomske integracije koja želi postati stranom Konvencije mora da je ratificira. Interna procedura koja vodi do deponovanja instrumenta ratifikacije kod generalnog direktora UNESCO-a znatno varira u smislu trajanja i načina provođenja, jer je posebna za svaku zemlju članicu ili regionalnu organizaciju za ekonomske integracije. Model instrumenta ratifikacije (ili prihvatanja, odobrenja ili pristupanja) dat je dolje:

INSTRUMENT RATIFIKACIJE

Pošto je ... (*naziv Konvencije*)... otvorena za ratifikaciju od strane... (*naziv države*)...,
pod uslovima člana (*broj člana koji se primjenjuje*)...,
sada vlada ... (*naziv države*)... nakon razmatranja
gore navedene Konvencije, ovim putem ratifikuje gore spomenutu Konvenciju
i prihvata da će dosljedno
provoditi odredbe sadržane u njoj.

POTVRĐUJUĆI NAVEDENO, potpisao sam i zapečatio ovaj instrument.

U (*mjesto*)..., dana ... (*datum*)

(*Potpis*)

Šef države, premijer ili ministar vanjskih poslova (pečat)

Izvor: http://portal.unesco.org/fr/ev.php-URL_ID=27541&URL_DO=DO_TOPIC&URL_SECTION=201.html

15 KOJI SU MEHANIZMI ZA PRAĆENJE?

Konvencija uspostavlja dva tijela odgovorna za provođenje i monitoring Konvencije: Konferenciju strana i Međuvladinu komisiju za zaštitu i promociju različitosti kulturnog izraza, kojima pomaže sekretarijat UNESCO-a. Prvi sastanak Konferencije strana i Međuvladine komisije će imati ključnu ulogu u efikasnom provođenju Konvencije.

16 ŠTA JE KONFERENCIJA STRANA? KOJE SU NJENE FUNKCIJE?

Konferencija strana je skupština svih strana potpisnica Konvencije i njeno je plenarno i vrhovno tijelo (Član 22). Sastaje se na redovnom zasjedanju svake dvije godine a, po potrebi, i na vanrednoj sjednici. Ima sljedeće funkcije: da bira članove Međuvladine komisije; da odobrava operativne smjernice koje za provođenje i primjenu Konvencije priprema Komisija; i da razmatra izvještaje strana o poduzetim mjerama po ovoj Konvenciji (Član 18.4 i član 22.4.b). Konferencija strana može poduzimati i sve druge mjere koje smatra neophodnim za unapređenje ciljeva ove Konvencije. Osim toga, Konferencija strana odobrava Poslovnik Komisije i osnovne smjernice za korištenje sredstava Međunarodnog fonda za kulturnu različitost.

17 ŠTA JE MEĐUVLADINA KOMISIJA? KOJE SU NJENE FUNKCIJE?

Međuvladina komisija je tijelo odgovorno za promoviranje ciljeva Konvencije i podsticanje i praćenje njihovog provođenja (Član 23). Članove Komisije bira Konferencija strana na mandat od četiri godine.

Glavne funkcije Međuvladine komisije obuhvataju: pripremu operativnih smjernica za provođenje i primjenu Konvencije; prenošenje izvještaja strana potpisnica Konvencije Konferenciji strana, skupa sa komentarima i sažetkom njihovog sadržaja; i odlučivanje o korištenju sredstava Međunarodnog fonda za kulturnu različitost. Pored toga, Komisija služi i kao savjetodavni organ jer se od nje traži da priprema preporuke u situacijama na koje joj strane skrenu pažnju, posebno u slučajevima kada je kulturni izraz «u riziku od izumiranja, pod ozbiljnom prijetnjom ili ga na drugi način treba zaštititi» (Član 8 i član 23.6.d). Međuvladina komisija takođe uspostavlja procedure i druge mehanizme za konsultacije usmjerene na promociju ciljeva i principa Konvencije u drugim međunarodnim forumima.

18 KOJE SU FUNKCIJE SEKRETARIJATA UNESCO-a?

Sekretarijat UNESCO-a pomaže Konferenciji strana i Međuvladinoj komisiji u organiziranju sastanaka i priprema relevantnu dokumentaciju (Član 24). Sekretarijat takođe pomaže u pripremi i izvještava o provođenju njihovih odluka.

UNESCO će olakšati, putem postojećih mehanizama u okviru Sekretarijata, prikupljanje, analizu i širenje svih relevantnih informacija, statističkih podataka i najboljih praksi vezanih za različitost kulturnih izraza. UNESCO će, osim toga, uspostaviti i ažurirati banku podataka o različitim sektorima i vladinim, privatnim i neprofitnim organizacijama angažovanim u oblasti kulturnih izraza (Član 19).

19 KAKVA JE ULOGA CIVILNOG DRUŠTVA U PROVOĐENJU KONVENCIJE?

Civilno društvo nije samo korisnik Konvencije već i partner u njenom provođenju. Nevladine organizacije koje predstavljaju kulturne radnike, na primjer, aktivno su učestvovala u procesu pripremanja Konvencije, i zato je važno da civilno društvo od sada ima ulogu u njenom provođenju. U tom pogledu, Konvencija eksplicitno priznaje «temeljnu ulogu civilnog društva u zaštiti i promociji različitosti kulturnih izraza» i poziva strane da ojačaju partnerstvo s civilnim društvom, nevladinim organizacijama i privatnim sektorom u ostvarivanju ciljeva Konvencije (Član 11, 12.c, 12.d).

Međuvladina komisija može u svako vrijeme pozvati javne ili privatne organizacije i pojedince da učestvuju na njenim sastancima u cilju konsultacija po određenim pitanjima (Član 23.7).

20 ŠTA JE MEĐUNARODNI FOND ZA KULTURNU RAZLIČITOST?

Međunarodni fond za kulturnu različitost koji je uspostavljen po ustavu (Član 18) sastoji se od povjerenih fondova koje stavlja na raspolaganje strana, naročito zemalja u razvoju, da bi im pomogao u provođenju i primjeni Konvencije. O korištenju sredstava Fonda odlučuje Međuvladina komisija u skladu sa smjernicama koje daje Konferencija strana.

Sredstva Fonda se uglavnom sastoje od dobrovoljnih priloga koje daju strane, te zavještanja i darova drugih država, regionalnih i međunarodnih organizacija, javnih ili privatnih tijela i pojedinaca. Sredstva mogu biti i u vidu fondova prikupljenih putem naplate i zarade od manifestacija organiziranih za prikupljanje u korist Fonda.

21 KAKO DJELUJE MEHANIZAM ZA RJEŠAVANJE SPOROVA?

Jedna odredba je posvećena mehanizmu za rješavanje sporova koji će se baviti svim eventualnim nesporazumima u tumačenju ili primjeni određenih pravila ili principa Konvencije (Član 25). Ovaj mehanizam obavezuje strane da prvo pokušaju riješiti spor pregovorima, prije pribjegavanja medijaciji ili dobronamjnim uslugama. Ako strane ne uspiju doći do rješenja na jedan od tih načina, mogu pokrenuti proces mirenja. Ovaj postupak se može pokrenuti na zahtjev samo jedne strane u sporu. Međutim, strane mogu odlučiti da ne prihvate ovaj postupak davanjem takve izjave u vrijeme ratifikacije, prihvatanja, odobrenja ili pristupanja. U tom smislu, Konvencija na raspolaganje stranama stavlja svoj mehanizam, sa željom da se koristi za efikasno rješavanje konflikata s drugim stranama koje su je takođe prihvatile.

Konačno, mehanizam za rješavanje sporova obavezuje samo strane potpisnice Konvencije, koje su obavezno države ili regionalne organizacije ekonomskih integracija. Dakle, iako Konvencija u mnogim pogledima priznaje značajnu ulogu civilnog društva i privatnog sektora u zaštiti i promociji kulturnih izraza, mehanizam za rješavanje sporova nije na raspolaganju akterima koji nisu strane Konvencije (kao što su preduzeća), koje Konvencija zakonski ne obavezuje.

22 DA LI KONVENCIJA DEFINIRA ODNOS S DRUGIM MEĐUNARODNIM PRAVNIM INSTRUMENTIMA?

Konvencija je međunarodni pravni instrument koji se bavi različitosti kulturnih izraza. Iako je njen djelokrug primjene vezan za «politike i mjere koje su usvojile strane u vezi sa zaštitom i promocijom različitosti kulturnih izraza» (Član 3, vidi pitanje 8), provođenje odredbi Konvencije može otkriti neke tačke interakcije između prava i obaveza strana sadržanih u tom novom sporazumu i prava i obaveza koji proističu iz drugih međunarodnih instrumenata čije su oni takođe strane.

U tom pogledu, član 20 Konvencije definira odnos s drugim međunarodnim sporazumima i precizira veze između tih sporazuma u slučaju preklapanja prava i obaveza. Prema ovom članu, strane moraju u dobroj vjeri ispunjavati svoje obaveze iz ove Konvencije, kao i one iz drugih sporazuma koje su potpisale, bez podređivanja spomenute Konvencije drugim sporazumima. S tim ciljem, Konvencija poziva strane da jačaju međusobno podržavanje ove Konvencije i drugih sporazuma. Takođe ih poziva da uzmu u obzir relevantne odredbe Konvencije kada tumače ili primjenjuju druge sporazume čije su strane potpisnice ili kada stupaju u druge međunarodne obaveze.

23 KAKO SE KONVENCIJA ODNOSI PREMA VEZAMA S DRUGIM MEĐUNARODNIM INSTRUMENTIMA?

U članu 20 Konvencije se navodi da se ništa u Konvenciji ne smije tumačiti u smislu izmjene prava i obaveza strana u sklopu bilo kojih drugih sporazuma čije su one potpisnice.

Ova odredba se primjenjuje na sve sporazume, bez obzira da li su već na snazi ili tek u pripremi. Dakle, član 20 vjerno odražava jedan od glavnih ciljeva Konvencije, a to je priznavanje dualne ekonomske i kulturne prirode kulturnih aktivnosti, dobara i usluga. Sve oblasti međunarodnog zakonodavstva koje mogu doći u interakciju s primjenom Konvencije razmotrene su u duhu komplementarnosti i međusobne podrške; iako svi međunarodni sporazumi imaju različite ciljeve, ti ciljevi se mogu ostvarivati na kompatibilan i komplementaran način.

I konačno, u interesu usklađenog djelovanja i koordinacije između međunarodnih pravnih instrumenata, strane se obavezuju da će promovirati ciljeve i principe ove Konvencije u drugim međunarodnim forumima i međusobno se konsultirati u tom cilju (Član 21). To je još jedan način priznavanja interakcija do kojih može doći između Konvencije i drugih međunarodnih sporazuma, a strane su odgovorne za izgradnju takvih «mostova» između različitih međunarodnih pregovaračkih foruma.

OSTALA PITANJA

24 KOJE SU PREDNOSTI RATIFICIRANJA KONVENCIJE?

Zasluga Konvencije je u mjestu koje dodjeljuje kreativnosti u kontekstu globalizacije. Njene odredbe sveukupno utiču na korist pojedinaca i društava u cjelini time što garantiraju uživanje različitosti kulturnih izraza u duhu otvorenosti, ravnoteže i slobode.

Prvenstveni korisnici su države kojima nedostaje kapaciteta za proizvodnju i širenje kulturnih izraza, posebno zemlje u razvoju. Konvencija će pozitivno uticati i na umjetnike, kulturne radnike i praktičare, odnosno sve one koji su uključeni u proces stvaralaštva, proizvodnje i širenja kulturnih izraza, kako pojedinačno tako i kolektivno. Ostali korisnici su institucije i kulturne organizacije, i javne i privatne, uključujući i one neformalnog sektora kao i neprofitne organizacije uključene u taj proces.

25 KOJE SU KORISTI ZA ZEMLJE U RAZVOJU?

Iako su zemlje u razvoju bogate stvaralaštvom i kulturnim izrazima, postoji velika razlika u kapacitetima razvijenih i zemalja u razvoju kad se radi o proizvodnji i širenju njihovih kulturnih izraza, čime se umanjuju mogućnosti zemalja u razvoju da aktivno doprinosu različitosti na međunarodnom nivou. Stoga se mnoge odredbe Konvencije odnose na zemlje u razvoju. Te odredbe predviđaju nekoliko mjera, između ostalog: jačanje kulturnih djelatnosti i njihovih institucionalnih i upravnih kapaciteta, transfer tehnologije i know-how-a, te različite vidove finansijske podrške (Član 14). Podršku nekim od tih projekata saradnje može osigurati i Međunarodni fond (Član 18).

26 DA LI SE KONVENCIJA ODNOSI I NA PRIPADNIKE MANJINSKIH I AUTOHTONIH NARODA?

Iako sam po sebi nije posebno posvećen kulturnim izrazima manjinskih ili autohtonih naroda, tekst Konvencije prepoznaje njihov značaj za različitost kulturnih izraza. U skladu s tim, preambula Konvencije nas podsjeća na značaj tradicionalnih oblika znanja – posebno sistema znanja autohtonih naroda – kao izvora nematerijalnog i materijalnog bogatstva i njihov pozitivan doprinos održivom razvoju. Osim toga, Konvencija afirmira princip jednakog dostojanstva i poštovanja svih kultura, uključujući kulture pripadnika manjinskih i autohtonih naroda (Član 2.3). Ona takođe poziva strane da «posvete dužnu pažnju posebnim okolnostima i potrebama različitih društvenih grupa, uključujući pripadnike manjinskih i autohtonih naroda» (Član 7.1.a) po pitanju ostvarivanja njihovih prava na nacionalnom nivou.

Pripadnici manjinskih i autohtonih naroda su nosioci znanja koje zauzima posebno mjesto u kulturnim izrazima po širini i originalnosti koje unose u svjetske vidike. Međutim, njihovi kulturni izrazi su često oslabljeni. To je razlog što će, po svojoj prilici, oni biti prioritet po ovoj Konvenciji.

27 DA LI SE KONVENCIJA ODNOSI NA INTELEKTUALNO VLASNIŠTVO?

Konvencija se ne bavi intelektualnim vlasništvom posebno, jer je to na međunarodnom nivou uglavnom u nadležnosti Svjetske organizacije za intelektualno vlasništvo (WIPO), s kojom se UNESCO nezvanično konsultirao u okviru pripreme ovog instrumenta. Međutim, Konvencija ne zanemaruje značaj prava na intelektualno vlasništvo u zaštiti i promociji različitosti kulturnih izraza. U preambuli, Konvencija prepoznaje značaj ovih prava za pojedince koji se bave kulturnim stvaralaštvom (stav 17) kao i potrebu osiguranja zaštite i promocije tradicionalnog znanja - posebno sistema znanja autohtonih naroda – kao izvora nematerijalnog i materijalnog bogatstva (stav 8).

28 DA LI SE KONVENCIJA BAVI JEZIČKOM RAZLIČITOŠĆU?

Jeziци su sastavni dio različitosti kulturnih izraza. Osnovna uloga jezičke različitosti u promociji kulturne različitosti je, prema tome, naglašena i u preambuli. Pored toga, član 6.2.b, koji se odnosi na mjere koje strane potpisnice Konvencije mogu poduzeti da na odgovarajući način pruže prilike domaćim kulturnim aktivnostima, dobrima i uslugama, između svih onih koji postoje na nacionalnoj teritoriji, odnosi se i na mjere vezane za jezik koji se koristi kod takvih aktivnosti, dobara i usluga. Drugim riječima, u kontekstu politika i mjera koje su ovlaštene da provode radi podsticanja različitosti kulturnih izraza, strane mogu, poštujući osnovne slobode i principe ravnoteže i otvorenosti sadržane u Konvenciji, podsticati i jezičku različitost u raznim fazama stvaranja, proizvodnje, širenja i distribucije kulturnih izraza kroz kulturne aktivnosti, dobra i usluge (vidi Pitanje 9).

29 DA LI KONVENCIJA OGRANIČAVA SLOBODAN PROTOK IDEJA I INFORMACIJA? MOŽE LI SE KORISTITI DA OPRAVDA CENZURU?

U preambuli Konvencije se reafirmira da «se slobodom misli, izraza i informacija, kao i različitosti medija, omogućava cvjetanje kulturnih izraza u okviru društava» (stav 12). Osim toga, prvi rukovodeći princip se odnosi na poštovanje ljudskih prava i temeljnih sloboda utjelovljenih u Univerzalnoj deklaraciji o ljudskim pravima (Član 2.1). Stoga će se postupiti suprotno ciljevima Konvencije ako strane povrijede ljudska prava priznata međunarodnim pravnim instrumentima.

Iako Konvencija reafirmira suvereno pravo strana da usvajaju politike i mjere u cilju zaštite i promocije različitosti kulturnih izraza, ona precizira da one u tome trebaju poštovati njene odredbe, a time i ciljeve, principe, prava i obaveze koje propisuje. Da bi se izbjegla potreba za cenzurom, Konvencija u postojećim odredbama sadrži dodatne zaštitne mjere kojima se štite temeljna prava.

Rizik od vladine cenzure je tim manje moguć jer je princip suverenosti strana potpisnica Konvencije povezan sa «principom otvorenosti i ravnoteže» (Član 2.8) koji glasi da strane, usvajanjem tih politika i mjera «trebaju nastojati da na odgovarajući način promoviraju otvorenost prema drugim kulturama u svijetu ...». Ta otvorenost, štaviše, poprima oblik prava i obaveza, jer u članu 7 stoji «strane će se truditi da na svojoj teritoriji stvore ambijent kojim se podstiču pojedinci i društvene grupe (...) u cilju pristupa različitim kulturnim izrazima unutar svoje teritorije, kao i unutar drugih zemalja svijeta». I konačno, strane se moraju pobrinuti za razmjenu i transparentnost informacija tako što će, svake četiri godine, u svojim izvještajima UNESCO-u, davati odgovarajuće informacije o mjerama koje su preduzele da zaštite i promoviraju različitost kulturnih izraza (Član 9).

30 MOŽE LI KONVENCIJA UTICATI NA TRGOVINSKI REŽIM STRANA POTPISNICA?

Konvencija se odnosi na različitost kulturnih izraza i cilj joj je zaštita i promocija različitosti, naročito kroz kulturne politike i mjere te jačanje međunarodne saradnje. Međutim, neki smatraju da takve politike i mjere – koje za cilj, na primjer, imaju podsticanje domaćih umjetnika i lokalne proizvodnje – mogu uticati na trgovinski režim strana potpisnica.

Kada Konvencija stupi na snagu u državama i regionalnim organizacijama ekonomskih integracija koje su je potpisale, ona neće ni promijeniti ni modificirati prava i obaveze koji proističu iz drugih pravnih instrumenata čije su one strane, uključujući tu i međunarodne trgovinske sporazume na bilateralnom, regionalnom ili multilateralnom nivou.

Zakružujući niz UNESCO-vih instrumenata za postavljanje standarda u oblasti kulture, Konvencija ne dovodi u pitanje nezavisnost ili autonomiju međunarodnog trgovinskog prava. U vezi s tim je važno naglasiti da se pojam «zaštita», upotrijebljen u kontekstu ove Konvencije, odnosi na: “usvajanje mjera koje za cilj imaju očuvanje, zaštitu i jačanje različitosti kulturnih izraza” (Član 4.7). To je smisao u kojem se koristi u raznim UNESCO-vim instrumentima koji se odnose na oblast kulture, kao što je Konvencija o zaštiti svjetske kulturne i prirodne baštine (1972.), Konvencija o zaštiti podvodne kulturne baštine (2001.), i Konvencija o zaštiti nematerijalne kulturne baštine (2003.). U ovoj Konvenciji, pojam «zaštita», skupa sa pojmom «promocija», odražava potrebu da se zaštiti vitalnost – ako ne i opstanak – onih kulturnih izraza koji su ugroženi zbog ubrzanog procesa globalizacije.

